การศึกษาแนวทาง การสร้างวินัยทางการเงินผ่านการออม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในภาคเกษตร

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เอกสารวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ 132
พฤศจิกายน 2566

BUREAU OF AGRICULTURAL ECONOMIC RESEARCH
OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS
MINISTRY OF AGRICULTURE AND COOPERATIVES
AGRICULTURAL ECONOMIC RESEARCH NO. 132
NOVEMBER 2023

การศึกษาแนวทางการสร้างวินัยทางการเงินผ่านการออม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในภาคเกษตร

โดย

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการสร้างวินัยทางการเงินผ่านการออม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในภาคเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมการออม ทัศนคติที่มีต่อการออมและการใช้เงินออมของเกษตรกรไทย และ (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการและรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย โดยใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมเป็นเครื่องมือในการศึกษา เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปจัดทำแนวทางการส่งเสริมการออมเงิน ที่ตอบโจทย์ความต้องการของเกษตรกรและสร้างแรงจูงใจในการออมอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงทางรายได้ สร้างภูมิคุ้มกันในชีวิต นับเป็นการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในทุก ๆ มิติ

การสำรวจข้อมูลจากเกษตรกรไทยทั่วประเทศ จำนวน 2,620 ราย โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมการออม ทัศนคติ ความต้องการ และรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ระหว่างเดือนมกราคมถึงเมษายน พ.ศ. 2566 ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 89.05 มีเงินออม และออมเงินโดยเฉลี่ยคิดเป็นสัดส่วน 1 ใน 3 ของรายได้รวมทั้งหมด พฤติกรรมการออมเงินที่เด่นชัดที่สุดของเกษตรกรไทยคือออมเมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายและนิยมออมในรูปของเงินฝากทั่วไป เช่น เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากประจำ เป็นต้น เกษตรกรใช้เงินออมในการรับมือกับสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบในวงจำกัดหรือในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วน และมีระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออมเป็นตัวช่วยสำคัญในการบรรเทาความเดือดร้อนทางรายได้สูงกว่าช่องทางอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้ เกษตรกรมีทัศนคติต่อรายได้ในการเป็นจุดตั้งต้นในการออมควบคู่ไปกับการบริหารจัดการรายรับรายจ่ายที่มีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการและรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ชี้ให้เห็นว่าการมีเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจนและการเล็งเห็นความสำคัญกับการออมเงินเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจในการออมเงินอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป้าหมายเป็นตัวช่วยที่จะกำหนดบทบาทของเงินออมในอนาคต ทำให้ผู้ออมทราบว่าออมเงินไปเพื่อเป้าหมายใด และตระหนักถึงประโยชน์ของเงินออมที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เป็นต้น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และสถาบันการเงินของรัฐและเอกชน เป็นต้น ส่งเสริมการออมเพื่อเป้าหมายในระยะยาวที่สร้างความมั่นคงในชีวิต เช่น การออมที่มีหลักประกันในยามชรา หรือการออมที่ได้รับความคุ้มครองในชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่เกษตรกรไทยต้องการมากที่สุด พร้อมทั้งพัฒนารูปแบบการออมที่ทำให้ผู้ออมเห็นผลลัพธ์จากการออมที่ชัดเจน ทั้งในแง่ของระยะเวลาและสิทธิประโยชน์ โดยใช้แนวคิดการสร้างแรงจูงใจในการออมเพื่อบรรลุเป้าหมาย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการออมเงินอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การออม วินัยทางการเงิน แรงจูงใจ เศรษฐศาสตร์พฤติกรรม

Abstract

This study aimed to investigate Thai farmers' attitude and behavior toward savings, as well as the factors that affected their savings options. Applying the principles of Behavioral Economics, the results of this study were used to create a Savings Promotion Plan for Thai farmers, designed to increase their motivation to save, reduce income risk, and build economic resilience. It was consistent with Thailand's National Strategic Plan for 2018–2037, specifically the fourth strategy for Social Cohesion and a Just Society.

Based on an empirical survey of 2,620 samples conducted across 76 provinces of Thailand between January and April 2023, this study revealed that 89.05 percent of the sampled farmers had savings in at least one option. On average, farmers saved one-third of their income, with most of their savings being held in savings accounts and fixed deposit accounts. The most prevalent saving behavior was to set money aside when there was leftover income after expenses. Regarding the role of savings, they were primarily used to cope with idiosyncratic shocks that affected farmers or farm households exclusively. When compared with other risk mitigation strategies, farmers had higher expectations regarding the use of savings to address income shocks. In general, an increase in income or an additional source of income was considered the primary factor contributing to more savings, followed by an effective income and expenditure management and a reduction of debt burdens and household expenditures.

Additionally, life goal setting and recognizing the significance factors of savings played vital roles in motivating farmers to save more. These factors helped farmers understand the purpose of savings and how to use them to achieve their goals. This study underscored the need for the public sector and related financial institutions to encourage farmers' savings behavior, with a particular focus on long-term savings and life security, which were currently lacking. Thai farmers have been facing with income uncertainty, thus struggling to accumulate sufficient savings to secure their future. In addition to offering long-term savings options, farmers were also interested in savings accounts with definite terms as well as straightforward, yet easily understandable benefits.

Keywords: savings, financial discipline, motivation, behavioral economics

คำนำ

การศึกษาแนวทางการสร้างวินัยทางการเงินผ่านการออม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในภาคเกษตร เป็นจุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจพฤติกรรมการออมในอดีตและปัจจุบันของเกษตรกรไทย ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อเงินออมและการใช้เงินออม รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการหรือเป้าหมายในการออมเงินของเกษตรกรและแรงจูงใจที่เกษตรกรมีต่อรูปแบบการออมและสิทธิประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาออกแบบแนวทางการส่งเสริมการออมที่ตอบโจทย์ความต้องการและสร้างแรงจูงในการออมเงินอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนทางรายได้ ลดผลกระทบจากความเสี่ยงด้านต่าง ๆ สร้างวินัยและความเข้มแข็งทางการเงินอย่างยั่งยืน ลดโอกาสการก่อหนี้ใหม่และลดการสะสมหนี้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดภาระทางการเงิน ลดความกังวลใจ สร้างรากฐานและความมั่นคงในชีวิต ซึ่งจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของครัวเรือนเกษตรในที่สุด

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่จากฝ่ายประชาสัมพันธ์ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรและหน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1 – 12 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ดูแล (Admin) เพจหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรทาง Facebook ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อและประสานงานและให้ความอนุเคราะห์ในการกระจายแบบสอบถามทางช่องทางออนไลน์ และขอขอบพระคุณเศรษฐกิจการเกษตรอาสา (ศกอ.) อาสาสมัครเกษตร และเกษตรกรทุกท่าน ที่ร่วมให้ข้อมูลในแบบสอบถามเป็นอย่างดีทั้งทางออนไลน์และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณคณะกรรมการพิจารณาโครงการวิจัยและประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเอกสารวิจัยฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร

พฤศจิกายน 2566

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ข)
Abstract	(ค)
คำนำ	(ง)
สารบัญ	(จ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญภาพ	(ซ)
บทที่ 1 บทนำ	**1**
1.1 ความสำคัญของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์	3
1.5 วิธีการวิจัย	4
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี	**11**
2.1 การตรวจเอกสาร	11
2.2 แนวคิดและทฤษฎี	13
บทที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	**25**
3.1 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะเชิงประชากรศาสตร์	25
3.2 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัดและภาค	27
3.3 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบอาชีพ	29
3.4 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร	30
บทที่ 4 ผลการศึกษา	**33**
4.1 พฤติกรรมการออม	33
4.2 ทัศนคติที่มีต่อการออมและการใช้เงินออม	38
4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการและรูปแบบการออมเงินที่พึงประสงค์	44

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ **55**

5.1 สรุปผลการศึกษา 55

5.2 ข้อเสนอแนะ 57

บรรณานุกรม **59**

ภาคผนวก **63**

ภาคผนวกที่ 1 แบบสอบถาม 65

ภาคผนวกที่ 2 ข้อคำถามและวัตถุประสงค์ในการตั้งคำถาม 71

ภาคผนวกที่ 3 การกำหนดค่าของตัวแปรในแบบสอบถาม 75

ภาคผนวกที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ย 79

ภาคผนวกที่ 5 ค่าสถิติของตัวแปร 89

ภาคผนวกที่ 6 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับและผลกระทบส่วนเพิ่ม 91

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 ตัวแปรอิสระที่ใช้ในแบบจำลอง 7
ตารางที่ 3.1 ลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ 26
ตารางที่ 3.2 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุและระดับการศึกษาสูงสุด 27
ตารางที่ 3.3 การประกอบอาชีพและสัดส่วนรายได้ 29
ตารางที่ 3.4 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบอาชีพและสัดส่วนรายได้ 30
ตารางที่ 3.5 การประกอบกิจกรรมทางการเกษตร 31
ตารางที่ 3.6 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรรายภาค 32
ตารางที่ 4.1 พฤติกรรมทางการเงินในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2562 – 2566) 33
ตารางที่ 4.2 พฤติกรรมการออมเงินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย 34
ตารางที่ 4.3 รูปแบบการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด 35
ตารางที่ 4.4 ตัวแปรที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มสำหรับทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ย 36
ตารางที่ 4.5 การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ (ร้อยละ) 37
ตารางที่ 4.6 การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออม 39
ตารางที่ 4.7 การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญของการออมเงิน 41
ตารางที่ 4.8 ทัศนคติต่อการมีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายเป็นจำนวนเท่าของรายจ่ายรายเดือน 42
ตารางที่ 4.9 การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อการมีเป้าหมาย 43
ตารางที่ 4.10 ค่าสถิติของปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการและรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ 45
ตารางที่ 4.11 ระดับความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงิน 46
ตารางที่ 4.12 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการประมาณค่าปัจจัยที่ส่งผลต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงิน ในรูปแบบต่าง ๆ ณ ระดับความสำคัญสูงสุด 49
ตารางที่ 4.13 ระดับความสนใจต่อรูปแบบการออมเงิน 51
ตารางที่ 4.14 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการประมาณค่าปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงิน ในรูปแบบต่าง ๆ ณ ระดับความสนใจสูงสุด 53

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย 8
ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดว่าด้วยการส่งเสริมการออมในสังคมชนบท 18
ภาพที่ 3.1 การกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างรายจังหวัดและรายภาค 28
ภาพที่ 3.2 การกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดพื้นที่ทำการเกษตรรายภาค 32
ภาพที่ 4.1 ช่องทางการออมเงิน 35
ภาพที่ 4.2 ระดับความคาดหวังต่อการบรรเทาความเดือดร้อนในช่องทางต่าง ๆ 38
ภาพที่ 4.3 การรับรู้เกี่ยวกับการออม 40
ภาพที่ 4.4 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเงินที่เพิ่มขึ้น 44

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวิจัย

ข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่าภาพรวมการออมของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดในช่วงที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – 2562 แม้ว่าจะมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่กลับมีอัตราการขยายตัวที่ชะลอตัวลง อันเนื่องมาจากการเร่งขยายการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่หรือเมกะโปรเจกต์ ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก (ธนาคารออมสิน, 2561) โดยมีสัดส่วนการออมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Product: GDP) เฉลี่ยที่ร้อยละ 30 ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 หรือโรคโควิด-19 (Covid-19) ส่งผลทำให้การออมในภาพรวมของประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2563 ลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 15.90 และคิดเป็นร้อยละ 27 ของ GDP และลดลงต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2564 อีกเล็กน้อย อยู่ที่ร้อยละ 1.86 หากพิจารณาองค์ประกอบของการออมภายในประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของประเทศ แบ่งออกเป็นการออมในภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจเอกชน และภาครัฐบาล ทิศทางการออมในภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจเอกชนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2554 – 2564 อยู่ที่ร้อยละ 4.7 และร้อยละ 4.5 ตามลำดับ ในขณะที่การออมของภาครัฐบาลมีแนวโน้มลดลงจากการใช้เม็ดเงินกระตุ้นเศรษฐกิจจำนวนมากในช่วงที่ผ่านมา โดยลดลง 813,008 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2563 และลดลง 1,088,655 ล้านบาท ต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2564

แม้ว่าข้อมูลการออมภาคครัวเรือนภาพรวมในระดับประเทศจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งนับเป็นผลดีต่อการลงทุนภายในประเทศ แต่ในขณะเดียวกันปัญหาด้านเศรษฐกิจการเงินภายในครัวเรือนในระดับจุลภาคกลับได้รับความสนใจในวงกว้าง เพราะ “ครัวเรือน” ถือเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุด เป็นทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ออม และผู้ลงทุนในระบบเศรษฐกิจ เป็นฟันเฟืองที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การศึกษาในเชิงลึกที่เกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนที่ผ่านมาชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า “ครัวเรือนไทยเป็นหนี้สูง เป็นหนี้เร็ว และเป็นหนี้นานตลอดช่วงชีวิต” (โสมรัศมิ์ จันทรัตน์ และคณะ, 2560) อัตราการออมที่น้อย การเป็นหนี้สูง การก่อหนี้เร็ว และการเป็นหนี้นานตลอดช่วงชีวิต นับเป็นผลลัพธ์ที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นพลวัตร เพราะหากครัวเรือนมีการสะสมเงินออมอยู่ในระดับต่ำ ทำให้ครัวเรือนต้องกู้เต็มมูลค่า เป็นการสร้างภาระหนี้ที่สูง ส่งผลให้ครัวเรือนต้องเลือกผ่อนชำระในระยะเวลาที่ยาวขึ้น และต้องแบกรับภาระการเป็นหนี้ที่นาน เพื่อลดภาระการผ่อนชำระคืนต่องวดที่สูงเกินไป ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิต อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายที่จำเป็นประจำวัน สภาพคล่องทางการเงิน ความเครียด ความกังวลใจภายในครอบครัว ตลอดจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพทางการศึกษาของบุตรหลาน อีกทั้ง ยังเป็นการจำกัดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ของครัวเรือนอีกด้วย

ภาระความเป็นหนี้ของครัวเรือนไทยเป็นผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับอัตราการออมที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนไทยมีอัตราการออมที่ลดลงในทุกกลุ่มรายได้ ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2560 (สรา ชื่นโชคสันต์ และคณะ, 2562) สาเหตุสำคัญของปัญหาหนี้ครัวเรือนตามที่กล่าวมาข้างต้นมาจากเงินออมส่วนเหลือต่อเดือน (Flow of Savings) และ/หรือเงินออมที่เก็บสะสมไว้ (Stock of Savings) ของครัวเรือนมีน้อยเกินไป การผลักดันนโยบายหรือแนวทางการส่งเสริมการออมในภาคครัวเรือนเพื่อเพิ่มอัตราการออมในระดับจุลภาคจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ด้านการเงินในภาคเกษตรกรรมของไทย พบว่าเกษตรกรไทยยังคงอยู่ในวังวนของ “กับดักหนี้” ที่ไม่สิ้นสุด (โสมรัศมิ์ จันทรัตน์ และคณะ, 2565) โดยที่เกษตรกรไทยกว่าร้อยละ 90 เป็นหนี้และส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบ ข้อมูลปริมาณหนี้สินของครัวเรือนเกษตรในช่วงเกือบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มที่จะมีระดับหนี้ที่สูงถึงร้อยละ 70 ของมูลค่าสินทรัพย์ที่มี ภาคเกษตรกรรมของไทยประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำของระดับผลิตภาพการผลิตและรายได้ครัวเรือนในระดับสูง จากความเสี่ยงทางด้านผลผลิต (Production Risks) จากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนและคาดเดาได้ยาก และความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาและตลาด (Market Risks) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต รวมไปถึงรายได้ของเกษตรกร ปัญหารายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งพาแหล่งเงินกู้ภายนอก กอปรกับการมีความสามารถในการชำระคืนหนี้ที่ต่ำ อันเนื่องมาจากความไม่แน่นอนของรายได้และภาระค่าใช้จ่ายที่สูงตามที่กล่าวถึงในข้างต้น จึงตกอยู่ในวังวนของการเป็นหนี้ที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งจะส่งผลกระทบทางตรงกับวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาระหนี้สินที่พอกพูนของเกษตรกรไทยจึงนับเป็นปัจจัยที่ซ้ำเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำให้เลวร้ายลงกว่าเดิม สร้างความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตร อีกทั้งยังเป็นการจำกัดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในระยะยาว

ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยนับเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมานาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันหาทางออกให้แก่เกษตรกร เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจน แต่ก็ยังคงเห็นปัญหาเดิม ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การขยายสินเชื่อเพื่อหวังให้เกิดการลงทุนและสร้างรายได้ ควบคู่ไปกับมาตรการลดภาระการชำระหนี้ จึงอาจไม่ใช่ทางออกที่จะทำให้เกษตรกรไทยหลุดพ้นจากวังวนของการเป็นหนี้สูง เป็นหนี้เร็ว และเป็นหนี้นานตลอดช่วงชีวิตอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทย สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จึงร่วมกันออกแบบแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรอย่างยั่งยืน ผ่านแนวคิดแบบองค์รวม 5 ด้าน โดยเริ่มจาก (1) การสร้างและเชื่อมโยงข้อมูลสถานะการเป็นหนี้และศักยภาพของเกษตรกร (2) การแก้หนี้เก่า ช่วยให้เกษตรกรลดและปลดหนี้ได้ (3) การปล่อยสินเชื่อใหม่อย่างมีคุณภาพ ให้ยั่งยืน ทั่วถึง และตอบโจทย์ (4) การเพิ่มรายได้และศักยภาพของครัวเรือนเกษตร และ (5) การสร้างภูมิคุ้มกันและการให้ความรู้ทางการเงิน โดยส่งเสริมการทำประกันภัยพืชผลการสร้างวินัยทางการเงิน และการส่งเสริมพฤติกรรมการออม

เนื่องด้วยในปัจจุบัน การส่งเสริมการออมในภาคเกษตรกรรมของไทยยังไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปรายเพื่อหาทางออกกันอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะในระดับนโยบายหรือในแนวปฏิบัติของสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรงอย่าง ธ.ก.ส. สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการออม (Behavior) ในอดีตและปัจจุบันของเกษตรกรไทย ทัศนคติหรือความคิดเห็น (Attitude) ที่เกษตรกรมีต่อเงินออมและการใช้เงินออม รวมไปถึงความต้องการหรือเป้าหมายในการออมเงินของเกษตรกร แรงจูงใจที่เกษตรกรมีต่อรูปแบบการออมและสิทธิประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ โดยจะใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Economics) เป็นเครื่องมือในการศึกษา เพื่อออกแบบแนวทางการส่งเสริมการออมที่สร้างสมดุลระหว่างวิถีชีวิต ทัศนคติ และความต้องการของเกษตรกร ซึ่งตอบโจทย์ความต้องการของเกษตรกรและสร้างแรงจูงใจในการออมอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงทางรายได้ และสร้างภูมิคุ้มกันในชีวิตแก่เกษตรกรไทยอย่างยั่งยืน ท่ามกลางบริบททางสังคม วัฒนธรรม และข้อจำกัดทางเศรษฐกิจที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป เป็นการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในทุก ๆ มิติ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580 ในประเด็นที่ 4 และสอดคล้องกับการสร้างความสามารถในการล้มแล้ว ลุกไว (Resilience) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570 คือ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวและพัฒนาให้สอดรับการเปลี่ยนแปลง และเปลี่ยนแปลงเพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออม ทัศนคติที่มีต่อการออมและการใช้เงินออมของเกษตรกรไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการและรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาพฤติกรรมทางการเงิน ทัศนคติหรือความคิดเห็นต่อการออมและการใช้เงินออม ความต้องการและรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย โดยที่ขอบเขตของข้อมูลดังกล่าวจะครอบคลุมถึงข้อมูล ณ วันที่สำรวจข้อมูลและข้อมูลย้อนหลังในช่วง 5 ปี นับแต่วันที่สำรวจข้อมูล โดยใช้การสำรวจข้อมูลจาก “เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง” ระหว่างเดือนมกราคม – เมษายน พ.ศ. 2566 และมีกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาคือ “เกษตรกรไทย” ใน 77 จังหวัด ทั่วประเทศ

1.4 นิยามศัพท์

เกษตรกรไทย ตามคำนิยามในระเบียบของคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการขึ้นทะเบียนเกษตรกร พ.ศ. 2560 หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป ที่ประกอบการเกษตรในฐานะ “ผู้ผลิต” ซึ่งไม่นับรวม “ผู้รับจ้างแก่บุคคลอื่น” หมายรวมถึงการปลูกพืช ไม่ว่าจะเป็นการทำนา การปลูกพืชไร่ พืชสวน ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ยืนต้น พืชอาหารสัตว์ การปลูกสวนป่า การปลูกป่าเศรษฐกิจ การเพาะเห็ด การเลี้ยงปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำประมงชายฝั่ง การทำนา

เกลือสมุทร การปลูกหม่อน การทอผ้า การเลี้ยงไหม การเพาะเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ และการทำการเกษตรอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภค จำหน่าย หรือใช้งานในฟาร์ม อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง กิริยา ท่าทาง หรืออาการที่บุคคลแสดงออกหรือมีปฏิกิริยาโต้ตอบเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า (Stimulus) หรือสถานการณ์ต่าง ๆ การแสดงออกต่าง ๆ เหล่านี้ อาจเป็นการเคลื่อนไหวที่สังเกตได้หรือวัดได้ เช่น การเดิน การพูด การเขียน การคิด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น มีสติหรือไม่มีสติระลึกชัดเจนหรือแอบแฝง และโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ได้ ส่วนสิ่งเร้าที่มากระทบแล้วก่อให้เกิดพฤติกรรมก็อาจจะเป็นสิ่งเร้าภายใน (Internal Stimulus) และสิ่งเร้าภายนอก (External Stimulus)

ทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้ ความคิดเห็น ความเข้าใจ หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ (Experience) ที่ได้พบเห็น คุ้นเคย หรือทดลองสิ่งใดโดยตรง (Direct Experience) และที่ได้ยิน ได้ฟัง ได้อ่านเกี่ยวกับเรื่องใดทางอ้อม (Indirect Experience) และค่านิยม (Value) บุคคลจะมีค่านิยมและการตัดสินค่านิยมไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ของสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของบุคคลนั้น ๆ อันมีแนวโน้มที่จะให้บุคคลแสดงปฏิกริยา และกระทำต่อสิ่งนั้น ๆ ในทางสนับสนุนหรือปฏิเสธ ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน การที่จะทราบถึงทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ จะต้องใช้วิธีแปลความหมายของการแสดงออก

การรับรู้ (Perception) หมายถึง กระบวนการพื้นฐานของบุคคลที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ความคิดและประสบการณ์ทางความคิด ผ่านการคัดเลือก การจัดระเบียบ และการตีความข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากประสาทสัมผัส โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน เช่น ความเชื่อ ประสบการณ์ ความต้องการ แรงจูงใจ อารมณ์ หรือความคาดหวังที่สะสมอยู่ในตัวบุคคลหนึ่ง ๆ

1.5 วิธีการวิจัย

1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการสำรวจข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมการออม ทัศนคติ ความต้องการ และรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ระหว่างเดือนมกราคม – เมษายน พ.ศ. 2566 ประชากรที่ทำการศึกษา คือ “เกษตรกรไทย” ทั่วประเทศ จากฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง (Farmer ONE) ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนสะสม ณ วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 มีจำนวน 9,173,871 ราย โดยใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้กฎแห่งความชัดเจน (Rule of Thumb) เป็นการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนึงถึงขนาดของประชากรในลักษณะของอัตราส่วนที่คิดเป็นร้อยละ (Neuman, W. L., 1991) ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน หากจำนวนประชากรใกล้เคียงกับ 10,000,000 ราย กำหนด ให้ใช้อัตราส่วนของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 0.025 ดังนั้น ขนาดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจึงเท่ากับ 2,293 ราย ทั้งนี้ ได้สร้างแบบสำรวจข้อมูลบนแพลตฟอร์ม กูเกิ้ล ฟอร์ม (Google Form) และใช้การจัดเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามดังกล่าว ผ่านช่องทางออนไลน์ ผ่านเครือข่ายเศรษฐกิจการเกษตรอาสา (ศกอ.) ที่มีอยู่ในทุกอำเภอทั่วประเทศ รวมถึงอาสาสมัคร

เกษตรกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ทั่วประเทศ เพจหรือกลุ่มทางสื่อสังคมออนไลน์บนแอปพลิเคชัน Facebook หรือ Line เช่น เพจของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพจที่ให้ความรู้และข่าวสารทางการเกษตร และกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ เป็นต้น ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเกษตรกร

ในการออกแบบข้อคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามพฤติกรรมการออม ทัศนคติ ความต้องการ และรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ได้คำนึงถึงองค์ประกอบจำนวน 6 ด้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการวิเคราะห์ที่เป็นประโยชน์และตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้อย่างตรงจุด ได้แก่ (1) ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ของเกษตรกรและครัวเรือนเกษตร (2) ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตร (3) ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายได้และภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตร (4) พฤติกรรมทางการเงินและการออมของเกษตรกรในอดีตและปัจจุบัน (5) ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อการออมและการใช้เงินออม และ (6) ความต้องการหรือวัตถุประสงค์การออมเงินและแรงจูงใจที่มีต่อรูปแบบการออมและสิทธิประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออม

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการ เอกชน สถาบันการศึกษา แผนยุทธศาสตร์ เอกสารทางวิชาการ เอกสารประกอบการประชุม สัมมนา ผลงานวิจัย วารสาร และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับการออมเงินและพฤติกรรมการออม

1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง 2 ข้อ งานวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ที่ได้จากการสำรวจข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาประมวลและวิเคราะห์ เพื่อหาความสัมพันธ์และนัยยะเชิงสถิติของตัวแปรที่สนใจ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจของเกษตรกรและครัวเรือนเกษตร ลักษณะของการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร พฤติกรรมการออม ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่มีต่อการออมหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออม ความต้องการและแรงจูงใจที่มีต่อการออม รูปแบบการออม และการใช้เงินออมในอนาคต เพื่อแสดงลักษณะหรือความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้ ซึ่งเอื้อในการตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยใช้การแจกแจงความถี่ที่แสดงข้อมูลเป็นจำนวนและอัตราร้อยละ การหาค่าสถิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่ากลางของข้อมูล เช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) ฐานนิยม (Mode) และมัธยฐาน (Medain) เป็นต้น รวมถึงการวัดการกระจายตัวของข้อมูล เช่น พิสัย (Range) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และสัมประสิทธิ์ความแปรผัน (Coefficient of Variance: C.V.) เป็นต้น ซึ่งจะแสดงผลในรูปแบบของตารางหรือแผนภูมิ

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ประกอบด้วยการทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ย (Mean Difference Hypothesis Testing) ของตัวแปรที่สนใจ เช่น พฤติกรรมการออม ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อการออมหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออม ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่สนใจโดยพิจารณาจากปัจจัยพื้นฐานทางด้านประชากรศาสตร์ การประกอบกิจกรรมทางการเกษตร และข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ และการวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) โดยได้นำ **แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ**

(Ordered Probit Regression Model) มาใช้เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการออมเงินและการตัดสินใจเลือกรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีระดับความต้องการหรือแรงจูงใจต่อทางเลือกทางใดทางหนึ่งแบบเรียงลำดับ (Ordinal Level) ตั้งแต่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด เพื่อนำไปจัดทำข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการออมสำหรับเกษตรกรไทยที่สร้างแรงจูงใจในการออมอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นคง และลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน

โดยมีตัวแปรตามที่เรียงลำดับได้ (Ordinal Dependent Variables) ที่ใช้ในแบบจำลอง ได้แก่ **ความต้องการ (Needs) หรือเป้าหมายในการออมเงินของเกษตรกร (N_p)** โดยที่ p คือ ทางเลือกในการออมเงินของเกษตรกร จำนวน 5 ทางเลือก ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญจากน้อยไปมากได้ ได้แก่ (1) เพื่อลงทุนทางการเกษตร (2) เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลาน (3) เพื่อทำฝันของตนเองให้เป็นจริง (4) เพื่อใช้ชีวิตในยามชราอย่างสบายในไร้กังวล และ (5) เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ครัวเรือน และ **แรงจูงใจ (Motivations) ที่เกษตรกรมีต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มที่ได้รับจากการออม (M_q)** โดยที่ q คือ รูปแบบการออมเงิน จำนวน 5 รูปแบบ ที่สามารถเรียงลำดับความสนใจจากน้อยไปมากได้ ได้แก่ (1) ออมแล้วมีประกันชีวิตหรือประกันอุบัติเหตุ (2) ออมแล้วมีประกันภัยพืชผล (3) ออมแล้วได้ลุ้นโชค (4) ออมแล้วมีเงินใช้ในยามชรา และ (5) ออมแล้วลดดอกเบี้ยเงินกู้ ทั้งนี้ ตัวแปร N_p และ M_q จะมีค่าที่เรียงลำดับจาก 1 ไป 5 โดยจะมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 2 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจเพิ่มมากขึ้นอีกหนึ่งลำดับ มีค่าเท่ากับ 3 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจเพิ่มมากขึ้นอีกหนึ่งลำดับ มีค่าเท่ากับ 4 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจเพิ่มมากขึ้นอีกหนึ่งลำดับ และมีค่าเท่ากับ 5 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจมากที่สุด

ขณะที่ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ในแบบจำลอง จะใช้การอ้างอิงจากแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออมเงินของเกษตรกร รวมถึงสมมติฐานที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับความต้องการหรือเป้าหมายในการออมเงินและแรงจูงใจที่เกษตรกรมีต่อรูปแบบการออมและสิทธิประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงิน โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามพฤติกรรมการออม ทัศนคติ ความต้องการ และรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ซึ่งแบ่งเป็น 5 กลุ่มปัจจัย ได้แก่ (1) ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ของเกษตรกรและครัวเรือนเกษตร (2) ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตร (3) ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายได้และภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตร (4) พฤติกรรมทางการเงินและการออมของเกษตรกรในอดีตและปัจจุบัน และ (5) ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อการออมและการใช้เงินออม (ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 ตัวแปรอิสระที่ใช้ในแบบจำลอง

กลุ่มปัจจัย	ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง
1. ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ของเกษตรกรและครัวเรือนเกษตร (X_1)	เพศ
	อายุ
	สถานภาพ
	ระดับการศึกษาสูงสุด
2. ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตร (X_2)	อาชีพหลักที่สร้างรายได้มากที่สุด
	กิจกรรมทางการเกษตรที่สร้างรายได้ทางการเกษตรมากที่สุด
3. ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายได้และภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตร (X_3)	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่อาศัย กิน นอน และใช้จ่ายร่วมกัน
	พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดของครัวเรือน
	สัดส่วนรายได้จากการเกษตรต่อรายได้รวมทั้งหมด
4. พฤติกรรมทางการเงินและการออมของเกษตรกรในอดีตและปัจจุบัน (X_4)	พฤติกรรมทางการเงินในอดีต ได้แก่ มีหนี้สิน ซื้อล็อตเตอรี่ เล่นหวย วางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า วางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า และมีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง
	พฤติกรรมการออมที่เด่นชัดที่สุดในปัจจุบัน
	สัดส่วนเงินออมต่อรายได้รวมทั้งหมด
5. ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อการออมและการใช้เงินออม (X_5)	ความคาดหวังต่อการใช้เงินออมในการบรรเทาความเดือดร้อน
	การรับรู้ถึงความหมายของการออมเงิน
	ความสำคัญของการออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน
	ความสำคัญของการมีเป้าหมายต่อการสร้างแรงจูงใจในการออมเงิน

ที่มา: แบบสอบถามพฤติกรรมการออม ทัศนคติ ความต้องการ และรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย

1.5.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

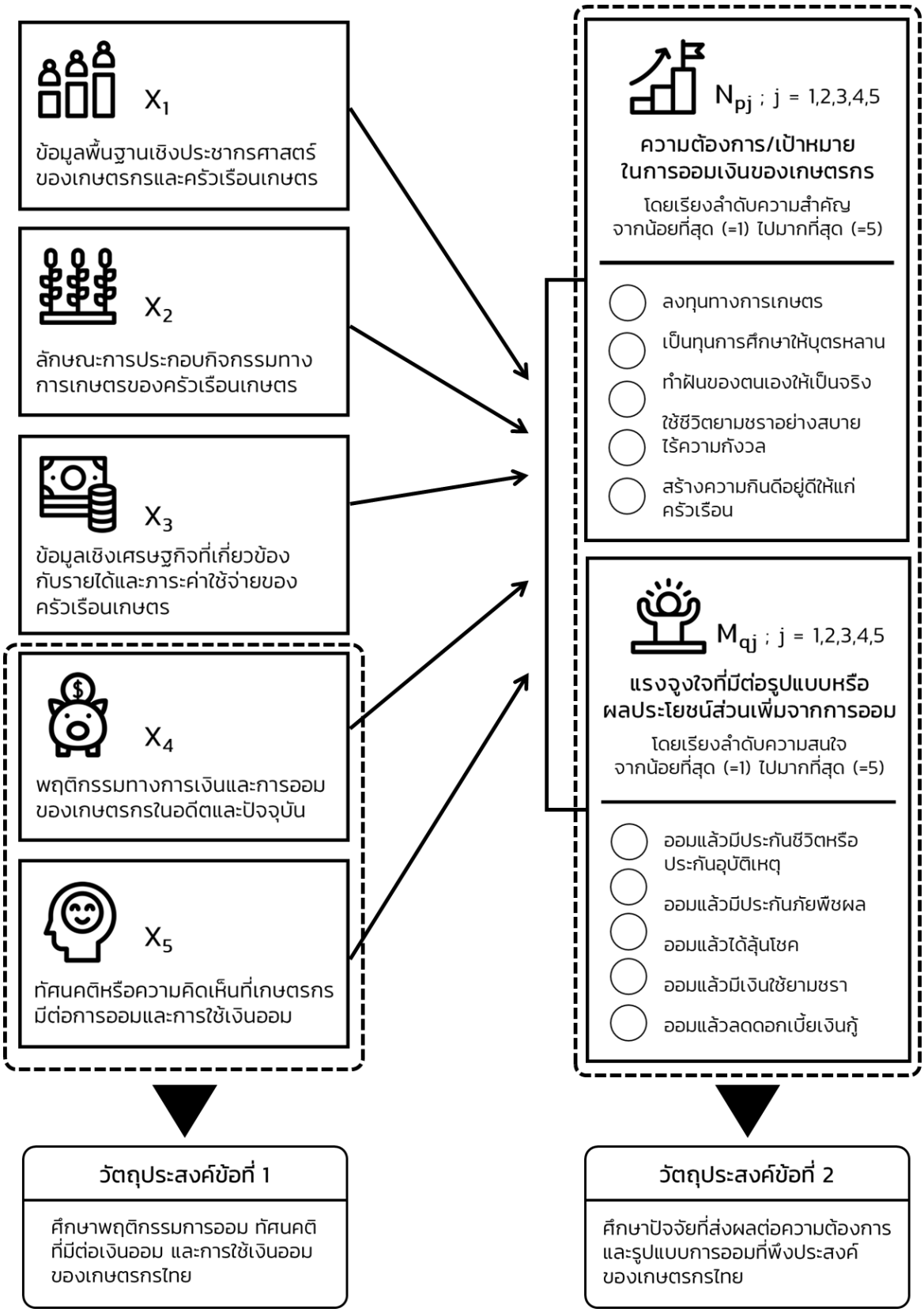

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลประกอบในการจัดทำแนวทางการส่งเสริมการออมที่ตอบโจทย์ความต้องการและสร้างแรงจูงใจในการออมเงินให้แก่เกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การที่เกษตรกรมีเงินออมสะสมที่เพียงพอจะสร้างภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนทางรายได้ ลดผลกระทบจากความเสี่ยงด้านต่าง ๆ อีกทั้งลดโอกาสการก่อหนี้ใหม่และลดการสะสมหนี้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อภาระหนี้สินของเกษตรกรผ่อนคลายลง จะลดความกังวลใจ สร้างรากฐานและความมั่นคงในชีวิต ซึ่งจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของครัวเรือนเกษตรในที่สุด

บทที่ 2
การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี

2.1 การตรวจเอกสาร

2.1.1 งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการออม

งานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องการออมเงินส่วนบุคคลส่วนใหญ่มักจะพิจารณาการออมเป็นผลลัพธ์ระหว่างรายได้และรายจ่ายของบุคคล หรือเป็นความสัมพันธ์ที่ขึ้นกับปัจจัยทางด้านการเงินหรือผลตอบแทนเป็นหลัก สุภาพร คล้ายเกตุ และสมพงษ์ มหิงสพันธุ์ (2550) ทำการศึกษาปัจจัยที่กำหนดการออมเงินของครัวเรือนเกษตรในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรปีเพาะปลูก พ.ศ. 2520 – 2549 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ผลการศึกษาพบว่ารายได้สุทธิครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน ขนาดของพื้นที่ถือครองและการเข้าร่วมในนโยบายพักชำระหนี้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร มีผลต่อการออมในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่สัดส่วนการพึ่งพิงของสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมในเชิงลบ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ ยังพบว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีการออมติดลบ ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้สูงจะมีการออมที่มากกว่า ทำให้ค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายของครัวเรือนเกษตร (Marginal Propensity to Save: MPS) มีค่าสูง แสดงให้เห็นว่ายิ่งครัวเรือนเกษตรมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่สูงจะยิ่งทำให้ความเหลื่อมล้ำของการออมเงินสูงขึ้นด้วย

พงษ์ศักดิ์ เพ็ชรเกิด (2551) ศึกษาพฤติกรรมการออมเงินของครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอนาโยง จังหวัดตรัง พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการดำเนินชีวิตและการวางแผนการเงินล่วงหน้า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความกังวลใจเมื่อต้องเผชิญกับความชราภาพและการเจ็บป่วย เกษตรกรยังคงมีการออมเงินอยู่บ้าง แต่ไม่สม่ำเสมอขึ้นอยู่กับกระแสรายได้เป็นหลัก นอกจากนี้ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนก็ส่งผลต่อการออมในเชิงบวกเช่นกัน สำหรับวัตถุประสงค์ในการออมที่มีความถี่มากที่สุดคือการออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วย ยามชรา และยามฉุกเฉิน ออมเพื่อการศึกษา และออมเพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ ในทำนองเดียวกัน สาวิตรี พบกระโทก (2554) ศึกษาศักยภาพในการออมของครัวเรือนเกษตรไทย จากความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ รายจ่าย และศักยภาพในการออมที่จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมในเชิงบวกคือรายได้ถาวร หรือรายได้ที่ครัวเรือนนำมาใช้จ่ายในการบริโภค โดยที่จะไม่กระทบต่อความมั่งคั่งของครัวเรือน และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อีกทั้งครัวเรือนเกษตรยังคงมีการออมเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉินและเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน

สิทธารถ สมยาภักดี (2556) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมของครัวเรือนเกษตรในอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผ่านตัวแปรสถานภาพส่วนบุคคลและสภาพทางเศรษฐกิจ โดยพบว่ารายได้รวมสุทธิของครัวเรือนเกษตรและหนี้สินมีผลต่อการออมของครัวเรือนเกษตรในเชิงบวกและเชิงลบ ตามลำดับ ในขณะที่เพศ อายุ และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิงไม่มีผลต่อการออมของครัวเรือนเกษตรอย่างมีนัยสำคัญ

ศิริมา วิทยา (2558) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมและรูปแบบการออมเงินของลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาอำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล พบว่าลูกค้าส่วนใหญ่ให้เหตุผลการออมเงิน คือ เพื่อเป็นหลักประกันให้ครอบครัว เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามเจ็บป่วย ยามชรา และเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการออม ได้แก่ ปัจจัยด้านระยะเวลาในการออมและการลงทุน และรูปแบบการออมที่ตอบโจทย์ความต้องการโดยเฉพาะ เช่น ผลิตภัณฑ์การออมที่เพิ่มความคุ้มครองในชีวิต การส่งเสริมการตลาดที่กระตุ้นการออมเงิน และการใช้อัตราดอกเบี้ยเพื่อส่งเสริมการออม นอกจากนี้ ชื่อเสียง ภาพลักษณ์ ความสะดวก และการให้บริการของสถาบันการเงินก็นับเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออมของเกษตรกร

ชุณษิตา นาคภพ (2559) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของครัวเรือนเกษตรในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่ารายได้รวมและรายจ่ายรวมของครัวเรือนเกษตรมีผลต่อการออมเงินในเชิงบวกและเชิงลบตามลำดับ ดังนั้น หากต้องการที่จะเพิ่มการออมจึงจำเป็นที่จะต้องลดรายจ่ายของครัวเรือนเกษตรลง โดยที่รายจ่ายในภาคเกษตรคือต้นทุนการผลิต ซึ่งถือเป็นรายจ่ายที่ควบคุมได้ยาก เช่น ค่าพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง เพราะมีความจำเป็นและผันผวนตามราคาตลาด ส่วนรายจ่ายนอกภาคเกษตรนั้น ถือเป็นปัจจัยภายในที่เกษตรกรสามารถปรับลดด้วยตนเองได้และสามารถดำเนินได้อย่างทันที

เมื่อทำการเปรียบเทียบการออมของครัวเรือนในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร นันทกา นันทวิสัย (2552) ใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2547 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าการออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือนในภาคเกษตรเท่ากับ 1,122 บาทต่อเดือน ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับรายได้รวมและการออมทรัพย์กับสถาบันการเงินและมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับค่าใช้จ่ายในการบริโภค ขณะที่การออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือนนอกภาคเกษตรเท่ากับ 2,875 บาทต่อเดือน ซึ่งมากกว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในภาคเกษตรกว่า 2.5 เท่า โดยพบว่ารายได้รวม การออมทรัพย์กับสถาบันการเงินและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมในเชิงบวก ค่าใช้จ่ายในการบริโภค ภาระหนี้สินที่ต้องชำระคืน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมในเชิงลบ นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าค่าความยืดหยุ่นของการออมต่อรายได้ของครัวเรือนในภาคเกษตรมีค่าเท่ากับ 1.399 ขณะที่ค่าความยืดหยุ่นของการออมที่มีต่อรายได้ของภาคครัวเรือนนอกภาคเกษตรมีค่าเท่ากับ 1.424 แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนนอกภาคเกษตรมีแนวโน้มที่จะออมเงินเพิ่มขึ้นเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนในภาคเกษตร ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงภาระค่าใช้จ่ายหรือภาระหนี้สินของครัวเรือนในภาคเกษตรที่สูงกว่าโดยเปรียบเทียบ

นอกจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมในภาพรวมแล้ว ยังมีการศึกษาที่เจาะจงไปที่การออมเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ โดยเฉพาะการออมเพื่อรองรับวัยเกษียณ นพแสน พรหมอินทร์ (2554) ทำการศึกษาพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าคนที่มีการวางแผนชีวิตและแผนการออมจะมีสัดส่วนการออมเงิน เพื่อดำรงชีพในยามชรามากกว่าคนที่ไม่ได้วางแผน รูปแบบการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดคือกองทุนทวีสุข โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรูปแบบการออมมากที่สุดคือผลตอบแทน รองลงมาคือความสะดวก

ในการใช้บริการ ในทำนองเดียวกัน คมสันต์ จันตา (2561) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมเพื่อการเกษียณอายุของเกษตรกรในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมออมกับกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในชุมชน ธนาคาร หรือสถาบันการเงิน และนิยมเก็บออมในรูปของเงินสดเป็นลำดับแรก มีความถี่ในการออมเดือนละครั้ง และออมมาเป็นระยะเวลา 1 – 5 ปี แต่ไม่มีการกำหนดสัดส่วนการออมที่ชัดเจน แต่โดยส่วนใหญ่จะออมต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของเกษตรกรมากที่สุด คือ เป้าหมายในการออมและผลตอบแทน รองลงมา คือ รายได้ ค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน สภาพคล่องทางการเงิน สิ่งจูงใจ และความเสี่ยงในการออมเงิน

2.1.2 งานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการออม

นอกจากปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของบุคคลแล้ว ความนึกคิดของบุคคลหรือปัจจัยทางด้านจิตวิยาก็มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลเช่นเดียวกัน ณิชนันทน์ รัตน์ไทรแก้ว เรวดี จรุงรัตนาพงศ์ และอรพรรณ ศรีเสาวลักษณ์ (2560) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการออมเงินของข้าราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดนครปฐม จำนวน 100 ราย โดยการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเงินออมกับตัวแปรทางเศรษฐกิจ สังคม และตัวแปรด้านจิตวิทยา ประกอบด้วยการออมเงินแบบแบ่งบัญชีในใจ (Mental Accounting) การควบคุมตนเอง (Self-control Behavior) ความพึงใจต่อความเสี่ยง (Risk Preference) และความพึงใจในการบริโภคต่างเวลา (Time Preference) ผลการศึกษาพบว่าการออมแบบแบ่งบัญชีในใจจะส่งผลทำให้บุคคลมีเงินออมเพิ่มขึ้น บุคคลที่มีการควบคุมตนเองได้ดีจะส่งผลให้มีเงินออมมากขึ้น ทั้งนี้ โดยใช้พฤติกรรมการสูบบุหรี่และการใช้จ่ายในสิ่งของฟุ่มเฟือยเป็นตัวแทนของพฤติกรรมการควบคุมตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่มีการควบคุมตนเองสูงคือจะมีจำนวนครั้งของพฤติกรรมเหล่านี้น้อย นอกจากนี้ บุคคลที่มีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงความเสี่ยง (Risk Averse) มีแนวโน้มที่จะมีเงินออมมากกว่าบุคคลที่ชอบความเสี่ยง (Risk Lover) หรือคนที่มีความเป็นกลางต่อความเสี่ยง (Risk Neutral) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอัตราคิดลดต่ำหมายความว่ามักจะให้ความสำคัญในการบริโภคในอนาคตมากกว่าการบริโภคในปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่จะออมมากขึ้น ดังนั้น วิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้คนออมมากขึ้นสามารถทำได้โดยการส่งเสริมให้ออมเงินด้วยการแยกเงินออมออกเป็นส่วนๆ ตามวัตถุประสงค์ของการออมโดยไม่ให้มีการนำเงินต่างวัตถุประสงค์มาใช้ร่วมกัน

2.2 แนวคิดและทฤษฎี

2.2.1 ทฤษฎีการออมที่เกี่ยวข้อง

สำหรับคำจำกัดความของการออมนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายคำว่า “**ออม**” ว่าเก็บหอมรอมริบ เช่น ออมทรัพย์ ออมสิน ดังนั้น “**การออม**” หมายถึง การใช้ทรัพย์สินเงินทองอย่างระมัดระวัง ไม่ประมาท และมีเหตุมีผล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2565; ออนไลน์) ในทำนองเดียวกัน ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายของ “**การออม**” หมายถึง การแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งเก็บสะสมไว้สำหรับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น ไว้ใช้ในอนาคต เผื่อไว้ใช้ในเวลาฉุกเฉิน หรือไว้ใช้ในสิ่งที่อยากได้

หรืออยากทำ การออมส่วนใหญ่จึงมักอยู่ในรูปแบบที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นต่ำและได้รับผลตอบแทนไม่สูงนักเมื่อเทียบกับการลงทุน เช่น การฝากออมทรัพย์ การฝากประจำ การซื้อสลากออมทรัพย์ เป็นต้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565; ออนไลน์) กล่าวโดยสรุปแล้ว การออมจะมีความหมายถึงส่วนต่างระหว่างรายได้และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ (Income – Expenditure = Savings) หรือเงินรายได้ส่วนที่เหลือจากการใช้จ่าย ซึ่งหากนำมาเก็บสะสมทีละเล็กทีละน้อยจะทำให้พอกพูนขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป หรือเรียกว่าเป็นการออมทรัพย์ ดังนั้น การออมของบุคคลหรือของครัวเรือนจึงมีความเกี่ยวพันกับรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงและภาระค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออม จึงต้องอาศัยทฤษฎีที่ว่าด้วยการบริโภค (Consumption Theories) ในการอธิบาย

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการออมมักจะถูกกล่าวถึงโดยนัยผ่านทฤษฎีที่ว่าด้วยฟังก์ชั่นการบริโภคของบุคคล (The General Theories of Consumption Function) ซึ่งอธิบายรูปแบบและความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (Disposable Income) และรายจ่ายเพื่อการอุปโภคการบริโภค (Consumption Expenditure) แบ่งออกเป็น 4 ทฤษฎี ตามสมมติฐานของรายได้และการบริโภคที่แตกต่างกันไป ซึ่งเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1936 โดย John Maynard Keynes นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ผู้เสนอแนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ Keynesian Economics) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดทฤษฎีเศรษศาสตร์มหภาคสมัยใหม่ ดังนี้

(1) สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ (Absolute-Income Hypothesis) ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes (Keynes, J. M., 1936) ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายในการบริโภคในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ กล่าวคือ การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลหนึ่ง ๆ จะขึ้นอยู่กับรายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง (Disposable Income) ดังนั้น บุคคลจะบริโภคเพิ่มขึ้นก็ต่อเมื่อมีรายได้สุทธิที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้จริงเพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้การบริโภคเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ไม่เท่ากับรายได้ที่เพิ่มขึ้น และเมื่อการออมคือส่วนต่างระหว่างรายได้กับการบริโภค แนวคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าเมื่อคนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นการออมก็จะเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนของรายได้เช่นเดียวกัน

(2) สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Hypothesis) ตามแนวคิดของ Jame Duesenberry (Duesenberry, J. S., 1949) นอกจากการบริโภคจะมีความสัมพันธ์กับรายได้โดยสัมบูรณ์แล้วยังมีความสัมพันธ์กับรายได้ในเชิงเปรียบเทียบใน 2 กรณี คือ การเปรียบเทียบรายได้ของตนเองกับรายได้ของคนอื่น ๆ ในสังคม โดยผู้บริโภคจะพยายามรักษามาตรฐานการครองชีพของตนเองให้ใกล้เคียงกับเกณฑ์มาตรฐานของสังคมที่ตนอยู่ และการเปรียบเทียบระดับการบริโภคในปัจจุบันกับแบบแผนของการบริโภคในอดีตของตนเอง กล่าวคือผู้บริโภคจะพยายามรักษามาตรฐานการบริโภคกับระดับรายได้สูงสุดที่เคยได้รับมาก่อนหรือมีความเคยชินกับการบริโภคในอดีต ดังนั้น การออมของบุคคลจึงอาจเป็นผลลัพธ์ในเชิงเปรียบเทียบกับการออมของบุคคลอื่นหรือแม้แต่การออมในอดีตของตนเอง

(3) สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis) ของ Milton Fridman (Fridman, Milton, 1957) ผู้บริโภคจะมีพฤติกรรมในการจัดสรรรายได้สำหรับการบริโภค โดยอิงกับรายได้

ที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาว 2 ส่วน คือ รายได้ถาวร (Permanent Income) และรายได้ชั่วคราว (Transitory Income) โดยระบุว่าการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคขึ้นอยู่กับรายได้ถาวรเพียงส่วนเดียวเท่านั้น โดยจะไม่รวมในส่วนของรายได้ชั่วคราว เมื่อเงินออมเป็นส่วนเหลือของรายได้ที่ไม่ได้ทำการบริโภค ดังนั้น การออมตามทฤษฎีนี้จึงเป็นผลรวมของรายได้ถาวรที่เหลือจากการบริโภคและรายได้ชั่วคราว ณ เวลา ใดเวลาหนึ่ง

(4) สมมติฐานการบริโภคแบบช่วงอายุขัย (Life-Cycle Hypothesis) ตามแนวความคิดของ Franco Modigliani (Modigliani, Franco, 1966) กล่าวคือระดับการบริโภคของบุคคลหนึ่ง ๆ มิได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ ณ เวลาปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับรายได้ที่บุคคลนั้นคาดว่าจะได้รับในอนาคตอีกด้วย โดยที่บุคคลจะมีแบบแผนของรายได้ตลอดชั่วชีวิตของเขาเอง ดังนั้น การตัดสินใจระหว่างการบริโภคหรือการออม ณ ขณะใดขณะหนึ่ง จะสะท้อนถึงความพยายามของบุคคลที่จะบรรลุเป้าหมายในการจัดสรรการบริโภคตลอดช่วงของวงจรชีวิต ภายใต้ข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรที่คาดว่าจะได้รับในตลอดชั่วอายุขัย เพื่อกระจายความเสี่ยง ระดับการออมจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงอายุขัยเช่นเดียวกัน

นอกจากทฤษฎีทางที่มองว่าการออมเป็นความสัมพันธ์หรือส่วนต่างระหว่างรายได้และการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคแล้ว ที่ผ่านมายังมีการศึกษาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของบุคคลหรือครัวเรือน เพื่อเป็นแนวทางในการวางนโยบายส่งเสริมการออมอย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่สรุปใน อรุณ ภาณุพงษ์ (2502) โดยแบ่งเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

(1) อัตราการพึ่งพิง (Dependency Rate) จำนวนผู้พึ่งพิงหรือผู้ที่ไม่มีรายได้ในครัวเรือน เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ เป็นต้น นับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่กำหนดพฤติกรรมการออม เนื่องจากจำนวนผู้พึ่งพิงถือเป็นภาระแก่ครัวเรือนที่จะต้องให้การอุปการะดูแลเลี้ยงดู ทำให้รายจ่ายครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น โดยในทางตรงกันข้าม บุคคลในวัยทำงานมีความโน้มเอียงที่จะออมสูง ดังนั้น หากอัตราส่วนของประชากรในวัยทำงานที่สูงขึ้นจะมีผลให้อัตราการออมของครัวเรือนโดยรวมที่สูงขึ้น

(2) การประกอบอาชีพ จากสมมติฐานของคาลดอร์ (Kaldor's Hypothesis) แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านแหล่งที่มาของเงินถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมเงินของบุคคล กล่าวอีกนัยหนึ่งคือค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายของนายทุนจะสูงกว่าของกรรมกร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลมีรายได้ที่สูงกว่าและมั่นคงกว่าจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีความโน้มเอียงที่จะออมมากกว่า

(3) ระดับการศึกษา การศึกษาของบุคคลเป็นปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการออมได้ทั้งบางบวกและทางลบ ระดับการศึกษาอาจช่วยเสริมสร้างหรือปลูกฝังทัศนคติให้บุคคลมีวินัยทางการเงินที่ดี ใช้จ่ายอย่างประหยัด ทำให้สามารถออมเงินได้มากขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่งระดับการศึกษาอาจทำให้บุคคลเกิดทัศนคติว่าการออมเงินเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นนัก เพราะมีความมั่นคงทางรายได้และอาชีพที่มากพอที่จะไม่เผชิญกับความเสี่ยงทางการเงิน

(4) เขตชนบทและเขตเมือง ความแตกต่างทางด้านภูมิศาสตร์หรือภูมิภาคถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของบุคคลหรือครัวเรือน เพราะเป็นปัจจัยที่สะท้อนถึงระดับการพัฒนาของเมือง โอกาสในการเข้าถึงตลาดและบริการด้านต่าง ๆ รวมไปถึงสิ่งจูงใจที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการออม

(5) ค่านิยมในการออมและความอยากออม พฤติกรรมการออมของบุคคลสามารถสร้างจากการปลูกฝังค่านิยม ผ่านกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่ระหว่างกัน ตลอดจนการใช้แรงจูงใจ (Motivation) ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมการออมเป็นตัวกระตุ้น (Stimulus) โดยให้ผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีและที่ไม่ใช่ภาษีจะส่งผลต่อการออมของบุคคลในทางบวก เช่นการลดหย่อนภาษี หรือการแจกคูปองส่วนลด อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงมีส่วนในการสร้างแรงจูงใจในการออมเช่นกัน แต่จะมีผลกับบุคคลที่มีรายได้สูงเท่านั้น

(6) ความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการออม บทบาทของสถาบันการเงินถือเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการออม เช่น การมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและตอบโจทย์ของลูกค้า การให้บริการที่ครอบคลุมและทั่วถึง การใช้บริการที่สะดวกและรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ดี การดำเนินงานของสถาบันการเงินอาจส่งผลในด้านลบต่อสถานะการออมได้เช่นกัน เช่น ในกรณีที่สถาบันการเงินมุ่งเน้นแต่ผลประกอบการ โดยขยายบริการด้านสินเชื่อมากกว่าเงินฝาก จนทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการปล่อยสินเชื่อและการรับฝากเงิน นอกจากนี้ การมีสภาพแวดล้อมหรืออีโคซิสเต็ม (Ecosystem) ที่ดี ไม่ว่าจะเป็นระบบประกันสังคม ระบบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ระบบกองทุนการออม และระบบบำนาญส่งเสริมการออม ก็มีส่วนช่วยสร้างแรงจูงใจในการออม ซึ่งจะสร้างหลักประกันและความมั่นคงในอนาคต

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กล่าวถึงสัดส่วนที่เหมาะสมในการออมว่า โดยทั่วไปแล้วบุคคลควรออมประมาณ 1 ใน 4 ของรายได้แต่ละเดือน สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับรายได้ปัจจุบันและแผนการใช้จ่ายเงินที่วางไว้ เช่น หากมีแผนการใช้จ่ายเงินก้อนใหญ่ในอนาคต อาจต้องออมเพิ่มขึ้นเพื่อให้ถึงเป้าหมายเร็วขึ้น โดยแบ่งวัตถุประสงค์หลักในการออมเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

(1) การออมเผื่อกรณีฉุกเฉิน ซึ่งควรมีจำนวนเท่ากับรายจ่ายประจำ 6 เดือน เพื่อเก็บไว้ใช้ในกรณีเจ็บป่วยหรือมีเหตุให้ต้องใช้เงินก้อนอย่างเร่งด่วน

(2) การออมเพื่อเติมฝัน เป็นการออมระยะสั้นถึงปานกลาง 1-5 ปี เพื่อนำไปใช้จ่ายในสิ่งที่ต้องการ เช่น ท่องเที่ยว ซื้อของที่อยากได้ หรือบริจาคเพื่อสังคม

(3) การออมเพื่อวัยเกษียณ เป็นการออมระยะยาว เพื่อให้ใช้จ่ายได้อย่างเพียงพอสำหรับการดูแลสุขภาพและการทำกิจกรรมเพื่อความสุขในชีวิต

(4) การออมเพื่อการลงทุน เป็นการนำเงินออมไปลงทุนให้เงินงอกเงยภายใต้ความเสี่ยงที่ยอมรับได้ เช่น ซื้อพันธบัตร กองทุนรวม หุ้น เป็นต้น

2.2.2 แนวคิดที่ว่าด้วยการออมในสังคมชนบท

สังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมชนบท ซึ่งคนมักออมเงินผ่านความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างคนในครอบครัวหรือชุมชนในลักษณะต่าง ๆ การศึกษาของ ผศ. ดร. ธานี ชัยวัฒน์ (ธานี ชัยวัฒน์, 2561) ได้นำเสนอมุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทบาทของเงินออมในฐานะที่เป็นตัวช่วยจัดการความเสี่ยงในชีวิต หากแต่ว่าในสังคมชนบทของไทย การออมกลับไม่ใช่กลไกเพียงอย่างเดียวที่คนใช้เพื่อบริหารจัดการความเสี่ยง ยังมีกลไกอื่น ๆ ที่มีบทบาทและทำหน้าที่แทนการออมได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในการศึกษาของลูกหลาน ซึ่งเข้ามา

แทนที่การออมสำหรับวัยเกษียณในกลุ่มพ่อแม่ โดยมักจะมองว่าการที่ลูกมีการศึกษาที่ดีจะเป็นหลักประกันความมั่นคงทางรายได้และฐานะในอนาคต ถัดมาคือความง่ายในการเข้าถึงสินเชื่อในชนบท ซึ่งเข้ามาแทนที่การออมเพื่อจับจ่ายใช้สอย จึงไม่สร้างแรงจูงใจในการออมเงินเท่าที่ควร และการขอความช่วยเหลือหรือหยิบยืมจากเครือญาติหรือคนใกล้ชิดตามเครือข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งเข้ามาแทนที่การออมสำหรับใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ทั้งนี้ การมีครอบครัว เครือญาติ และเครือข่ายทางสังคมที่มีขนาดใหญ่และผูกพันแน่นแฟ้นกันมากขึ้นเท่าไร ระบบประกันผ่านการจัดการความเสี่ยงในชีวิตที่ไม่เป็นทางการดังกล่าวยิ่งทำหน้าที่แทนการออมได้ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ การแข่งขันแย่งชิงเงินออมในสังคมชนบทยังมาจากตลาดบุญและตลาดเสี่ยงโชคอีกด้วย เนื่องจากการออมไม่ใช่ทางเลือกในการลดความเสี่ยงโดยตรง การทำบุญและการสะเดาะเคราะห์จึงกลายเป็นกลไกในการลดความเสี่ยงในความรู้สึกของคน ขณะที่การเสี่ยงโชคถือเป็นกลไกในการขยับฐานะความเป็นอยู่อย่างง่ายและรวดเร็วที่สุด กล่าวโดยสรุป การออมในสังคมชนบทของไทยเกิดขึ้นได้น้อย เพราะมีทางเลือกอื่น ๆ ในการจัดการความเสี่ยงแบบไทย ๆ ผ่านเครือข่ายและความสัมพันธ์ในชนบทที่เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นกลไกแทนการออมที่มีประสิทธิภาพมากกว่า อีกทั้ง สังคมไทยมักไม่ค่อยพูดถึงว่าออมไปเพื่ออะไร เงินออมจะอยู่ตรงไหนในชีวิต และจะทำหน้าที่อะไรต่อไป

จากผลการศึกษาดังกล่าว ในการออกแบบแนวทางการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลในการขับเคลื่อน จึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในพฤติกรรมทางการเงินในสังคมเกษตรกรรม เพื่อสร้างสมดุลของกลไกเชิงสังคมและวัฒนธรรม การออมเงินของเกษตรกรเกิดขึ้นได้น้อยเนื่องจากการมีทางเลือกหรือกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่แทนการออมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ดังนั้น หากต้องการส่งเสริมให้เกิดการออมในสังคมชนบท จึงจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึง “คน” เข้าใจใน “วิถีชีวิต” และ “ความต้องการ” ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อที่จะกำหนด “ตำแหน่งของเงินออม” ในวิถีชีวิตและสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้สามารถกำหนดทิศทางที่จะสร้างวินัยทางการเงินและส่งเสริมการออมได้อย่างตรงจุดและไม่ทำลายกลไกทางการเงินที่มีอยู่เดิม

การออกแบบแนวทางการส่งเสริมการออมที่สร้างสมดุลอย่างยั่งยืน จะต้องมีสมดุลระหว่างปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ **วิถีชีวิต (Lifestyle)** หมายถึงปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตร (Socio-economics Factors) การประกอบอาชีพและการดำรงชีพ รวมไปถึงเครือข่ายและความสัมพันธ์เชิงสังคม **ทัศนคติ (Attitude)** ต่อการออมเงินและการใช้เงินออม อันเกิดจากความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลหนึ่ง ๆ มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นผลมาจากองค์ประกอบที่หลากหลายแตกต่างกัน เช่น ความรู้ ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก และการแสดงออกทางพฤติกรรม และ **ความต้องการ (Motivation)** หมายถึงความมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่บุคคลหนึ่ง ๆ ต้องการที่จะบรรลุ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและการตัดสินใจของบุคคลนั้น ๆ ทั้งนี้ การมีเป้าหมายที่ชัดเจนและตรงจุดจะช่วยให้บุคคลสามารถวางแผนการดำเนินชีวิตได้อย่างมีทิศทางที่แน่นอนและสามารถกำหนดอนาคตได้เอง งานวิจัยฉบับนี้มุ่งหวังที่จะทำความเข้าใจปัจจัยดังกล่าว โดยใช้การสำรวจข้อมูลปฐมภูมิผ่านแบบสอบถามพฤติกรรมการออม ทัศนคติ และรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทยที่ออกแบบข้อคำถามมาเพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์โดยเฉพาะ

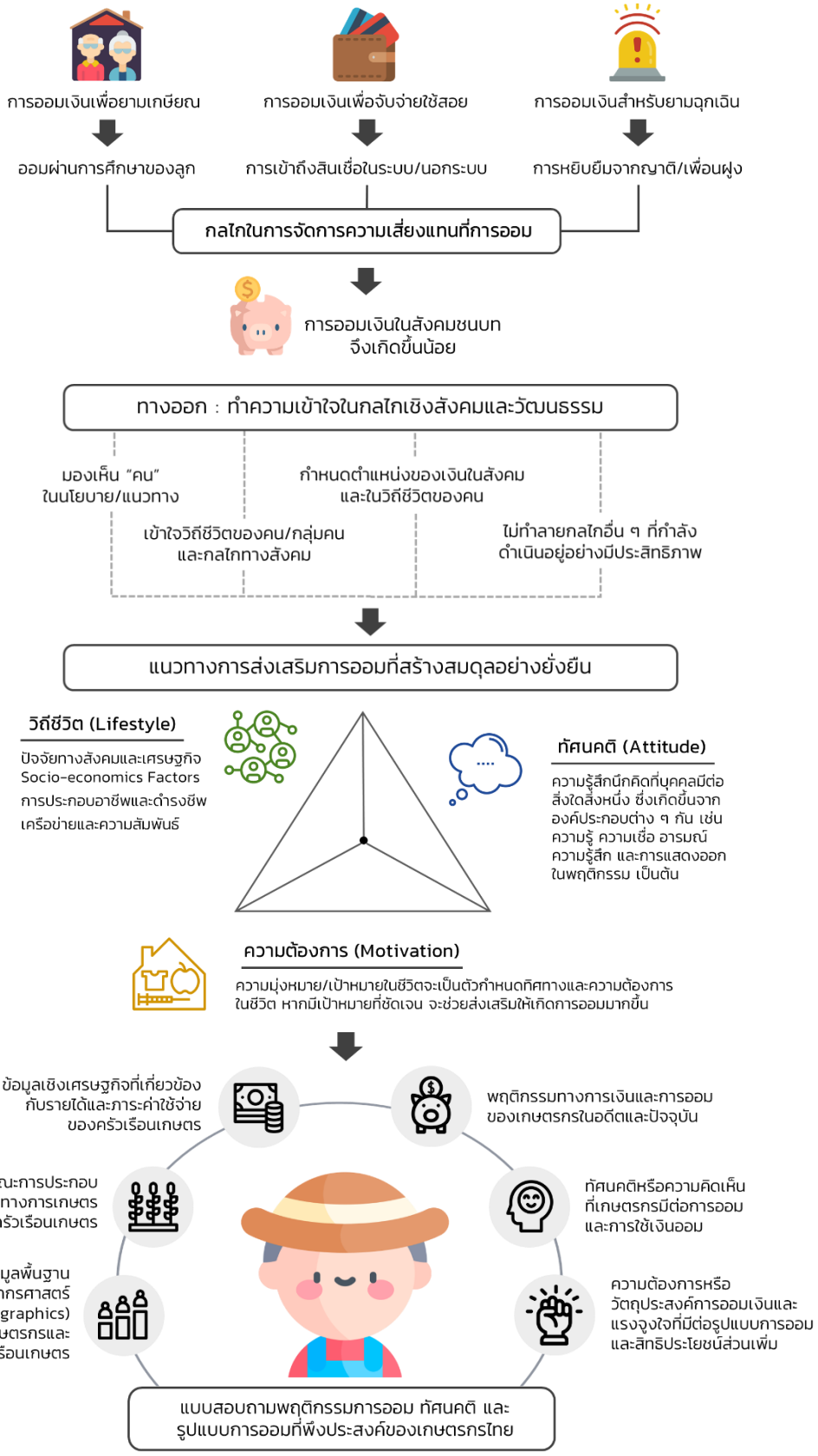

ที่มา: ประยุกต์จาก ธานี ชัยวัฒน์ (2561)

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดว่าด้วยการส่งเสริมการออมในสังคมชนบท

2.2.3 แนวคิดการวัดทัศนคติโดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale)

มาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) หรือ Likert Rating Scale ผู้พัฒนาขึ้นคือ Rensis Likert เมื่อปี ค.ศ. 1932 เป็นมาตรวัดที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้วัดเจตคติ ซึ่งหมายถึง ท่าที ทัศนคติ หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สำหรับให้บุคคลแสดงระดับความคิดเห็นในแบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Question) โดยสามารถพบได้ในแบบสอบถามที่มีตัวเลือกเป็นระดับความพึงพอใจหรือระดับความเห็นด้วย 5 ระดับ หรือ 7 ระดับ ต่อข้อคำถามในแต่ละข้อ เป็นการวัดโดยใช้ข้อความที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งและสอบถามความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ แล้วให้บุคคลแสดงความรู้สึกที่มีต่อข้อความดังกล่าว ทั้งนี้ การตอบสนองต่อข้อความดังกล่าวเป็นไปได้ทั้งพึงพอใจหรือเห็นด้วย (Favorable) ไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วย (Unfavorable) หรือแสดงความไม่แน่ใจ (Uncertain) กับข้อความนั้น โดยที่ระดับความพึงพอใจหรือระดับความเห็นด้วย 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 พอใจน้อยที่สุด/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Disagree)
ระดับที่ 2 พอใจน้อย/ไม่เห็นด้วย (Disagree)
ระดับที่ 3 พอใจปานกลาง/เห็นเป็นกลาง (Neutral)
ระดับที่ 4 พอใจมาก/เห็นด้วย (Agree)
ระดับที่ 5 พอใจมากที่สุด/เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Agree)

ทั้งนี้ สามารถนำค่าที่ได้จาก Likert Scale ที่บุคคลได้แสดงความคิดเห็น มาแปลผลเป็นระดับความพึงพอใจหรือความเห็นด้วยได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 พอใจ/เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 พอใจ/เห็นด้วยในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 พอใจ/เห็นด้วยในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 พอใจ/เห็นด้วยในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 พอใจ/เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

2.2.4 แบบจำลองทางเลือกที่เรียงลำดับ

แบบจำลองที่มีตัวแปรตามแบบเรียงลำดับ (Ordered Dependent Variable Model) มีลักษณะคล้ายกับแบบจำลองที่ตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมี 2 ทางเลือก (Binary Choice Model) หากแต่ในกรณีนี้ ตัวแปรตามที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะมีค่าที่ถูกจัดเรียงลำดับเอาไว้และมีจำนวนมากกว่า 2 อันดับ ถือเป็นการวิเคราะห์ตัวแปรทางเลือกที่เป็นไปได้มากกว่า 2 ค่า (Multinomial Choice Model) ยกตัวอย่าง เช่น ตัวแปรจากแบบสอบถามที่มีการเรียงลำดับเอาไว้เป็น 1, 2, 3, 4 และ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาตามลำดับของคะแนนจากอันดับ 1 เป็นต้นไป หรือระดับขั้นของรายได้ของกลุ่มตัวอย่างที่เรียงลำดับจากน้อยไปมาก เป็นต้น โดยได้เลือกใช้แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ (Ordered Probit Model) ซึ่งมีสมมติฐานว่าค่าความแปรปรวนของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อนจะมีลักษณะการแจงแจงแบบปกติ (Normal Distribution) อันเนื่องมาจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่

สมมติให้ตัวแปรทางเลือก Y_i ที่สังเกตได้มีค่าเท่ากับ 1, 2, ..., m โดยที่ในความเป็นจริง Y_i จะมีค่าเท่ากับ 1, 2, ..., m มีโอกาสเกิดขึ้นด้วยความน่าจะเป็น (Probability) ค่าหนึ่ง ดังนั้น แบบจำลองทางเลือกที่เรียงลำดับจึงมีตัวแปรตามเป็นตัวแปรแฝง (Latent Variable) ที่สังเกตไม่ได้ ดังนั้น กล่าวได้ว่า สำหรับหน่วยข้อมูล *i* ใด ๆ

$$Y_i = j \text{ ถ้า } \mu_{j-1} < Y_i^* < \mu_j$$

เมื่อ μ_j เป็นค่าพารามิเตอร์ไม่ทราบค่า โดยที่ $\mu_0 = -\infty$, $\mu_i = 0$ และ $\mu_m = \infty$ ค่าความน่าจะเป็นที่ทางเลือก *j* จะถูกเลือก คือ ความน่าจะเป็นที่ตัวแปรแฝง Y_i^* อยู่ระหว่างช่วง μ_{j-1} และ μ_j ทั้งนี้ สามารถเขียนสมการของแบบจำลองที่มีตัวแปรตามแบบเรียงลำดับได้ดังนี้

$$Y_i^* = X_i'\beta + \varepsilon_i$$

โดย Y_i^* เป็นตัวแปรตามที่เป็นตัวแปรแฝงและไม่สามารถสังเกตได้ แต่จะมี Y_i ที่เป็นตัวแปรหุ่น *(*Dummy Variable*)* ซึ่งสามารถสังเกตได้ และสามารถเขียนความสัมพันธ์ระหว่าง Y_i^* และ Y_i ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} Y_i &= 0 \quad \text{ถ้า} \quad Y_i^* \leq 0 \\ &= 1 \quad \text{ถ้า} \quad 0 < Y_i^* \leq \mu_1 \\ &= 2 \quad \text{ถ้า} \quad \mu_1 < Y_i^* \leq \mu_2 \\ &\vdots \\ &= J \quad \text{ถ้า} \quad \mu_{J-1} \leq Y_i^* \end{aligned}$$

โดยที่ ε_i คือ ตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อนที่มีคุณสมบัติเป็นอิสระต่อกันและกระจายตัวในลักษณะเดียวกัน (Independent and Identically Distributed: iid) ในแบบจำลอง แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับจะกำหนดให้ ε_i มีการกระจายตัวแบบปกติ (Normal Distribution), $\varepsilon_i \sim iidN(0,1)$ ทั้งนี้ กำหนดให้ค่าความน่าจะเป็นของตัวแปรแฝง Y_i ขึ้นอยู่กับฟังก์ชั่นการกระจายแบบสะสม (Cumulative Distribution Function*:* CDF*)* ของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อนในข้างต้น ดังนี้

$$\begin{aligned} P(Y_i = 0 \mid X_i) &= F(-X_i'\beta) \\ P(Y_i = 1 \mid X_i) &= F(\mu_1 - X_i'\beta) - F(-X_i'\beta) \\ P(Y_i = 2 \mid X_i) &= F(\mu_2 - X_i'\beta) - F(\mu_1 - X_i'\beta) \\ &\vdots \\ P(Y_i = J \mid X_i) &= 1 - F(\mu_{J-1} - X_i'\beta) \end{aligned}$$

สำหรับการประมาณค่าสมการในข้างต้น จะใช้วิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimation*)* โดยสามารถเขียนฟังก์ชั่น Likelihood ได้ดังนี้

$$L(\beta, \mu) = \prod_{i=1}^{g} \prod_{j=1}^{J} P\,(Y_i = j \mid X_i)$$

$$L(\beta,\mu) \;=\; \prod_{i=1}^{n}\prod_{j=1}^{J} F\left(\mu_j - X_i'\beta\right) - \; F\left(\mu_{j-1} - X_i'\beta\right)$$

$$lnL(\beta,\mu) \;=\; \sum_{i=1}^{n}\sum_{j=1}^{J} z_{ij} \ln\left[F\left(\mu_j - X_i'\beta\right) - \; F\left(\mu_{j-1} - X_i'\beta\right)\right]$$

ในการประมาณค่าพารามิเตอร์ $\hat{\beta}$ และ $\hat{\mu}$ ที่ไม่ทราบค่า จะได้จากสมการการประมาณค่าแบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ ดังนี้

$$P(Y_i = J \mid X_i) = \; 1 - F\left(\hat{\mu}_{J-1} - X_i'\hat{\beta}\right)$$

ทั้งนี้ ในการอธิบายความหมายของการประมาณค่าแบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับจะอธิบายโดยใช้ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect) คือ

$$\frac{\partial P(Y_i = J \mid X_i)}{\partial X_i} \;=\; f\left(\mu_{j-1} - X_i'\beta\right)\beta$$

โดยค่าผลกระทบส่วนเพิ่มหมายถึง เมื่อตัวแปรอิสระ X_i เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะมีผลกระทบต่อค่าความน่าจะเป็น Y_i ในการเลือกทางเลือก *j* เปลี่ยนแปลงไปร้อยละ (x100) เท่าใด

2.2.5 การประยุกต์ใช้แบบจำลองทางเลือกที่เรียงลำดับ

การนำแบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ (Ordered Probit Regression Model) มาใช้เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อตัวแปรตามที่เรียงลำดับได้ (Ordinal Dependent Variables) ในแบบจำลองจะประกอบด้วยตัวแปรตาม จำนวน 10 ตัวแปร ใน 2 ชุดข้อมูล ได้แก่ **ความต้องการ (Needs) หรือเป้าหมายในการออมเงินของเกษตรกร (N_p)** โดยที่ *p* คือ ทางเลือกในการออมเงินของเกษตรกร จำนวน 5 ทางเลือก ซึ่งสามารถเรียงลำดับความสำคัญจากน้อยไปมากได้ และ **แรงจูงใจ (Motivations) ที่เกษตรกรมีต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มที่ได้รับจากการออม (M_q)** โดยที่ *q* คือ รูปแบบในการออมเงิน จำนวน 5 รูปแบบ ที่สามารถเรียงลำดับความสนใจจากน้อยไปมากได้ ทั้งนี้ ตัวแปร N_p และ M_q มีค่าที่เรียงลำดับน้อยไปมากจาก 1 ไป 5 โดยมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 2 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจเพิ่มมากขึ้นอีกหนึ่งลำดับ มีค่าเท่ากับ 3 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจเพิ่มมากขึ้นอีกหนึ่งลำดับ มีค่าเท่ากับ 4 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจเพิ่มมากขึ้นอีกหนึ่งลำดับ และมีค่าเท่ากับ 5 เมื่อเกษตรกรให้ความสำคัญหรือความสนใจมากที่สุด

ขณะที่ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) แบ่งเป็น 5 กลุ่มปัจจัย โดยอ้างอิงจากแนวคิดทฤษฎี สมมติฐาน และผลการศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความต้องการหรือเป้าหมายในการออมและแรงจูงใจของเกษตรกร ได้แก่ (1) ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ของเกษตรกรและครัวเรือนเกษตร (2) ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตร (3) ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายได้และภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตร (4) พฤติกรรมทางการเงินและการออมของเกษตรกรในอดีตและปัจจุบัน และ (5) ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อการออมและการใช้เงินออม

จากตัวแปรตามและตัวแปรอิสระที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเขียนแบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับในรูปแบบของสมการทั่วไปได้ดังนี้

$$N_{pi}^{*} = X_1\beta_1 + X_2\beta_2 + X_3\beta_3 + X_4\beta_4 + X_5\beta_5 + \varepsilon_i \quad [1]$$

$$M_{qi}^{*} = X_1\alpha_1 + X_2\alpha_2 + X_3\alpha_3 + X_4\alpha_4 + X_5\alpha_5 + \mu_i \quad [2]$$

โดยที่ N_{pi}^{*} = ความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการออมเงิน ประกอบด้วย N_{1i}^{*} เมื่อ p= 1 เพื่อลงทุนทางการเกษตร, N_{2i}^{*} เมื่อ p = 2 เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลาน, N_{3i}^{*} เมื่อ p = 3 เพื่อทำฝันของตนเองให้เป็นจริง, N_{4i}^{*} เมื่อ p = 4 เพื่อใช้ชีวิตในยามชราอย่างสบายในไร้กังวล และ N_{5i}^{*} เมื่อ p = 5 เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ครัวเรือน

M_{qi}^{*} = รูปแบบการออมเงินที่เกษตรกรสนใจ ประกอบด้วย M_{1i}^{*} เมื่อ q = 1 ออมแล้วมีประกันชีวิตหรือประกันอุบัติเหตุ, M_{2i}^{*} เมื่อ q = 2 ออมแล้วมีประกันภัยพืชผล, M_{3i}^{*} เมื่อ q = 3 ออมแล้วได้ลุ้นโชค เสี่ยงโชค, M_{4i}^{*} เมื่อ q = 4 ออมแล้วมีเงินใช้ในยามชราในลักษณะที่คล้ายกับเงินบำนาญ, และ M_{5i}^{*} เมื่อ q = 5 ออมแล้วลดดอกเบี้ยเงินกู้

X_1 = ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ของเกษตรกรและครัวเรือนเกษตร ประกอบด้วย

sex = เพศ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย และมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อเป็นเพศหญิง

age_g = อายุตามช่วงวัย (Generation) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงอายุ 18 – 24 ปี (Gen Z), มีค่าเท่ากับ 2 เมื่ออยู่ในช่วงอายุ 25 – 40 ปี (Gen Y), มีค่าเท่ากับ 3 เมื่ออยู่ในช่วงอายุ 41 – 56 ปี (Gen X) และมีค่าเท่ากับ 4 เมื่ออยู่ในช่วงอายุ 57 ปีขึ้นไป (Gen Baby Boomer)

sta_g = สถานภาพทางครอบครัว ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างอยู่ในกลุ่มคนที่แต่งงาน/มีครอบครัว หรือหย่าร้าง/เป็นหม้าย ทั้งที่มีลูกและไม่มีลูก และมีค่าเท่ากับ 0 เมื่ออยู่ในกลุ่มคนที่ยังโสด ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก

edu = ระดับการศึกษาสูงสุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา (ป.4 หรือ ป.6) หรือต่ำกว่า, มีค่าเท่ากับ 2 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3), มีค่าเท่ากับ 3 ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือ ปวช., มีค่าเท่ากับ 4 ในระดับปวส./อนุปริญญา, มีค่าเท่ากับ 5 ในระดับปริญญาตรี และมีค่าเท่ากับ 6 ในระดับสูงกว่าปริญญาตรี

X_2 = ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตร ประกอบด้วย

ocu_g = การประกอบอาชีพหลัก ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทำการเกษตรเต็มเวลา และมีค่าเท่ากับ 2 เมื่อทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริม โดยประกอบอาชีพอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย

act_g = การประกอบกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างปลูกข้าวและพืชไร่เป็นหลัก และมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อปลูกพืชสวน ผลไม้ พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ

X_3 = ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายได้และภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตร ประกอบด้วย

hh_g = ขนาดของครัวเรือนเกษตร ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างอยู่ในครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิก ตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไป และมีค่าเท่ากับ 2 เมื่ออยู่ในครัวเรือนขนาดเล็กถึงกลางที่มีจำนวนสมาชิก 1 – 4 คน

land = ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือน ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ไร่, มีค่าเท่ากับ 2 เมื่อมากกว่า 1 – 10 ไร่, มีค่าเท่ากับ 3 เมื่อมากกว่า 10 – 20 ไร่, มีค่าเท่ากับ 4 เมื่อมากกว่า 20 – 30 ไร่, มีค่าเท่ากับ 5 เมื่อมากกว่า 30 – 40 ไร่, มีค่าเท่ากับ 6 เมื่อมากกว่า 40 – 50 ไร่, มีค่าเท่ากับ 7 เมื่อมากกว่า 50 – 100 ไร่, และมีค่าเท่ากับ 8 เมื่อมากกว่า 100 ไร่ ขึ้นไป

inc = สัดส่วนรายได้จากการเกษตรต่อรายได้รวมทั้งหมด (ร้อยละ 0, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90 และ 100)

X_4 = พฤติกรรมทางการเงินและการออมของเกษตรกรในอดีตและปัจจุบัน ประกอบด้วย

q11_1 = การมีหนี้สิน ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีภาระหนี้สิน และมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อไม่มีภาระหนี้สิน

q11_5 = การมีความฝันในชีวิต ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง และมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อไม่มี

q14 = สัดส่วนเงินออมต่อรายได้รวมทั้งหมด (ร้อยละ 0, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90 และ 100)

X_5 = ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อการออมและการใช้เงินออม ประกอบด้วย

q16_6 = ระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออมในการบรรเทาความเดือดร้อน (1 น้อยที่สุด, 2 น้อย, 3 ปานกลาง, 4 มาก และ 5 มากที่สุด)

q17 = การรับรู้ถึงความหมายของการออมเงิน ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อรับรู้ว่าควรออมก่อนใช้ และมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อรับรู้ว่าต้องใช้ก่อนออม

q19 = ระดับความสำคัญของการออมเงินไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน (ให้ระดับความสำคัญจาก 0 น้อยที่สุด, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 มากที่สุด)

q21 = ระดับความสำคัญของการมีเป้าหมายที่มีต่อการสร้างแรงจูงใจในการออมเงิน (1 น้อยที่สุด, 2 น้อย, 3 ปานกลาง, 4 มาก และ 5 มากที่สุด)

บทที่ 3
ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะเชิงประชากรศาสตร์

จากการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมการออม ทัศนคติ ความต้องการ และรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ระหว่างเดือนมกราคม – เมษายน พ.ศ. 2566 โดยมีประชากรที่ทำการศึกษา คือ “เกษตรกรไทย” ใน 77 จังหวัด ทั่วประเทศ ตามคำนิยามในระเบียบของคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการขึ้นทะเบียนเกษตรกร พ.ศ. 2560 โดยหมายถึงบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป ที่ประกอบการเกษตรในฐานะ “ผู้ผลิต” ซึ่งไม่นับรวม “ผู้รับจ้างแก่บุคคลอื่น” หมายรวมถึงการปลูกพืช ไม่ว่าจะเป็นการทำนา การปลูกพืชไร่ พืชสวน ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ยืนต้น พืชอาหารสัตว์ การปลูกสวนป่า การปลูกป่าเศรษฐกิจ การเพาะเห็ด การเลี้ยงปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำประมงชายฝั่ง การทำนาเกลือสมุทร การปลูกหม่อน การทอผ้า การเลี้ยงไหม การเพาะเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ และการทำการเกษตรอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภค จำหน่าย หรือใช้งานในฟาร์ม อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

จากฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง (Farmer ONE) ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สามารถกำหนดขนาดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 2,293 ราย โดยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2,620 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 114.26 ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ร้อยละ 49.50 และร้อยละ 50.50 ตามลำดับ หากพิจารณาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย (Generation) พบว่ามีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 41 – 56 ปี (Gen X) เป็นสัดส่วนที่มากที่สุดร้อยละ 44.50 รองลงมาคือในช่วงอายุ 25 – 40 ปี (Gen Y) ร้อยละ 30.26 ในช่วงอายุ 57 ปีขึ้นไป (Gen Baby Boomer) ร้อยละ 22.37 และในช่วงอายุ 18 – 24 ปี (Gen Z) ร้อยละ 2.86 เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 24.69 สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ขณะที่ร้อยละ 23.74 ได้รับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา โดยเป็นสัดส่วนที่เท่ากับระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.

สำหรับสถานภาพทางครอบครัวนั้น เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 67.71 แต่งงาน/มีครอบครัวและมีบุตร ร้อยละ 16.64 ยังอยู่ในสถานะโสด ไม่มีครอบครัวและไม่มีบุตร และร้อยละ 7.25 อยู่ในสถานะหย่าร้าง/หม้าย ทั้งที่มีบุตรและไม่มีบุตร ทั้งนี้ พบว่าสัดส่วนของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 73.32 หรือเกือบ 2 ใน 3 มีบุตร ขณะที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างอีก 1 ใน 3 หรือร้อยละ 26.68 ไม่มีภาระผูกพันในเรื่องการมีบุตรดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงขนาดของครัวเรือนเกษตรที่สะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในครัวเรือน พบว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างหรือร้อยละ 55 ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 3 – 4 คน ขณะที่อีกร้อยละ 22.52 และร้อยละ 18.24 เป็นครัวเรือนเกษตรที่มีจำนวนสมาชิก 5 – 6 คน และ 1 – 2 คน ตามลำดับ ทั้งนี้ มีเพียงร้อยละ 4.24 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 ลักษณะเชิงประชากรศาสตร์

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ (sex)		
ชาย	1,297	49.50
หญิง	1,323	50.50
อายุ (age)		
18 - 24 ปี	75	2.86
25 - 32 ปี	276	10.53
33 - 40 ปี	517	19.73
41 - 47 ปี	512	19.54
48 - 56 ปี	654	24.96
57 ปีขึ้นไป	586	22.37
ระดับการศึกษาสูงสุด (edu)		
ประถมศึกษา (ป.4 หรือ ป.6) หรือต่ำกว่า	622	23.74
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	318	12.14
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือ ปวช.	622	23.74
ปวส./อนุปริญญา	340	12.98
ปริญญาตรี	647	24.69
สูงกว่าปริญญาตรี	71	2.71
สถานภาพทางครอบครัว (sta)		
โสด ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก	436	16.64
แต่งงาน/มีครอบครัว ไม่มีลูก	220	8.40
แต่งงาน/มีครอบครัว มีลูก	1,774	67.71
หย่าร้าง/หม้าย ไม่มีลูก	43	1.64
หย่าร้าง/หม้าย มีลูก	147	5.61
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (hh)		
1 – 2 คน	478	18.24
3 – 4 คน	1,441	55.00
5 – 6 คน	590	22.52
ตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป	111	4.24

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อจำแนกเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างตามอายุและระดับการศึกษาสูงสุด พบว่ากลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 57 ปีขึ้นไป เกินกว่ากึ่งหนึ่ง ร้อยละ 52.22 สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ขณะที่กลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 41 – 56 ปี ร้อยละ 62.35 สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. หรือต่ำกว่า โดยที่ร้อยละ 41.24 ของกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 25 – 40 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย เกษตรกรในช่วงอายุ 18 – 24 ปี ร้อยละ 66.67 สำเร็จการศึกษาในระดับ ปวส./อนุปริญญาจนถึงปริญญาตรี (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุและระดับการศึกษาสูงสุด

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	ประถมศึกษา (ป.4 หรือ ป.6) หรือต่ำกว่า	มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือ ปวช.	ปวส./อนุปริญญา	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
Gen Z						
18 - 24 ปี	**2.67**	**9.33**	**21.33**	**38.67**	**28.00**	**0.00**
Gen Y	**4.92**	**13.11**	**23.58**	**17.15**	**37.83**	**3.40**
25 - 32 ปี	3.62	11.23	22.46	16.67	43.84	2.17
33 - 40 ปี	5.61	14.12	24.18	17.41	34.62	4.06
Gen X	**23.58**	**13.04**	**25.73**	**11.58**	**23.16**	**2.92**
41 - 47 ปี	18.55	11.91%	23.83	13.28	28.32	4.10
48 - 56 ปี	27.52	13.91	27.22	10.24	19.11	1.99
Gen BB						
57 ปีขึ้นไป	**52.22**	**9.39**	**20.31**	**6.83**	**9.56**	**1.71**

ที่มา: จากการสำรวจ

3.2 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัดและภาค

เมื่อนำจำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจได้มาแสดงบนแผนที่ประเทศไทยรายจังหวัด พบว่ากลุ่มตัวอย่างกระจายอยู่ครบทั้ง 77 จังหวัด ทั่วประเทศ โดยจังหวัดที่มีจำนวนตัวอย่างมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ นครศรีธรรมราช นครราชสีมา ราชบุรี อุทัยธานี และนครสวรรค์ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23.17 และจังหวัดที่มีจำนวนตัวอย่างน้อยที่สุด 5 อันดับสุดท้าย คือ กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต หนองบัวลำภู สมุทรปราการ และนนทบุรี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.41 หากพิจารณาขนาดของกลุ่มตัวอย่างรายภาค พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะกระจายตัวอยู่ในทั้ง 4 ภูมิภาค โดยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 28.51 และร้อยละ 27.56 ตามลำดับ รองลงมาจะเป็นเกษตรกรในภาคเหนือ ร้อยละ 23.32 และภาคใต้ น้อยที่สุด ร้อยละ 20.61 (ภาพที่ 3.1)

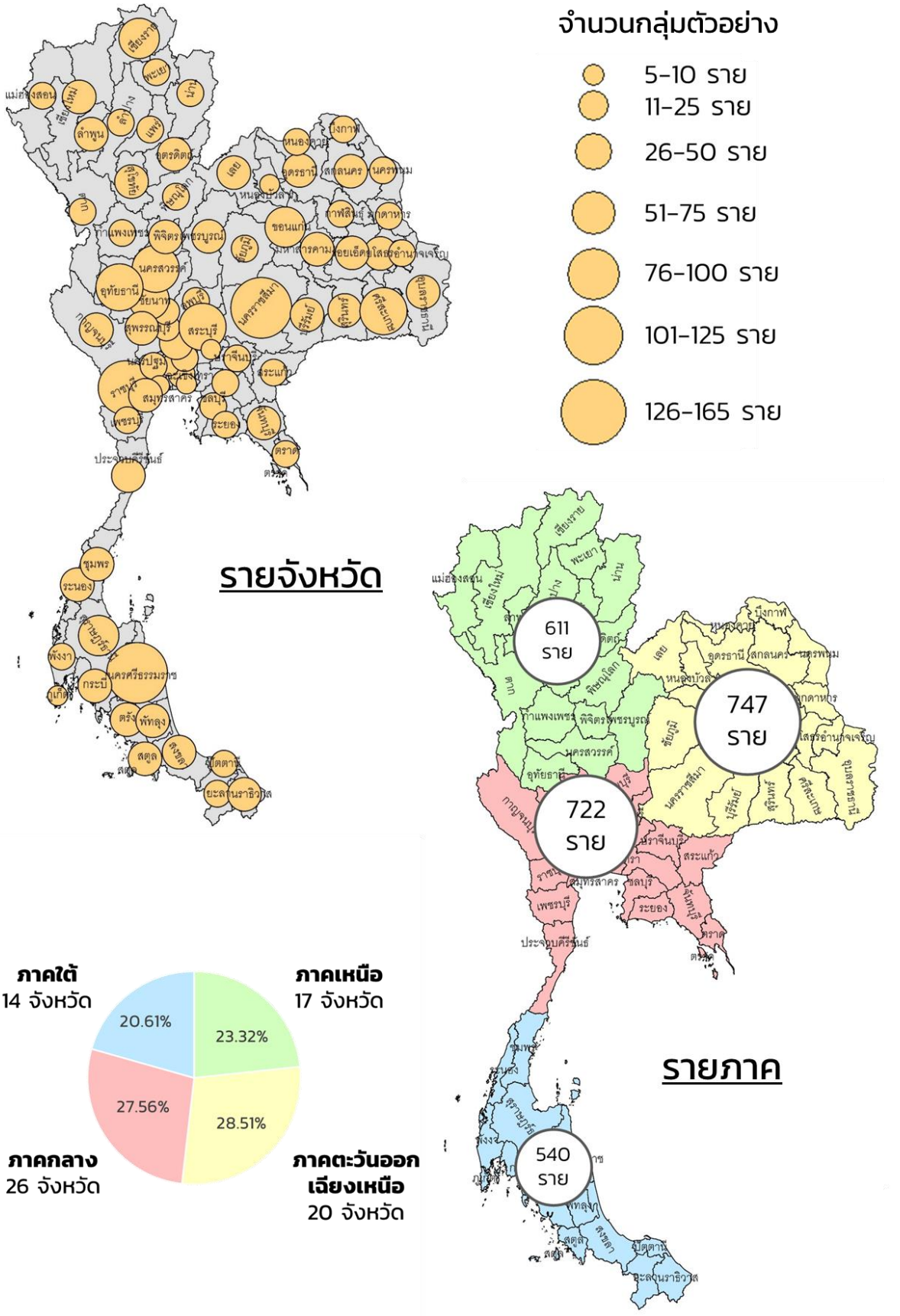

ภาพที่ 3.1 การกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างรายจังหวัดและรายภาค

3.3 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบอาชีพ

หากจำแนกเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างตามการประกอบอาชีพหลัก โดยคำนึงถึงสัดส่วนรายได้หรือการใช้เวลาที่มากที่สุด พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 69.08 ทำการเกษตรเต็มเวลา ในขณะที่อีกร้อยละ 30.92 ทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริม ซึ่งประกอบอาชีพอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย แบ่งออกเป็นการประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 10.15 และข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 10.04 และรับจ้างรายวัน/รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 6.18 (ตารางที่ 3.3) โดยเฉลี่ยแล้วสัดส่วนรายได้จากการเกษตรเมื่อเทียบกับรายได้รวมทั้งหมดในปีที่ผ่านมาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 60.35 หากจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามการประกอบอาชีพและสัดส่วนรายได้ทางการเกษตรโดยใช้ตารางไขว้ พบว่าสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรเต็มเวลาจะเพิ่มขึ้นตามสัดส่วนรายได้ทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริมมีแนวโน้มลดลงตามสัดส่วนรายได้ทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.3 การประกอบอาชีพและสัดส่วนรายได้

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การประกอบอาชีพ (ocu)		
เกษตรกร	1,810	69.08
ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ	263	10.04
พนักงาน/ลูกจ้างของเอกชน	119	4.54
รับจ้างรายวัน/รับจ้างทั่วไป	162	6.18
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	266	10.15
รายได้จากการเกษตรเทียบกับรายได้รวมทั้งหมด (inc)		
ร้อยละ 0	0	0.00
ร้อยละ 1 – 10	136	5.19
ร้อยละ 11 – 20	105	4.01
ร้อยละ 21 – 30	306	11.68
ร้อยละ 31 – 40	238	9.08
ร้อยละ 41 – 50	373	14.24
ร้อยละ 51 – 60	294	11.22
ร้อยละ 61 – 70	268	10.23
ร้อยละ 71 – 80	339	12.94
ร้อยละ 81 – 90	231	8.82
ร้อยละ 91 – 100	330	12.60

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 3.4 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบอาชีพและสัดส่วนรายได้

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	เกษตรกรทำเกษตรเต็มเวลา	ทำเกษตรเป็นอาชีพเสริม			
		ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ	พนักงาน/ลูกจ้างของเอกชน	รับจ้างรายวัน/รับจ้างทั่วไป	ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว
ร้อยละ 1 – 10	-	26.62	16.81	14.81	8.27
ร้อยละ 11 – 20	-	16.73	12.61	12.35	9.77
ร้อยละ 21 – 30	10.44	11.41	12.61	16.67	16.92
ร้อยละ 31 – 40	6.91	9.89	14.29	14.20	17.67
ร้อยละ 41 – 50	12.54	11.79	17.65	20.37	22.93
ร้อยละ 51 – 60	11.99	7.60	10.08	9.88	10.90
ร้อยละ 61 – 70	11.66	9.89	6.72	5.56	5.26
ร้อยละ 71 – 80	16.85	3.80	6.72	5.56	2.63
ร้อยละ 81 – 90	11.93	1.14	0.84	0.62	3.76
ร้อยละ 91 – 100	17.68	1.14	1.68	0.00	1.88

ที่มา: จากการสำรวจ

3.4 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร

สำหรับลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของกลุ่มตัวอย่าง หากเกษตรกรทำการเกษตรในหลากหลายกิจกรรม/ชนิดสินค้า ให้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเลือกกิจกรรม/ชนิดสินค้าที่ก่อให้เกิดรายได้ทางการเกษตรมากที่สุด การปลูกข้าวจัดเป็นกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในสัดส่วนที่มากที่สุดร้อยละ 39.69 รองลงมาคือพืชสวน (เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น) ร้อยละ 21.30 พืชไร่ (เช่น อ้อย มัน ข้าวโพด ธัญพืชต่าง ๆ เป็นต้น) ร้อยละ 14.01 ผลไม้ (เช่น ทุเรียน มังคุด ลำไย เป็นต้น) ร้อยละ 9.43 พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ ร้อยละ 6.15 เลี้ยงสัตว์ (เช่น โค สุกร ไก่ ไหม แมลงต่าง ๆ เป็นต้น) ร้อยละ 6.22 และการทำประมงเพาะเลี้ยง ประมงชายฝั่ง นาเกลือ น้อยที่สุด ร้อยละ 3.21 สำหรับพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง โดยนับทั้งที่เป็นของตนเอง ที่เช่าทำ และที่ได้ทำฟรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 42.75 มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรขนาดเล็กหรือน้อยกว่า 10 ไร่ โดยที่ร้อยละ 23.66 ของกลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 10 – 20 ไร่ และร้อยละ 14.08 มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 20 – 30 ไร่ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 6.95 มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดใหญ่หรือมากกว่า 50 ไร่ขึ้นไป ทั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงการกระจุกตัว (Concentration) ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในช่วงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรที่น้อยกว่า 20 ไร่ (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 การประกอบกิจกรรมทางการเกษตร

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
กิจกรรมทางการเกษตร (act)		
ข้าว	1,040	39.69
พืชไร่ เช่น อ้อย มัน ข้าวโพด ธัญพืชต่าง ๆ เป็นต้น	367	14.01
พืชสวน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น	558	21.30
ผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด ลำไย เป็นต้น	247	9.43
พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ	161	6.15
เลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร ไก่ ไหม แมลงต่าง ๆ เป็นต้น	163	6.22
ประมงเพาะเลี้ยง ประมงชายฝั่ง นาเกลือ	84	3.21
พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมด (land)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ไร่	148	5.65
มากกว่า 1 – 10 ไร่	972	37.10
มากกว่า 10 – 20 ไร่	620	23.66
มากกว่า 20 – 30 ไร่	369	14.08
มากกว่า 30 – 40 ไร่	196	7.48
มากกว่า 40 – 50 ไร่	133	5.08
มากกว่า 50 – 100 ไร่	132	5.04
มากกว่า 100 ไร่ ขึ้นไป	50	1.91

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อจำแนกเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างตามการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรและภาคโดยใช้ตารางไขว้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มข้าวและพืชไร่ส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 39.13 และร้อยละ 40.60 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มพืชสวนมากถึงร้อยละ 66.85 อยู่ในภาคใต้ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มผลไม้ ร้อยละ 41.70 กลุ่มพืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ ร้อยละ 49.69 และกลุ่มประมงเพาะเลี้ยง ประมงชายฝั่ง นาเกลือ ร้อยละ 38.10 จะอยู่ในภาคกลาง ซึ่งรวมไปถึงจังหวัดชายฝั่งทะเลในภาคตะวันออก เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร ไก่ ไหม แมลงต่าง ๆ ส่วนใหญ่ร้อยละ 38.04 อยู่ในภาคใต้ รองมาจะเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรรายภาค

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
ข้าว	30.96	39.13	29.04	0.87
พืชไร่ เช่น อ้อย มัน ข้าวโพด ธัญพืชต่าง ๆ เป็นต้น	33.79	40.60	23.98	1.63
พืชสวน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น	6.09	13.62	13.44	66.85
ผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด ลำไย เป็นต้น	26.32	9.31	41.70	22.67
พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ	22.98	19.25	49.69	8.07
เลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร ไก่ ไหม แมลงต่าง ๆ เป็นต้น	7.36	28.83	25.77	38.04
ประมงเพาะเลี้ยง ประมงชายฝั่ง นาเกลือ	20.24	16.67	38.10	25.00

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อนำขนาดพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมาแสดงโดยกราฟรูปกล่อง (Box Plot) ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะการกระจายตัว (Distribution) ของข้อมูลในรายภาค พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในภาคกลางมีขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรโดยเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างในภาคกลางยังมีความเหลื่อมล้ำหรือการกระจายตัวของขนาดพื้นที่ใช้ประโยชน์ทำการเกษตร ซึ่งวัดจากค่าความแปรปรวน (Variance) สูงที่สุด รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้น้อยที่สุด (ภาพที่ 3.2)

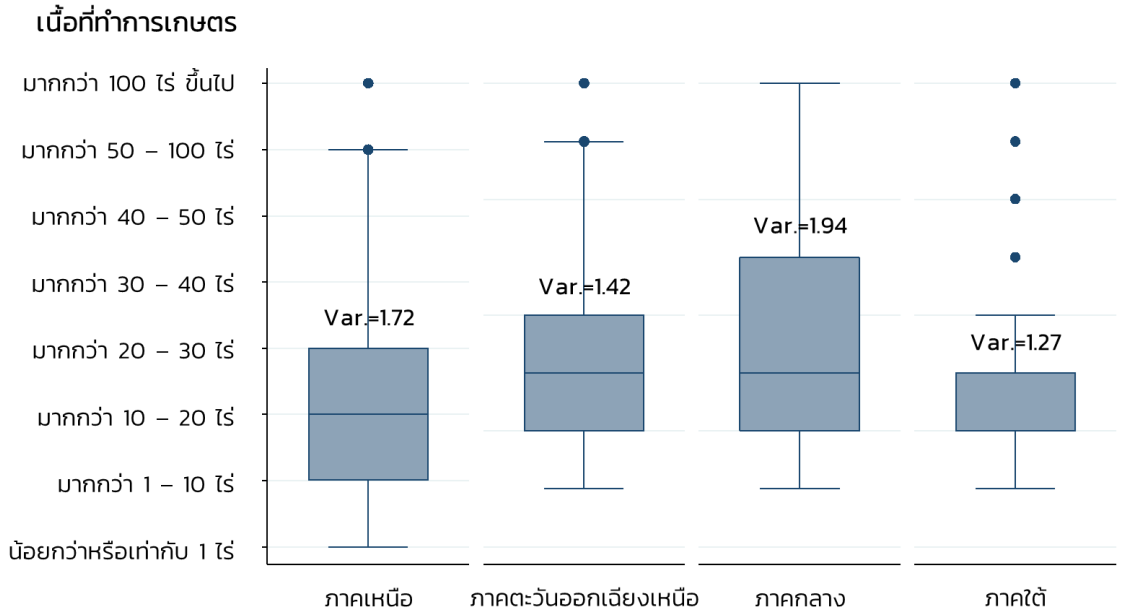

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 3.2 การกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดพื้นที่ทำการเกษตรรายภาค

บทที่ 4
ผลการศึกษา

4.1 พฤติกรรมการออม

สำหรับพฤติกรรมทางการเงินในอดีตในช่วง 5 ปี นับจากวันที่สำรวจข้อมูล โดยทั่วไปพบว่าร้อยละ 78.97 และร้อยละ 62.14 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีภาระหนี้สินและมีพฤติกรรมการเสี่ยงโชค ตามลำดับ ทั้งนี้ เกษตรกรในช่วงอายุ 25 – 40 ปี และ 41 – 56 ปี จะมีสัดส่วนของการเป็นหนี้และการเสี่ยงโชคที่สูงกว่าในช่วงวัยอื่น ๆ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 86.15 และร้อยละ 89.54 มีการวางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้าและมีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง ตามลำดับ โดยพบว่าพฤติกรรมเหล่านี้จะมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นตามช่วงวัยที่ลดลง เกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี มีพฤติกรรมเหล่านี้มากกว่าเกษตรกรที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปี ขึ้นไป สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่วางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้าเท่ากับ ร้อยละ 84.31 ซึ่งต่ำกว่าสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้วางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า ร้อยละ 86.15 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (p-value = 0.0308) (ภาคผนวกที่ 4.1) ขณะที่เกษตรกรในช่วงอายุ 25 – 40 ปี และ 41 – 56 ปี มีพฤติกรรมการวางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้าในสัดส่วนที่มากกว่าเกษตรกรในช่วงวัยอื่น ๆ (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 พฤติกรรมทางการเงินในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2562 – 2566)

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	**ทั้งหมด**	18 – 24 ปี (Gen Z)	25 – 40 ปี (Gen Y)	41 – 56 ปี (Gen X)	57 ปีขึ้นไป (Gen BB)
มีหนี้สิน	**78.97**	58.67	82.09	81.99	71.33
ซื้อล็อตเตอรี่ เล่นหวย	**62.14**	45.33	63.05	66.12	55.12
วางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า	**86.15**	89.33	89.28	87.14	79.52
วางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า	**84.31**	81.33	86.51	84.99	80.38
มีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง	**89.54**	94.67	94.20	89.97	81.74

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อศึกษาพฤติกรรมการออมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง พบว่าพฤติกรรมการออมที่เด่นชัดที่สุดอันดับที่ 1 คือ ออมเมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่าย ร้อยละ 36.64 อันดับที่ 2 คือออมเป็นประจำสม่ำเสมอเป็นนิสัย ร้อยละ 20.76 และอันดับที่ 3 คือออมเมื่อต้องการจะใช้จ่ายในอนาคต ร้อยละ 13.21 ในขณะที่การออมเมื่อมีทางเลือกหรือรูปแบบการออมใหม่ ๆ มีสัดส่วนที่น้อยที่สุดเพียงร้อยละ 5.73 ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงช่องทางหรือทางเลือกในการออมที่ค่อนข้างจำกัดสำหรับเกษตรกร หรือเกษตรกรอาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับรูปแบบการออมใหม่ ๆ มากเท่าใดนัก หากพิจารณาพฤติกรรมการออมเงินของกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย

สามารถสรุปได้ว่าพฤติกรรมการออมเป็นประจำสม่ำเสมอเป็นนิสัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้น ในทางกลับกันการออมเมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายและการออมเมื่อมีรายได้พิเศษหรือรายได้เพิ่มขึ้น มีแนวโน้มลดลงตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้น สัดส่วนของเกษตรกรในช่วงอายุตั้งแต่ 57 ปีขึ้นไป จะมีพฤติกรรมการออมเมื่อต้องการจะใช้จ่ายในอนาคตสูงกว่าคนในช่วงวัยอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการออมเงินเป็นประจำสม่ำเสมอเป็นนิสัย สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออมด้วยเหตุผลว่าไม่มีเงินเหลือพอที่จะออมนั้น พบว่ามีสัดส่วนโดยรวมร้อยละ 10.95 ซึ่งมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นตามช่วงวัยที่ลดลง (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 พฤติกรรมการออมเงินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	ออม เป็นประจำ สม่ำเสมอ เป็นนิสัย	ออม เมื่อมี เงินเหลือจาก การใช้จ่าย	ออม เมื่อมีรายได้ พิเศษ/เพิ่มขึ้น	ออม เมื่อมีทางเลือก/ รูปแบบการออม ที่น่าสนใจ	ออม เมื่อต้องการ จะใช้จ่าย ในอนาคต	ไม่ออม เพราะไม่เคย มีเงินเหลือ
ทั้งหมด	**20.76**	**36.64**	**12.71**	**5.73**	**13.21**	**10.95**
18 – 24 ปี	14.67	38.67	14.67	5.33	13.33	13.33
25 – 40 ปี	19.80	36.32	13.11	6.18	12.99	11.60
41 – 56 ปี	19.21	36.88	13.55	6.43	12.35	11.58
57 ปีขึ้นไป	25.94	36.35	10.24	3.75	15.19	8.53

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติที่เป็นความเสี่ยงทางด้านปริมาณ ราคาผลผลิตตกต่ำ การเจ็บไข้ได้ป่วยของสมาชิกในครัวเรือน ลูกหลานเปิดภาคเรียน และการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในอดีต ส่งผลกระทบต่อรายได้ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการรับมือและบรรเทาความเดือดร้อนในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยในภาพรวม พบว่าการลดการบริโภค (Consumption Reduction) เป็นการรับมือกับปัญหาด่านแรกที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้ เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกับภัยธรรมชาติ ราคาผลผลิตตกต่ำ และโรคระบาด ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบรุนแรงในวงกว้าง ก่อให้เกิดความเดือดร้อนอันหลีกเลี่ยงได้ยากแก่ผู้คนโดยถ้วนหน้ากัน (Covariate Shocks) ทำให้กลไกการพึ่งพาเครือข่ายและความสัมพันธ์รอบตัวขาดประสิทธิภาพลง เช่นเดียวกับการขอกู้เงินเพิ่มเติม (Borrowing) ในขณะที่การใช้เงินออม (Use of Savings) การขอหยิบยืมจากคนใกล้ตัว (Transferring) และการขายทรัพย์สินที่มี (Sale of Assets) จะถูกใช้ในการรับมือกับสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบในวงอันจำกัด ที่เกิดขึ้นกับบุคคลหรือครัวเรือนหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ (Idiosyncratic Shocks) หรือในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องใช้จ่ายเงิน เช่น ในยามที่บุคคลในครอบครัวเจ็บป่วย หรือเมื่อลูกหลานเปิดเทอม (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 รูปแบบการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	ลดการใช้จ่าย	ใช้เงินออม	ขายทรัพย์สิน	ยืมคนใกล้ตัว	ขอกู้เพิ่ม
ภัยธรรมชาติ	51.60	28.55	2.44	5.50	11.91
ราคาผลผลิตตกต่ำ	55.92	23.21	2.90	4.77	13.21
เจ็บไข้ได้ป่วย	12.90	70.19	5.19	9.73	1.98
ลูกหลานเปิดเทอม	22.18	57.10	6.15	7.86	6.72
โควิด-19	49.77	30.88	3.78	3.17	12.40

ที่มา: จากการสำรวจ

สำหรับช่องทางหรือรูปแบบในการออมเงินของเกษตรกรไทย ในภาพรวมพบว่าเงินฝากทั่วไป (เงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากเผื่อเรียกทั่วไปและเงินฝากประจำ) เป็นรูปแบบที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างนิยมมากที่สุด ร้อยละ 31.25 รองมาร้อยละ 25.92 คือเงินฝากพิเศษ (เงินฝากที่มีรางวัล/เงินฝากลุ้นโชค เงินฝากที่มีความคุ้มครอง/มีประกันชีวิต และสลากออมทรัพย์) ยกตัวอย่างเช่น เงินฝากทวีโชคและสลากออมทรัพย์ทวีสินของ ธ.ก.ส. เป็นต้น ร้อยละ 18.37 มีการออมในลักษณะกลุ่ม (ออมกับสหกรณ์/กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์/ออมทรัพย์หมู่บ้าน และเงินฝากฌาปนกิจสงเคราะห์) ร้อยละ 11.58 เก็บเป็นเงินสดไว้กับตัว ร้อยละ 8.14 ออมในรูปของทรัพย์สิน เช่น อสังหาริมทรัพย์และสิ่งของมีค่า และที่นิยมน้อยที่สุดคือการออมในกองทุน พันธบัตร และตราสาร ร้อยละ 4.74 (ภาพที่ 4.1)

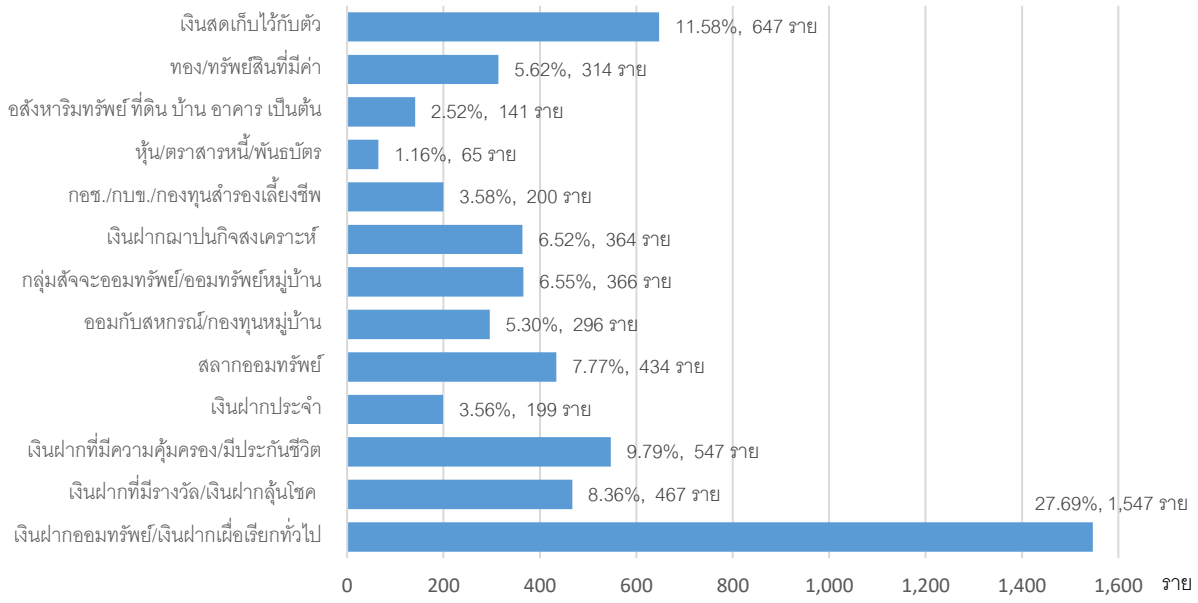

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.1 ช่องทางการออมเงิน

โดยเฉลี่ยจากสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง สัดส่วนเงินออมต่อรายได้รวมทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 32.51 หรือมีเงินออมประมาณ 1 ใน 3 ของรายได้ นั่นก็คือค่าโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการออม (Marginal Propensity to Save: MPS) มีค่าเท่ากับ 0.3251 เมื่อพิจารณาความแตกต่างของสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้ **การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ย (Two-sample Mean Difference Test)** ด้วยการทดสอบค่าสถิติที (t – Test) โดยมีสมมติฐานว่าค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่มไม่เท่ากัน ทั้งนี้ ได้ใช้ปัจจัยเชิงประชากรศาสตร์ การประกอบอาชีพและสัดส่วนรายได้ การประกอบกิจกรรมทางการเกษตร ในการแบ่งเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 ตัวแปรที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มสำหรับทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ย

รายการ	การแบ่งกลุ่ม	เงื่อนไขการแบ่งกลุ่ม
เพศ (sex)	ชาย หญิง	กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง
อายุ (age)	อายุ 18 – 40 ปี อายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป	Gen Z และ Gen Y Gen X และ Gen BB
สถานภาพทางครอบครัว (sta)	โสด มีครอบครัว/หย่าร้าง/หม้าย	กลุ่มคนโสดที่ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก กลุ่มคนที่แต่งงาน/มีครอบครัว หรือหย่าร้าง/เป็นหม้าย ทั้งที่มีลูกและไม่มีลูก
อาชีพ (ocu)	ทำเกษตรเต็มเวลา ทำเกษตรเป็นอาชีพเสริม	กลุ่มคนที่ทำการเกษตรเต็มเวลา กลุ่มคนที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริมและประกอบอาชีพอื่น ๆ ควบคู่กันไป
ขนาดของครัวเรือน (hh)	ขนาดเล็ก/กลาง 1 – 4 คน ขนาดใหญ่ 5 คน ขึ้นไป	กลุ่มครัวเรือนขนาดเล็กถึงกลาง 1 -4 คน กลุ่มครัวเรือนขนาดใหญ่ 5 คน ขึ้นไป
พื้นที่ทำการเกษตร (land)	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่ มากกว่า 20 ไร่ ขึ้นไป	กลุ่มที่มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่ และมากกว่า 20 ไร่ ขึ้นไป
กิจกรรมทางการเกษตร (act)	ข้าวและพืชไร่ พืชสวน ไม้ผล และอื่น ๆ	กลุ่มผู้ปลูกข้าวและพืชไร่เป็นหลัก กลุ่มผู้ปลูกพืชสวน ผลไม้ พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ
สัดส่วนรายได้การเกษตร (inc)	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 60% มากกว่า 60%	กลุ่มที่มีสัดส่วนรายได้การเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 60% และมากกว่า 60%
สัดส่วนเงินออมต่อรายได้ (q14)	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30% มากกว่า 30%	กลุ่มที่มีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30% และมากกว่า 30%

ที่มา: จากการสำรวจ

จากการทดสอบสมมติฐานผลต่างค่าเฉลี่ยของสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุที่น้อยกว่า 40 ปี มีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า เกษตรกรที่ยังโสดมีแนวโน้มที่จะเก็บออมเป็นสัดส่วนกับรายได้ที่มากกว่ากลุ่มที่มีครอบครัว/หย่าร้าง/เป็นหม้าย ครัวเรือนเกษตรที่มีขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ซึ่งสะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น จะมีอัตราการออมต่อรายได้ที่ต่ำกว่าครัวเรือนเกษตรที่มีขนาดเล็กกว่า นอกจากนี้ พบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและพืชไร่อื่น ๆ มีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้สูงกว่ากลุ่มผู้ปลูกพืชสวน ไม้ผล พืชผัก เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ แสดงว่าการปลูกพืชไร่ที่มีรอบการผลิตจะทำให้เกษตรกรมีกระแสรายรับรายจ่ายที่เอื้อต่อการเก็บออมได้มากกว่าการทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบ ครัวเรือนเกษตรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดใหญ่มากกว่า 20 ไร่ และมีสัดส่วนรายได้ทางการเกษตรมากกว่าร้อยละ 60 มีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้สูงกว่าครัวเรือนที่มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดเล็กกว่าและมีสัดส่วนรายได้การเกษตรน้อยกว่า ทั้งนี้ ไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติตามกลุ่มเพศและลักษณะการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ (ร้อยละ)

รายการ	การแบ่งกลุ่ม	เงินออมต่อรายได้	ความแตกต่าง (p-value)
เพศ	ชาย	32.44	-0.15 (0.4364)
	หญิง	32.59	
อายุ	อายุ 18 – 40 ปี	34.25	2.60 (0.0041)***
	อายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป	31.65	
สถานภาพทางครอบครัว	โสด	33.94	1.72 (0.0838)*
	มีครอบครัว/หย่าร้าง/หม้าย	32.22	
อาชีพ	ทำเกษตรเต็มเวลา	32.22	-0.94 (0.1748)
	ทำเกษตรเป็นอาชีพเสริม	33.16	
ขนาดของครัวเรือน	ขนาดเล็ก/กลาง 1 – 4 คน	33.04	1.99 (0.0290)**
	ขนาดใหญ่ 5 คน ขึ้นไป	31.05	
พื้นที่ทำการเกษตร	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่	31.80	-2.12 (0.0154)**
	มากกว่า 20 ไร่ ขึ้นไป	33.92	
กิจกรรมทางการเกษตร	ข้าวและพืชไร่	33.40	1.92 (0.0191)**
	พืชสวน ไม้ผล และอื่น ๆ	31.48	
สัดส่วนรายได้การเกษตร	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 60%	30.84	-3.75 (0.0000)***
	มากกว่า 60%	34.59	

หมายเหตุ : ***, **, * แสดงนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 ตามลำดับ

ที่มา: ภาคผนวกที่ 4.2

4.2 ทัศนคติที่มีต่อการออมและการใช้เงินออม

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ทัศนคติที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีต่อการออมและการใช้เงินออม โดยทั่วไปทัศนคติ (Attitude) คือ ความคิดเห็น ความเข้าใจ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ ค่านิยม หรือสิ่งแวดล้อม และมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของบุคคลนั้น สำหรับระดับความคาดหวังของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อความช่วยเหลือและการบรรเทาความเดือดร้อนจากช่องทางต่าง ๆ ซึ่งวัดจากระดับน้อยที่สุดไปมากที่สุด (ระดับ 1 – 5) โดยเฉลี่ยแล้วกลุ่มตัวอย่างจะคาดหวังการพึ่งพาตนเองจากการใช้เงินออมที่มีมากกว่าช่องทางอื่น ๆ แต่ก็ยังถือเป็นความคาดหวังในระดับปานกลางที่ระดับ 3.16 รองมาจะเป็นการช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐและการขอสินเชื่อในระบบที่ระดับ 2.86 และ 2.70 ตามลำดับ ขณะที่ระดับความคาดหวังที่มีต่อเครือข่ายความสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์และเพื่อนฝูง/เครือญาติกลับอยู่ในระดับน้อยเพียง 2.37 และ 2.35 ตามลำดับ (ภาพที่ 4.2)

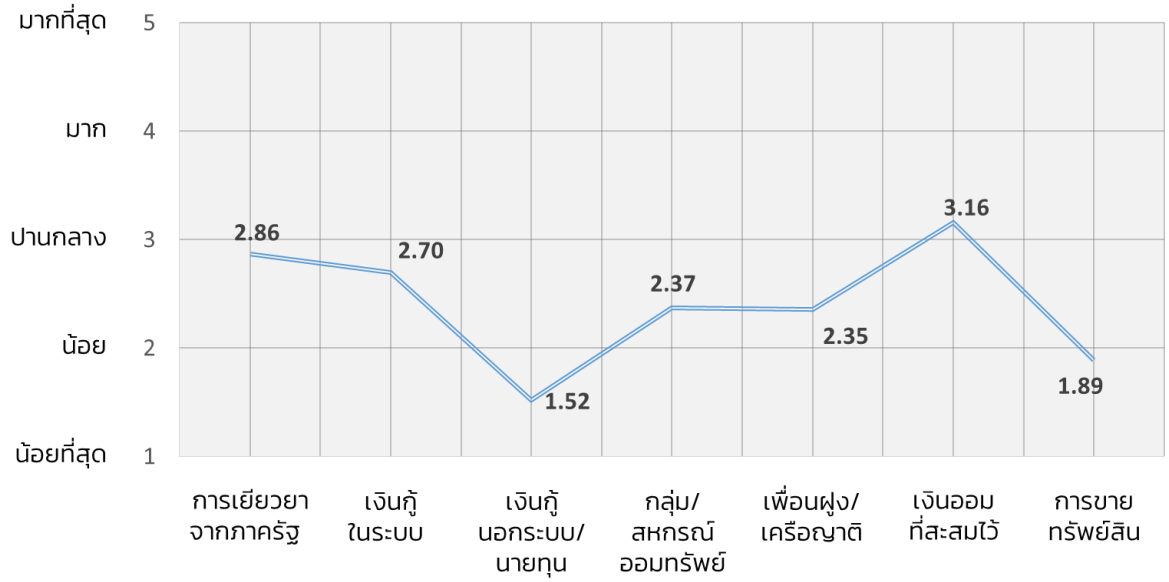

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.2 ระดับความคาดหวังต่อการบรรเทาความเดือดร้อนในช่องทางต่าง ๆ

จากการทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีต่อการใช้เงินออมเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน เมื่อได้รับผลกระทบกับรายได้ (Risk Coping Mechanism) พบว่าเพศหญิงจะมีระดับความคาดหวังที่สูงกว่าเพศชาย กลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุที่น้อยกว่า 40 ปี จะมีระดับความคาดหวังที่สูงกว่ากลุ่มคนที่มีอายุมากกว่า และกลุ่มตัวอย่างที่ยังเป็นโสดจะมีความคาดหวังต่อการใช้เงินออมที่สะสมไว้สูงกว่ากลุ่มคนที่มีครอบครัว/หย่าร้าง/เป็นหม้าย ซึ่งสอดคล้องกับการที่เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มมีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ที่สูงกว่า ทั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ดีที่กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่มีทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเอง (Self-reliant) ผ่านการสะสมเงินออม (Accumulation of Savings) มากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีอายุมากกว่า และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอาชีพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำการเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว

จะมีระดับความคาดหวังต่อเงินออมที่ต่ำกว่ากลุ่มที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริม ซึ่งสะท้อนถึงความไม่แน่นอนของรายได้ที่ได้รับจากการเกษตรและทางเลือกในการกระจายความเสี่ยงทางรายได้ที่จำกัดของกลุ่มที่ทำการเกษตรเต็มเวลา นอกจากนี้ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชสวน ไม้ผล พืชผัก เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ จะมีระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออมที่สูงกว่ากลุ่มผู้ปลูกข้าวและพืชไร่อื่น ๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการมีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ที่ต่ำกว่าจากข้อสรุปก่อนหน้า โดยสามารถสรุปได้ว่าสัดส่วนรายได้ทางการเกษตรและสัดส่วนเงินออมต่อรายได้มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับความคาดหวังของการใช้เงินออม ยิ่งเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนรายได้จากการเกษตรมากหรือมีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้มากเท่าไร ยิ่งมีความคาดหวังต่อการใช้เงินออมที่สะสมไว้มากเช่นกัน ทั้งนี้ ไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างขนาดครัวเรือนและขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออม

รายการ	การแบ่งกลุ่ม	ระดับความคาดหวัง	ความแตกต่าง (p-value)
เพศ	ชาย	3.12	-0.07 (0.0601)*
	หญิง	3.19	
อายุ	อายุ 18 – 40 ปี	3.24	0.12 (0.0139)**
	อายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป	3.12	
สถานภาพทางครอบครัว	โสด	3.31	0.18 (0.0022)***
	มีครอบครัว/หย่าร้าง/หม้าย	3.13	
อาชีพ	ทำเกษตรเต็มเวลา	3.10	-0.20 (0.0001)***
	ทำเกษตรเป็นอาชีพเสริม	3.30	
ขนาดของครัวเรือน	ขนาดเล็ก/กลาง 1 – 4 คน	3.15	-0.02 (0.3689)
	ขนาดใหญ่ 5 คน ขึ้นไป	3.17	
พื้นที่ทำการเกษตร	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่	3.15	-0.03 (0.2327)
	มากกว่า 20 ไร่ ขึ้นไป	3.18	
กิจกรรมทางการเกษตร	ข้าวและพืชไร่	3.09	-0.15 (0.0008)***
	พืชสวน ไม้ผล และอื่น ๆ	3.24	
สัดส่วนรายได้การเกษตร	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 60%	3.10	-0.17 (0.0062)***
	มากกว่า 60%	3.27	
สัดส่วนเงินออม	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30%	3.11	-0.13 (0.0038)***
	มากกว่า 30%	3.24	

หมายเหตุ : ***, **, * แสดงนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 ตามลำดับ

ที่มา: ภาคผนวกที่ 4.3

โดยทั่วไปแล้วการรับรู้หมายถึงกระบวนการพื้นฐานของบุคคลที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ความคิด และประสบการณ์ทางความคิด ผ่านการคัดเลือก การจัดระเบียบ และการตีความข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากประสาทสัมผัส โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน เช่น ความเชื่อ ประสบการณ์ ความต้องการ แรงจูงใจ อารมณ์ หรือความคาดหวังที่สะสมอยู่ในตัวบุคคลหนึ่ง ๆ โดยต้องการศึกษาว่าเกษตรกรมีการรับรู้ที่มองเงินออมในแบบใด เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54.01 มีการรับรู้ที่มองเงินออมเป็นเงินที่ตั้งใจเก็บโดยหักจากรายได้ เหลือเท่าไรจึงค่อยใช้จ่ายหรือ “**ออมก่อนใช้**” ในขณะที่อีกร้อยละ 45.99 มองเงินออมเป็นเงินส่วนที่เหลือจากการใช้จ่ายหรือ “**เหลือแล้วออม**” เมื่อพิจารณาการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัยของ พบว่าสัดส่วนของเกษตรกรที่มองเงินออมเป็นรายจ่ายภาคบังคับหรือออมก่อนใช้จะลดลงตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ นับเป็นทิศทางที่ดีที่เกษตรกรรุ่นใหม่มีการรับรู้ว่าเมื่อมีรายได้ ควรจะเก็บออมก่อนที่จะนำไปใช้จ่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีวินัยทางการเงินและการออมที่ดี (ภาพที่ 4.3)

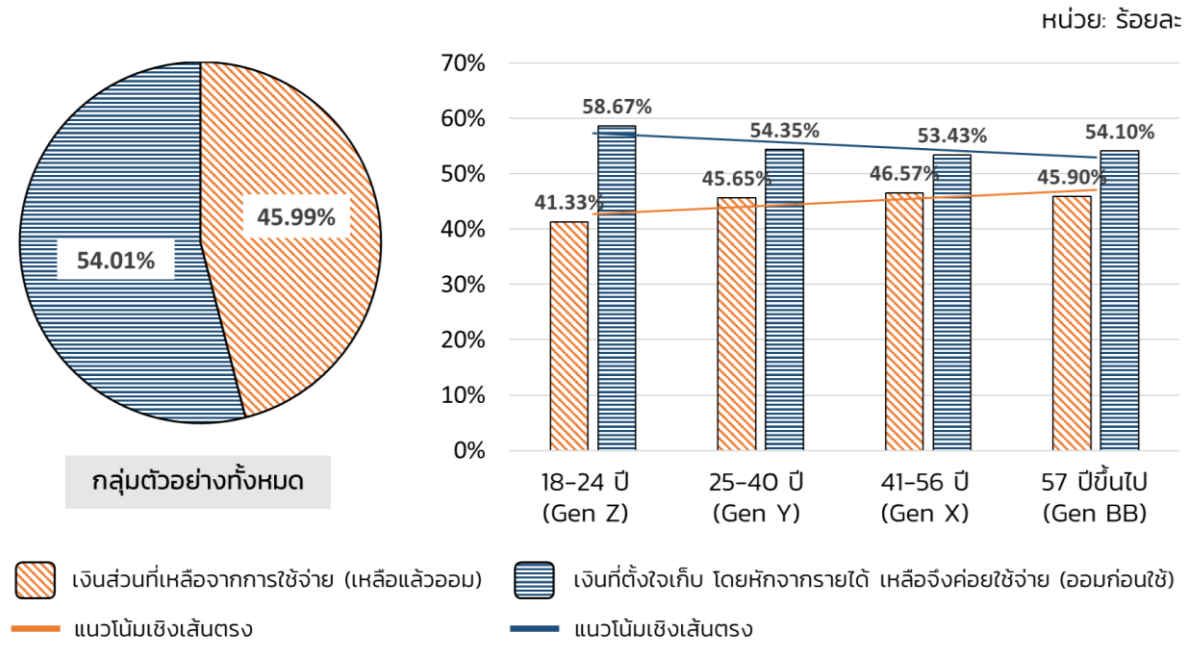

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.3 การรับรู้เกี่ยวกับการออม

สำหรับทัศนคติต่อความสำคัญของการมีเงินออมสะสมไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉินหรือเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันจากความเสี่ยงทางรายได้ ซึ่งวัดโดยระดับความสำคัญจากน้อยไปมาก (ระดับ 0 – 10) พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะให้ความสำคัญต่อการออมที่ระดับ 6.95 กลางค่อนไปทางสูง จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยในวงกว้าง พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะให้ความสำคัญต่อการออมเงินเพิ่มมากขึ้นที่ระดับ 7.75 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 (p-value = 0.0000) (ภาคผนวกที่ 4.4) จากการทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญในการออมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง พบว่าเพศหญิงจะให้ความสำคัญกับการออมมากกว่าเพศชาย และยังพบว่าเกษตรกร

กลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป จะให้ความสำคัญกับการออมสูงกว่ากลุ่มคนที่มีอายุน้อยกว่า ซึ่งตรงกันข้ามกับสัดส่วนเงินออมต่อรายได้และระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออมที่ต่ำกว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชสวน ไม้ผล พืชผัก เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ จะให้ความสำคัญกับการออมในระดับที่สูงกว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและพืชไร่อื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออมที่สูงกว่า แม้ว่าจะมีสัดส่วนของเงินออมต่อรายได้ที่ต่ำกว่า นอกจากนี้ ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร สัดส่วนรายได้ทางการเกษตร และสัดส่วนเงินออมต่อรายได้จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการให้ความสำคัญกับการออมของเกษตรกร เช่นเดียวกับสัดส่วนเงินออมต่อรายได้และระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออม ทั้งนี้ ไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาตามสถานภาพทางครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง และขนาดของครัวเรือนเกษตร (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญของการออมเงิน

รายการ	การแบ่งกลุ่ม	ระดับความสำคัญ	ความแตกต่าง (p-value)
เพศ	ชาย	6.88	-0.14 (0.0758)*
	หญิง	7.02	
อายุ	อายุ 18 – 40 ปี	6.65	-0.45 (0.0000)***
	อายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป	7.10	
สถานภาพทางครอบครัว	โสด	6.98	0.03 (0.4045)
	มีครอบครัว/หย่าร้าง/หม้าย	6.95	
อาชีพ	ทำเกษตรเต็มเวลา	6.98	0.09 (0.1941)
	ทำเกษตรเป็นอาชีพเสริม	6.89	
ขนาดของครัวเรือน	ขนาดเล็ก/กลาง 1 – 4 คน	6.95	-0.02 (0.4062)
	ขนาดใหญ่ 5 คน ขึ้นไป	6.97	
พื้นที่ทำการเกษตร	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่	6.89	-0.18 (0.0462)**
	มากกว่า 20 ไร่ ขึ้นไป	7.07	
กิจกรรมทางการเกษตร	ข้าวและพืชไร่	6.68	-0.59 (0.0000)***
	พืชสวน ไม้ผล และอื่น ๆ	7.27	
สัดส่วนรายได้การเกษตร	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 60%	6.74	-0.56 (0.0000)***
	มากกว่า 60%	7.30	
สัดส่วนเงินออม	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30%	6.62	-0.75 (0.0000)***
	มากกว่า 30%	7.37	

หมายเหตุ : ***, **, * แสดงนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 ตามลำดับ

ที่มา: ภาคผนวกที่ 4.5

เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันทำให้ต้องสูญเสียรายได้ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 34.62 มีทัศนคติต่อการมีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายเป็น 3 – 4 เท่า ของค่าใช้จ่ายรายเดือนภายในครัวเรือน สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในกลุ่มเกษตรกรที่มีอายุน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มที่อายุมาก และร้อยละ 31.95 เห็นว่าการมีเงินสำรอง 1 – 2 เท่า ของรายจ่ายรายเดือนถึงจะเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของคนในครัวเรือน โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีอายุมากกว่า 57 ปีขึ้นไป (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 ทัศนคติต่อการมีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายเป็นจำนวนเท่าของรายจ่ายรายเดือน

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	1 – 2 เท่า	3 – 4 เท่า	5 – 6 เท่า	7 – 9 เท่า	10 – 12 เท่า
ทั้งหมด	**31.95**	**34.62**	**20.61**	**4.73**	**8.09**
18 – 24 ปี (Gen Z)	26.67	42.67	18.67	5.33	6.67
25 – 40 ปี (Gen Y)	30.14	37.96	20.93	4.16	6.81
41 – 56 ปี (Gen X)	28.73	35.25	21.36	5.57	9.09
57 ปีขึ้นไป (Gen BB)	41.47	27.82	18.94	3.75	8.02

ที่มา: จากการสำรวจ

การทดสอบสมมติฐานระหว่างการมีเป้าหมายในชีวิตและการสร้างแรงจูงใจในการออมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง โดยมีข้อสังเกตว่าการมีเป้าหมายในชีวิตจะเป็นตัวกำหนด “บทบาท” ของเงินออมในอนาคตได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสร้างแรงจูงใจในการออมได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น หากเกษตรกรมีการตั้งเป้าหมายในชีวิตก็จะทำให้มีแรงจูงใจในการออมเงินเพิ่มขึ้น ความคิดเห็นของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างต่อการมีเป้าหมายในชีวิตและแรงจูงใจในการออม ซึ่งวัดจากระดับน้อยที่สุดไปมากที่สุด (ระดับ 1 – 5) โดยเฉลี่ยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นที่ระดับ 4.00 หรือเห็นด้วยมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงโอกาสอันดีที่จะส่งเสริมการออมเงินผ่านการสร้างแรงจูงใจ โดยใช้การกำหนดเป้าหมาย ความฝัน หรือความต้องการในชีวิต ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่จะเอื้อต่อการกำหนดบทบาทของเงินออมในชีวิตได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีต่อการมีเป้าหมายและแรงจูงใจในการออมเงิน แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยมากกว่าเพศชาย กลุ่มคนโสดมีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยมากกว่ากลุ่มคนที่มีครอบครัว/หย่าร้าง/เป็นหม้าย กลุ่มตัวอย่างที่ทำการเกษตรควบคู่ไปกับการทำอาชีพอื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยมากกว่ากลุ่มที่ทำการเกษตร แต่เพียงอย่างเดียว กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชสวน ไม้ผล พืชผัก เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ มีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยมากกว่ากลุ่มผู้ปลูกข้าวและพืชไร่อื่น ๆ นอกจากนี้ ครัวเรือนที่มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรที่มากกว่าและสัดส่วนรายได้จากการเกษตรที่มากกว่ามีแนวโน้มที่จะเห็นด้วยมากกว่าโดยเปรียบเทียบ ทั้งนี้ ไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาถึงช่วงวัย ขนาดของครัวเรือนเกษตร และสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 การทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อการมีเป้าหมาย

รายการ	การแบ่งกลุ่ม	ระดับความคิดเห็น	ความแตกต่าง (p-value)
เพศ	ชาย	3.95	-0.10 (0.0036)***
	หญิง	4.05	
อายุ	อายุ 18 – 40 ปี	4.02	0.04 (0.1544)
	อายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป	3.98	
สถานภาพทางครอบครัว	โสด	4.10	0.12 (0.0064)***
	มีครอบครัว/หย่าร้าง/หม้าย	3.98	
อาชีพ	ทำเกษตรเต็มเวลา	3.96	-0.12 (0.0023)***
	ทำเกษตรเป็นอาชีพเสริม	4.08	
ขนาดของครัวเรือน	ขนาดเล็ก/กลาง 1 – 4 คน	4.00	0.00 (0.4662)
	ขนาดใหญ่ 5 คน ขึ้นไป	4.00	
พื้นที่ทำการเกษตร	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่	3.96	-0.12 (0.0009)***
	มากกว่า 20 ไร่ ขึ้นไป	4.08	
กิจกรรมทางการเกษตร	ข้าวและพืชไร่	3.92	-0.17 (0.0000)***
	พืชสวน ไม้ผล และอื่น ๆ	4.09	
สัดส่วนรายได้การเกษตร	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 60%	3.96	-0.08 (0.0127)**
	มากกว่า 60%	4.04	
สัดส่วนเงินออม	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30%	4.01	0.04 (0.1239)
	มากกว่า 30%	3.97	

หมายเหตุ : ***, **, * แสดงนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 ตามลำดับ

ที่มา: ภาคผนวกที่ 4.6

เมื่อสอบถามเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างถึงทัศนคติที่มีต่อปัจจัยที่ส่งผลทำให้การออมเงินเพิ่มขึ้น วัดจากระดับน้อยที่สุดไปมากที่สุด (ระดับ 1 – 5) โดยในภาพรวมพบว่าเกษตรกรมองรายได้ที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออมเงินเพิ่มขึ้นมากที่สุดที่ระดับ 3.80 ตามมาด้วยการวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ดีหรือการมีวินัยทางการเงินที่ระดับ 3.68 ผลตอบแทนจากการออมหรือสิทธิประโยชน์ส่วนเพิ่มที่สูงขึ้นที่ระดับ 3.51 ภาระหนี้สินที่ผ่อนคลายลงที่ระดับ 3.28 และรายจ่ายที่ลดลงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออมเงินน้อยที่สุดที่ระดับ 3.17 ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมมอง ‘การได้มาของเงิน’ หรือรายได้ เป็นตัวตั้งต้นในการออมก่อนเสมอ ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการรายรับรายจ่ายที่มีประสิทธิภาพในครัวเรือน และมองว่า ‘การใช้เงิน’ ผ่านภาระค่าใช้จ่ายและภาระหนี้สินเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเงินน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ หากจำแนกความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย พบว่ากลุ่มเกษตรกรในช่วงอายุที่น้อยกว่า 40 ปี

มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินและผลตอบแทนหรือสิทธิประโยชน์จากการออมสูงกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 (p-value = 0.0098 และ 0.0006 ตามลำดับ) ในทางกลับกัน พบว่าเกษตรกรที่มีอายุมากใน Gen X และ Gen BB จะให้ความสำคัญกับภาระหนี้สินที่ลดลงที่มีผลต่อการออมเงินมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีอายุน้อย ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 (p-value = 0.0027) (ภาคผนวกที่ 4.7) โดยไม่พบความแตกต่างระหว่างช่วงวัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับรายได้ที่เพิ่มขึ้นและรายจ่ายที่ลดลง (ภาพที่ 4.4)

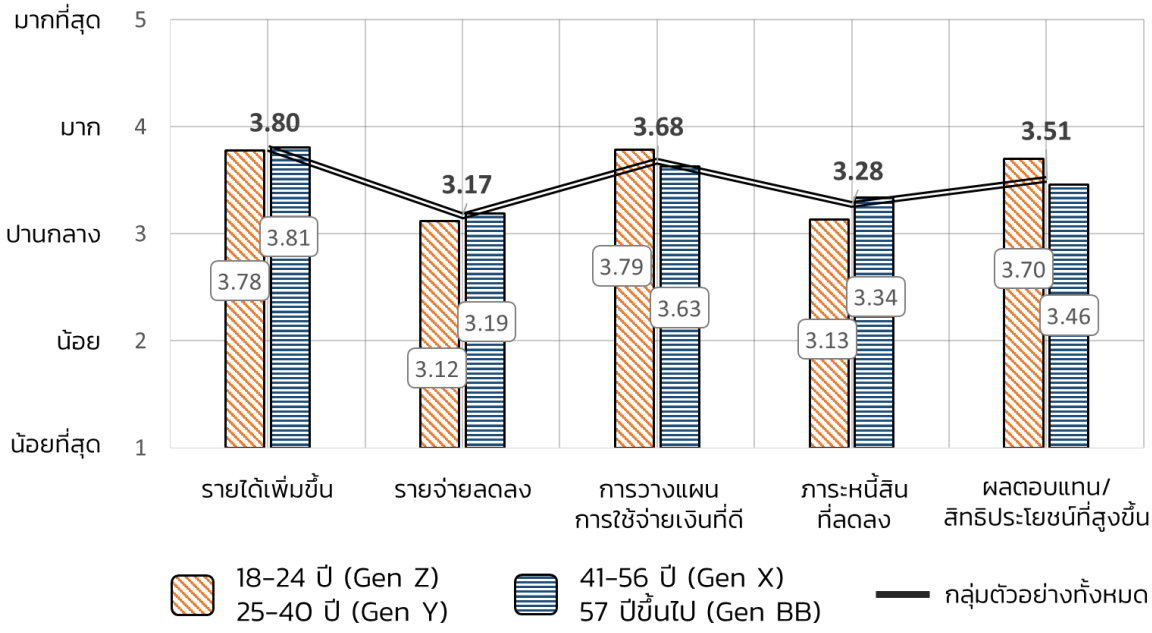

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.4 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเงินที่เพิ่มขึ้น

4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการและรูปแบบการออมเงินที่พึงประสงค์

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการและรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย จะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดความต้องการ (Needs) หรือวัตถุประสงค์ในการออมเงินของเกษตรกร และ (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ (Motivations) ที่เกษตรกรมีต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มที่จะได้รับจากการออมเงิน โดยได้นำ **แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ (Ordered Probit Regression Model)** มาใช้เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการออมเงินและการตัดสินใจเลือกรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีระดับความต้องการหรือแรงจูงใจต่อทางเลือกทางใดทางหนึ่งแบบเรียงลำดับ (Ordinal Level) ตั้งแต่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด โดยเปรียบเทียบกับทางเลือกอื่น ๆ ที่มีให้เลือกพร้อมกัน ซึ่งจะสะท้อนความเป็นจริงและได้ผลที่มีนัยสำคัญมากกว่าการใช้มาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) เพื่อนำไปจัดทำข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการออมที่สร้างแรงจูงใจในการออมอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นคง และลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน

ปัจจัยที่อาจส่งผลต่อความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการออมเงินของเกษตรกรและแรงจูงใจที่เกษตรกรมีต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงิน แบ่งเป็น 16 ตัวแปร จาก 5 กลุ่มปัจจัย ได้แก่ (1) ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ของเกษตรกรและครัวเรือนเกษตร (2) ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตร (3) ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายได้และภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตร (4) พฤติกรรมทางการเงินและการออมของเกษตรกรในอดีตและปัจจุบัน และ (5) ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อการออมและการใช้เงินออม (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 ค่าสถิติของปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการและรูปแบบการออมที่พึงประสงค์

รายการ	ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Dev.)	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)
1. ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ของเกษตรกรและครัวเรือนเกษตร (X_1)					
เพศ (ชาย=1)	sex	0.4950	0.5001	0	1
อายุ	age_g	2.8637	0.7890	1	4
สถานภาพ (มีครอบครัว=1)	sta_g	0.8336	0.3725	0	1
ระดับการศึกษา	edu	3.1088	1.5561	1	6
2. ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตร (X_2)					
อาชีพ (เกษตรกรเต็มตัว=1)	acu_g	0.6908	0.4622	0	1
กิจกรรม (ข้าวและพืชไร่=1)	act_g	0.5370	0.4987	0	1
3. ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายได้และภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตร (X_3)					
ขนาดครัวเรือน (ขนาดใหญ่=1)	hh_g	0.7324	0.4428	0	1
พื้นที่ทำการเกษตร	land	3.2557	1.6470	1	8
สัดส่วนรายได้การเกษตร	inc	60.3512	26.3170	10	100
4. พฤติกรรมทางการเงินและการออมของเกษตรกรในอดีตและปัจจุบัน (X_4)					
มีหนี้สิน=1	q11_1	0.7897	0.4076	0	1
มีฝันที่อยากทำให้เป็นจริง=1	q11_5	0.8954	0.3061	0	1
สัดส่วนเงินออม	q14	32.5115	23.7532	0	100
5. ทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อการออมและการใช้เงินออม (X_5)					
ความคาดหวังต่อการใช้เงินออม	q16_6	3.1592	1.2427	1	5
ออมก่อนใช้=1	q17	0.5401	0.4985	0	1
ความสำคัญของการออมเงิน	q19	7.7553	2.4304	0	10
ความสำคัญต่อการมีเป้าหมาย	q21	3.9989	0.9377	1	5

ที่มา: ภาคผนวกที่ 5

4.3.1 ความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการออมเงิน

เมื่อกำหนดให้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเรียงลำดับความสำคัญต่อความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการออมเงิน จากระดับความสำคัญน้อยที่สุด (คะแนน=1) ไปจนถึงระดับความสำคัญมากที่สุด (คะแนน=5) จาก 5 เป้าหมาย ได้แก่ (1) เพื่อลงทุนทางการเกษตร (2) เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลาน (3) เพื่อทำฝันของตนเองให้เป็นจริง (4) เพื่อใช้ชีวิตในยามชราอย่างสบายใจไร้กังวล และ (5) เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ครัวเรือน โดยเฉลี่ยแล้วพบว่าเกษตรกรจะให้ความสำคัญกับการสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ครัวเรือนมากที่สุด รองมาคือเพื่อการใช้ชีวิตในยามชรา เพื่อลงทุนทางการเกษตร เพื่อทำฝันให้เป็นจริง และเพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลาน ตามลำดับ (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 ระดับความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงิน

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	คะแนน=1 น้อยที่สุด	คะแนน=2	คะแนน=3	คะแนน=4	คะแนน=5 มากที่สุด
เพื่อลงทุนทางการเกษตร	16.18	20.27	24.27	20.23	19.05
เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลาน	28.47	19.16	17.06	20.50	14.81
เพื่อทำฝันของตนเองให้เป็นจริง	22.18	24.16	21.95	16.76	14.96
เพื่อใช้ชีวิตในยามชราอย่างสบายใจไร้กังวล	18.97	19.58	17.86	20.34	23.24
เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ครัวเรือน	14.20	16.83	18.85	22.18	27.94

ที่มา: จากการสำรวจ

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการออมเงินของเกษตรกรไทยในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ จะอยู่ในรูปของ**ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มแบบมีเงื่อนไข (Conditional Marginal Effects)** ณ ระดับความสำคัญสูงสุด (ตารางที่ 4.12) โดยสามารถประมาณค่าความน่าจะเป็น (Predicted Probability) ของการตั้งเป้าหมายหรือการกำหนดวัตถุประสงค์ในการออมเงินของเกษตรกร ณ ระดับความสำคัญสูงสุด จากแบบจำลองข้างต้น โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ครัวเรือน (0.2793) เพื่อใช้ชีวิตในยามชราอย่างสบายใจไร้กังวล (0.2324) เพื่อลงทุนทางการเกษตร (0.1904) เพื่อทำความฝันให้เป็นจริง (0.1495) และเพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลาน (0.1485) จากตัวแปรอิสระจำนวน 16 ตัวแปร ใน 5 กลุ่มปัจจัย สามารถสรุปผลการประมาณค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ พบว่า เป้าหมายการใช้ชีวิตในยามชราอย่างสบายใจไร้กังวล มีแนวโน้มสูงขึ้นตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้นและในกลุ่มตัวอย่างที่ แต่งงาน/มีครอบครัว ทั้งที่มีลูกและไม่มีลูก โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ยังโสด ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก ในทางกลับกันเป้าหมายการทำความฝันให้เป็นจริง กลับมีแนวโน้มลดลงตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้นและในกลุ่มตัวอย่างที่ยังโสด ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก เป้าหมายเพื่อลงทุนทางการเกษตรมีแนวโน้มลดลงตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้นและตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงทางเลือกในการประกอบอาชีพที่เพิ่มมากขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้นของเกษตรกร จึงไม่จำเป็นต้องลงทุนเพิ่มเติม เป้าหมายของการออมเพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลานมีแนวโน้มสูงขึ้นในกลุ่ม Gen Y ที่มีอายุระหว่าง 25 – 40 ปี และการตั้งเป้าหมายเพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีแก่ครัวเรือนจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับการศึกษา ทั้งนี้ พบว่าความแตกต่างระหว่างเพศไม่มีผลต่อแนวโน้มของการตั้งเป้าหมายในการออมเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวและพืชไร่อื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อลงทุนทางการเกษตรสูงกว่าเกษตรกรผู้ปลูกพืชสวน ไม้ผล พืชผัก เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ โดยเปรียบเทียบ ซึ่งสอดคล้องกับการมีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้รวมที่สูงกว่า ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่าการปลูกข้าวและพืชไร่ ซึ่งมีรอบการเพาะปลูกเป็นช่วง ๆ จะทำให้เกษตรกรมีกระแสรายรับรายจ่าย (Cashflow) ที่เอื้อต่อการเก็บออมเพื่อการลงทุนทางการเกษตร ได้มากกว่าการทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบ ทั้งนี้ พบว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรเต็มเวลาหรือนอกเวลาไม่มีผลต่อแนวโน้มของการตั้งเป้าหมายในการออมเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจด้านรายได้และภาระค่าใช้จ่าย พบว่า ครัวเรือนขยายหรือครัวเรือนขนาดใหญ่ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลาน สูงกว่าครัวเรือนขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 1 – 4 คน โดยเปรียบเทียบ สะท้อนให้เห็นถึงการมีภาระค่าใช้จ่าย (Cost Burden) ที่มากขึ้นจากจำนวนสมาชิกที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง สัดส่วนรายได้จากการเกษตรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการตั้งเป้าหมายเพื่อลงทุนทางการเกษตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีรายได้จากการเกษตรในสัดส่วนที่สูงกว่ามีแนวโน้มที่อยากจะลงทุนทางการเกษตรมากกว่า แต่กลับมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตั้งเป้าหมายเพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่บุตรหลาน ทั้งนี้ ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรกับการตั้งเป้าหมายในการออมเงิน

พฤติกรรมทางการเงินและการออม พบว่า เกษตรกรที่มีภาระหนี้สินมีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายการออมเงินเพื่อทำความฝันให้เป็นจริงและเพื่อใช้ชีวิตในยามชราน้อยกว่าเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 2.48 และร้อยละ 4.66 ตามลำดับ ดังนั้น ภาระหนี้สินที่เกษตรกรไทยต้องแบกรับอาจเป็นสิ่งที่กำลังบั่นทอนแรงจูงใจในการออมเงินเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตในระยะยาว ในทางกลับกันกลับมีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่บุตรหลานสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 4.68 ซึ่งแสดงถึงแรงจูงใจของการก่อหนี้เพื่อเป็นทุนการศึกษาของครัวเรือนที่มีภาระค่าใช้จ่ายที่สูง เกษตรกรที่มีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริงจะมีแนวโน้มที่อยากจะเก็บออมเพื่อทำฝันให้เป็นจริงสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มี ร้อยละ 3.36 สัดส่วนเงินออมมีความสัมพันธ์

ในทิศทางเดียวกันกับการตั้งเป้าหมายเพื่อเป็นทุนการศึกษาและเพื่อทำฝันให้เป็นจริง แต่กลับมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตั้งเป้าหมายเพื่อใช้ชีวิตยามชราและเพื่อความกินดีอยู่ดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรไทยมีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายการออมเงินในระยะสั้นหรือเพื่อวัตถุประสงค์ที่เห็นผลชัดเจน มากกว่าการวางเป้าหมายในระยะยาว

ทัศนคติหรือความคิดเห็นต่อการออมและการใช้เงินออม พบว่า เกษตรกรที่เห็นว่าควรออมก่อนใช้มีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อเป็นทุนการศึกษา มากกว่าเกษตรกรที่เห็นว่าควรใช้ก่อนออม แต่กลับมีแนวโน้มที่ตั้งเป้าหมายเพื่อใช้ชีวิตในยามชราน้อยกว่า ซึ่งจะช่วยยืนยันว่าเกษตรกรโดยทั่วไปนิยมตั้งเป้าหมายการออมเงินในระยะสั้นหรือเพื่อวัตถุประสงค์ที่เห็นผลชัดเจน มากกว่าการวางเป้าหมายในระยะยาว ขณะที่ระดับความสำคัญของการออมเงินมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการตั้งเป้าหมายเพื่อชีวิตยามชรา แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ให้ความสำคัญของการออมเงินนิยมตั้งเป้าหมายเพื่อการออมในระยะยาวมากกว่า ยิ่งเกษตรกรให้ความสำคัญต่อการมีเป้าหมายในชีวิตเพิ่มขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อทำความฝันให้เป็นจริงมากขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงนัยสำคัญของการสร้างแรงจูงใจในการออมเงินผ่านการสร้างความตระหนักรู้ถึงการตั้งเป้าหมายในชีวิต ระดับความคาดหวังที่เกษตรกรมีต่อการใช้เงินออมเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการตั้งเป้าหมายเพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีแก่ครัวเรือน หากแต่กลับมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตั้งเป้าหมายเพื่อทำฝันให้เป็นจริง

ตารางที่ 4.12 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการประมาณค่าปัจจัยที่ส่งผลต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ ณ ระดับความสำคัญสูงสุด

ตัวแปรอิสระ	ความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงิน (N_{pj})				
	ลงทุนการเกษตร	เป็นทุนการศึกษา	ทำฝันให้เป็นจริง	ใช้ชีวิตยามชรา	สร้างความกินดีอยู่ดี
1. ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ (X_1)					
เพศ (ชาย=1)	-0.0038	0.0091	0.0125	-0.0203	-0.0033
	(0.0113)	(0.0096)	(0.0097)	(0.0128)	(0.0142)
ช่วงวัย (25-40 ปี=1)	-0.0542	0.0491*	-0.1057**	0.0476*	0.0365
	(0.0404)	(0.0264)	(0.0423)	(0.0288)	(0.0389)
ช่วงวัย (41-56 ปี=1)	-0.0823**	0.0388	-0.1308***	0.0992***	0.0583
	(0.0403)	(0.0262)	(0.0423)	(0.0290)	(0.0388)
ช่วงวัย (57 ปีขึ้นไป=1)	-0.0384	-0.0214	-0.1413***	0.1525***	0.0615
	(0.0421)	(0.0265)	(0.0430)	(0.0321)	(0.0410)
สถานภาพ (มีครอบครัว=1)	0.0240	-0.0139	-0.0323*	0.0682***	-0.0428
	(0.0217)	(0.0186)	(0.0187)	(0.0247)	(0.0274)
ระดับการศึกษา	-0.0082*	-0.0037	-0.0047	0.0099**	0.0105**
	(0.0042)	(0.0036)	(0.0036)	(0.0048)	(0.0053)
2. ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร (X_2)					
อาชีพ (เกษตรกรเต็มตัว=1)	-0.0057	-0.0087	-0.0037	0.0246	-0.0040
	(0.0152)	(0.0129)	(0.0130)	(0.0172)	(0.0192)
กิจกรรม (ข้าวและพืชไร่=1)	0.0241**	-0.0213**	-0.0032	-0.0115	0.0204
	(0.0117)	(0.0100)	(0.0100)	(0.0132)	(0.0148)
3. ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจด้านรายได้และภาระค่าใช้จ่าย (X_3)					
ขนาดครัวเรือน (ขนาดใหญ่=1)	0.0073	0.0314***	-0.0075	-0.0209	-0.0209
	(0.0126)	(0.0107)	(0.0108)	(0.0143)	(0.0160)
พื้นที่ทำการเกษตร	0.0002	-0.0005	0.0015	-0.0027	0.0011
	(0.0037)	(0.0032)	(0.0032)	(0.0042)	(0.0046)
สัดส่วนรายได้การเกษตร	0.0010***	-0.0006***	-0.0003	-0.0002	0.0003
	(0.0003)	(0.0002)	(0.0002)	(0.0003)	(0.0003)

ตารางที่ 4.12 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการประมาณค่าปัจจัยที่ส่งผลต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ ณ ระดับความสำคัญสูงสุด (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงิน (N_{pj})				
	ลงทุนการเกษตร	เป็นทุนการศึกษา	ทำฝันให้เป็นจริง	ใช้ชีวิตยามชรา	สร้างความกินดีอยู่ดี
4. พฤติกรรมทางการเงินและการออม (X_4)					
มีหนี้สิน=1	0.0104	0.0468***	-0.0248**	-0.0466***	0.0048
	(0.0139)	(0.0120)	(0.0119)	(0.0158)	(0.0176)
มีฝันที่อยากทำให้เป็นจริง=1	-0.0007	-0.0229	0.0363**	-0.0278	0.0170
	(0.0187)	(0.0159)	(0.0161)	(0.0211)	(0.0236)
สัดส่วนเงินออม	0.0002	0.0011***	0.0004**	-0.0016***	-0.0006**
	(0.0002)	(0.0002)	(0.0002)	(0.0003)	(0.0003)
5. ทัศนคติหรือความคิดเห็นต่อการออมและการใช้เงินออม (X_5)					
ความคาดหวังต่อการใช้เงินออม	-0.0027	-0.0017	-0.0127***	0.0085	0.0150**
	(0.0047)	(0.0040)	(0.0040)	(0.0053)	(0.0059)
ออมก่อนใช้=1	0.0057	0.0202**	-0.0117	-0.0297**	0.0112
	(0.0113)	(0.0096)	(0.0097)	(0.0128)	(0.0142)
ความสำคัญของการออมเงิน	-0.0054**	0.0001	-0.0024	0.0062**	0.0025
	(0.0026)	(0.0022)	(0.0022)	(0.0029)	(0.0032)
ความสำคัญต่อการมีเป้าหมาย	-0.0078	-0.0003	0.0120**	-0.0044	-0.0032
	(0.0066)	(0.0056)	(0.0056)	(0.0074)	(0.0083)
กลุ่มตัวอย่าง	2,620	2,620	2,620	2,620	2,620

หมายเหตุ : (1) ***, **, * แสดงนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 ตามลำดับ

(2) ค่า Delta-method Standard Error อยู่ในวงเล็บ

(3) เกษตรกรไรช่วงวัย 18 – 24 ปี เป็นกลุ่มฐานในการคำนวณ

ที่มา: ภาคผนวกที่ 6.1

4.3.2 แรงจูงใจต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงิน

เมื่อกำหนดให้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเรียงลำดับความสนใจต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มที่จะได้รับจากการออมเงินในแบบต่าง ๆ จากระดับความสนใจน้อยที่สุด (คะแนน=1) ไปจนถึงระดับความสนใจมากที่สุด (คะแนน=5) จาก 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) ออมแล้วได้รับประกันชีวิตหรือประกันอุบัติเหตุ (2) ออมแล้วได้รับประกันภัยพืชผล กรณีการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ (3) ออมแล้วได้ลุ้นโชคเสี่ยงโชค (4) ออมแล้วมีเงินใช้ยามชรา ในลักษณะที่คล้ายกับกองทุนหรือเงินบำนาญสำหรับคนชรา และ (5) ออมแล้วช่วยลดภาระการจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ โดยเฉลี่ยแล้วพบว่าเกษตรกรจะให้ความสนใจกับการออมแล้วมีเงินใช้ในยามชรามากที่สุด รองลงมาคือออมแล้วได้ประกันชีวิตหรือประกันอุบัติเหตุ ออมแล้วได้ลุ้นโชค ออมแล้วได้ประกันภัยพืชผล และออมแล้วลดดอกเบี้ยเงินกู้ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 ระดับความสนใจต่อรูปแบบการออมเงิน

หน่วย: ร้อยละ

รายการ	คะแนน=1 น้อยที่สุด	คะแนน=2	คะแนน=3	คะแนน=4	คะแนน=5 มากที่สุด
ออมแล้วได้รับประกันชีวิตหรือประกันอุบัติเหตุ	13.63	18.13	23.02	25.84	19.39
ออมแล้วได้รับประกันภัยพืชผล	21.18	20.76	23.74	20.57	13.74
ออมแล้วได้ลุ้นโชคเสี่ยงโชค	26.34	23.05	18.40	15.95	16.26
ออมแล้วมีเงินใช้ยามชรา ลักษณะที่คล้ายกับเงินบำนาญ	14.47	16.56	17.82	19.69	31.45
ออมแล้วช่วยลดดอกเบี้ยเงินกู้	14.39	13.24	8.44	7.67	6.07

ที่มา: จากการสำรวจ

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจที่เกษตรกรไทยมีต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงินในแบบต่าง ๆ โดยใช้แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ (ตารางที่ 4.14) จะอยู่ในรูปของ **ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มแบบมีเงื่อนไข** ณ ระดับความสนใจสูงสุด โดยสามารถประมาณค่าความน่าจะเป็นของความสนใจต่อรูปแบบการออมเงินที่พึงประสงค์ของเกษตรกร ณ ระดับความสนใจสูงสุดจากแบบจำลองข้างต้น โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ การออมแล้วมีเงินใช้ในยามชรา (0.3148) การออมแล้วได้ประกันชีวิตหรือประกันอุบัติเหตุ (0.1939) การออมแล้วได้ลุ้นโชค (0.1625) การออมแล้วลดดอกเบี้ยเงินกู้ (0.1392) และการออมแล้วได้ประกันภัยพืชผล (0.1376) จากตัวแปรอิสระจำนวน 16 ตัวแปร ใน 5 กลุ่มปัจจัย สามารถสรุปผลการประมาณค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ พบว่า เพศชายมีแนวโน้มที่จะสนใจการออมที่มีประกันชีวิตหรือประกันอุบัติเหตุมากกว่าเพศหญิง ขณะที่เพศหญิงจะสนใจการออมที่ได้รับประกันภัยพืชผลมากกว่าเพศชาย ระดับความสนใจต่อการออมที่มีเงินใช้ในยามชรามีแนวโน้มที่สูงขึ้นตามช่วงวัยและระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น และในกลุ่มเกษตรกรที่แต่งงาน/มีครอบครัว ทั้งที่มีลูกและไม่มีลูก ในทางกลับกันระดับความสนใจต่อการออมที่ได้ประกันภัยพืชผลกลับมีแนวโน้มลดลงตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้นและระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น เกษตรกรที่มีภาระทางครอบครัวมีแนวโน้มที่จะลดความสนใจในการออมที่ได้ลุ้นโชคลง

ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวและพืชไร่อื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจต่อการออมที่ช่วยลดดอกเบี้ยเงินกู้ มากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกพืชสวน ไม้ผล พืชผัก เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ ซึ่งสอดคล้องกับสัดส่วนการเป็นหนี้ที่สูงกว่า การประกอบอาชีพเกษตรกรเต็มเวลาหรือนอกเวลาไม่มีผลต่อความสนใจต่อรูปแบบการออมเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจด้านรายได้และภาระค่าใช้จ่าย พบว่า ครัวเรือนขยายหรือครัวเรือนขนาดใหญ่ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะสนใจการออมเงินที่ได้ประกันภัยพืชผล มากกว่าครัวเรือนขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 1 – 4 คน แต่กลับสนใจการออมที่ได้ลุ้นโชคน้อยกว่า สัดส่วนรายได้จากการเกษตรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความสนใจต่อการออมที่มีเงินใช้ยามชรา แต่กลับมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการออมเงินที่ลดดอกเบี้ยเงินกู้ แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่พึ่งพิงรายได้จากการเกษตรในสัดส่วนที่สูงต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงทางรายได้ อีกทั้งยังไม่มีหลักประกันของชีวิตในยามชรา จึงมีแนวโน้มที่จะสนใจการออมเงินที่ช่วยสร้างความยั่งยืนในชีวิตในระยะยาว ทั้งนี้ ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรกับความสนใจต่อรูปแบบการออมเงินที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พฤติกรรมทางการเงินและการออม พบว่า เกษตรกรที่มีภาระหนี้สินจะสนใจการออมเงินที่มีเงินใช้ยามชราและการออมเงินที่มีประกันภัยพืชผล น้อยกว่าเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 7.22 และร้อยละ 2.30 ตามลำดับ แต่จะสนใจรูปแบบการออมเงินที่ช่วยลดดอกเบี้ยเงินกู้มากกว่าเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 4.60 เกษตรกรที่มีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริงมีแนวโน้มที่จะสนใจการออมที่ได้ลุ้นโชคและการออมที่ช่วยลดดอกเบี้ยเงินกู้น้อยกว่า สัดส่วนเงินออมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออมที่ได้ลุ้นโชคและการออมที่ลดดอกเบี้ยเงินกู้ แต่กลับมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการการออมที่มีเงินใช้ในยามชรา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีแนวโน้มที่จะสนใจรูปแบบการออมเงินในระยะสั้นและที่เห็นผลชัดเจน

ทัศนคติหรือความคิดเห็นต่อการออมและการใช้เงินออม พบว่า เกษตรกรที่เห็นว่าควรออมก่อนใช้มีแนวโน้มที่จะสนใจการออมที่มีเงินใช้ยามชรา น้อยกว่าเกษตรกรที่เห็นว่าควรใช้ก่อนออม แต่กลับมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจรูปแบบการออมที่มีสิทธิประโยชน์ส่วนเพิ่มในระยะสั้นหรือออมได้ลุ้นโชคมากกว่า ระดับความสำคัญของการออมเงินมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับความสนใจในการออมเงินที่มีเงินใช้ยามชรา แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ให้ความสำคัญของการออมเงินนิยมตั้งเป้าหมายเพื่อการออมในระยะยาวมากกว่า ระดับความคาดหวังที่เกษตรกรมีต่อการใช้เงินออมเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับความสนใจในการออมที่มีประกันภัยพืชผลตามนโยบายของภาครัฐ

ตารางที่ 4.14 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการประมาณค่าปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงิน ในรูปแบบต่าง ๆ ณ ระดับความสนใจสูงสุด

ตัวแปรอิสระ	ความสนใจต่อรูปแบบการออมเงิน (M_{qj})				
	ประกันชีวิต/อุบัติเหตุ	ประกันภัยพืชผล	ออมได้ลุ้นโชค	มีเงินใช้ยามชรา	ลดดอกเบี้ยเงินกู้
1. ข้อมูลพื้นฐานเชิงประชากรศาสตร์ (X_1)					
เพศ (ชาย=1)	-0.0217*	0.0151*	0.0040	0.0065	-0.0110
	(0.0115)	(0.0091)	(0.0103)	(0.0151)	(0.0119)
ช่วงวัย (25-40 ปี=1)	-0.0073	-0.0745**	0.0482	0.0315	-0.0461
	(0.0348)	(0.0356)	(0.0298)	(0.0380)	(0.0713)
ช่วงวัย (41-56 ปี=1)	0.0043	-0.0682*	0.0129	0.0968**	-0.0688
	(0.0348)	(0.0357)	(0.0293)	(0.0382)	(0.0705)
ช่วงวัย (57 ปีขึ้นไป=1)	0.0211	-0.0650*	-0.0172	0.1767***	-0.0709
	(0.0366)	(0.0367)	(0.0302)	(0.0414)	(0.0710)
สถานภาพ (มีครอบครัว=1)	0.0271	-0.0009	-0.0391**	0.0485*	0.0193
	(0.0222)	(0.0177)	(0.0199)	(0.0292)	(0.0201)
ระดับการศึกษา	0.0073*	-0.0080**	-0.0009	0.0188***	-0.0043
	(0.0043)	(0.0034)	(0.0038)	(0.0057)	(0.0044)
2. ลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร (X_2)					
อาชีพ (เกษตรกรเต็มตัว=1)	-0.0078	0.0113	-0.0153	0.0039	0.0130
	(0.0154)	(0.0123)	(0.0138)	(0.0203)	(0.0175)
กิจกรรม (ข้าวและพืชไร่=1)	0.0157	0.0095	-0.0044	-0.0360**	0.0248**
	(0.0119)	(0.0095)	(0.0106)	(0.0157)	(0.0123)
3. ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจด้านรายได้และภาระค่าใช้จ่าย (X_3)					
ขนาดครัวเรือน (ขนาดใหญ่=1)	-0.0170	0.0225**	-0.0240**	-0.0268	0.0201
	(0.0129)	(0.0102)	(0.0115)	(0.0168)	(0.0134)
พื้นที่ทำการเกษตร	-0.0056	0.0019	0.0034	-0.0039	-0.0046
	(0.0037)	(0.0030)	(0.0034)	(0.0049)	(0.0040)
สัดส่วนรายได้การเกษตร	0.0002	0.0000	-0.0003	0.0009***	-0.0006**
	(0.0003)	(0.0002)	(0.0002)	(0.0003)	(0.0003)

ตารางที่ 4.14 ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มจากการประมาณค่าปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงิน ในรูปแบบต่าง ๆ ณ ระดับความสนใจสูงสุด (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ความสนใจต่อรูปแบบการออมเงิน (M_{qj})				
	ประกันชีวิต/อุบัติเหตุ	ประกันภัยพืชผล	ออมได้ลุ้นโชค	มีเงินใช้ยามชรา	ลดดอกเบี้ยเงินกู้
4. พฤติกรรมทางการเงินและการออม (X_4)					
มีหนี้สิน=1	-0.0143	-0.0230**	0.0160	-0.0722***	0.0460***
	(0.0142)	(0.0113)	(0.0127)	(0.0188)	(0.0136)
มีฝันที่อยากทำให้เป็นจริง=1	0.0259	0.0259*	-0.0372**	0.0309	-0.0326*
	(0.0190)	(0.0152)	(0.0171)	(0.0248)	(0.0186)
สัดส่วนเงินออม	-0.0001	-0.0002	0.0010***	-0.0027***	0.0008**
	(0.0002)	(0.0002)	(0.0002)	(0.0003)	(0.0003)
5. ทัศนคติหรือความคิดเห็นต่อการออมและการใช้เงินออม (X_5)					
ความคาดหวังต่อการใช้เงินออม	-0.0034	-0.0080**	0.0107**	0.0033	-0.0090*
	(0.0048)	(0.0038)	(0.0043)	(0.0063)	(0.0047)
ออมก่อนใช้=1	0.0068	-0.0072	0.0232**	-0.0580***	0.0083
	(0.0115)	(0.0091)	(0.0103)	(0.0151)	(0.0120)
ความสำคัญของการออมเงิน	-0.0013	-0.0031	-0.0012	0.0066*	0.0000
	(0.0026)	(0.0021)	(0.0023)	(0.0034)	(0.0026)
ความสำคัญต่อการมีเป้าหมาย	0.0091	0.0037	-0.0087	-0.0004	-0.0066
	(0.0067)	(0.0053)	(0.0059)	(0.0087)	(0.0074)
กลุ่มตัวอย่าง	2,620	2,620	2,620	2,620	2,620

หมายเหตุ : (1) ***, **, * แสดงนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 ตามลำดับ

(2) ค่า Delta-method Standard Error อยู่ในวงเล็บ

(3) เกษตรกรไรช่วงวัย 18 – 24 ปี เป็นกลุ่มฐานในการคำนวณ

ที่มา: ภาคผนวกที่ 6.2

บทที่ 5
สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

สำหรับพฤติกรรมทางการเงินโดยทั่วไปในอดีต เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 78.97 มีภาระหนี้สินและมากกว่าร้อยละ 80 มีการวางแผนการใช้จ่ายและการใช้ชีวิตล่วงหน้า รวมถึงการมีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง ตามลำดับ นอกจากนี้ พบว่าเกษตรกรในช่วงอายุระหว่าง 18 – 40 ปี มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการวางแผนล่วงหน้าและการตั้งความฝันในอนาคตที่สูงกว่าเกษตรกรที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป สะท้อนให้เห็นถึงการมีวินัยทางการเงินที่ดี ความมุ่งมั่น และความตั้งใจของเกษตรกรที่มีอายุน้อย ซึ่งนับเป็นทิศทางอันดีในการที่จะส่งเสริมการออมเงินในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่

พฤติกรรมการออมเงินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดในปัจจุบันคือออมเมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่าย ลำดับถัดมาคือออมเป็นประจำสม่ำเสมอเป็นนิสัยและออมเมื่อต้องการจะใช้จ่ายในอนาคต ในขณะที่การออมเมื่อมีทางเลือกหรือรูปแบบการออมใหม่ ๆ มีสัดส่วนที่น้อยที่สุดแสดงให้เห็นถึงช่องทางหรือทางเลือกในการออมที่ค่อนข้างจำกัดสำหรับเกษตรกร ทั้งนี้ พฤติกรรมการออมเป็นประจำสม่ำเสมอเป็นนิสัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้น ในทางกลับกันการออมเมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายและการออมเมื่อมีรายได้พิเศษหรือรายได้เพิ่มขึ้นมีแนวโน้มลดลงตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้น ข้อมูลจากการสำรวจพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 89.05 มีการออมเงินในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง มีสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ประมาณ 1 ใน 3 ของรายได้รวมทั้งหมดต่อปี และส่วนใหญ่นิยมออมในรูปของเงินฝากทั่วไป เช่น เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากประจำ รองลงมาคือเงินฝากที่มีรางวัล/เงินฝากลุ้นโชค เงินฝากที่มีความคุ้มครอง/มีประกันชีวิต และสลากออมทรัพย์ ทั้งนี้ สัดส่วนเงินออมต่อรายได้ร้อยละ 32.51 จากผลการสำรวจข้อมูลมีความเป็นไปได้ที่จะสูงกว่าความเป็นจริง อันเนื่องมาจากความเข้าใจผิดและการตีความที่คลาดเคลื่อนของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่อาจเข้าใจว่าเป็นสัดส่วนเงินออมที่ตั้งใจจะออมในอนาคต แทนที่จะเป็นสัดส่วนเงินออมในปัจจุบัน

สำหรับบทบาทของเงินออมนั้น เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะใช้เงินออม (Use of Savings) ในการรับมือกับสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบในวงจำกัด ที่เกิดขึ้นกับบุคคลหรือครัวเรือนหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ(Idiosyncratic Shocks) หรือในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องใช้จ่ายเงิน เช่น เมื่อบุคคลในครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเมื่อลูกหลานเปิดเทอม ซึ่งแตกต่างจากสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบรุนแรงในวงกว้าง ก่อให้เกิดความเดือดร้อนอันหลีกเลี่ยงได้ยากแก่ผู้คนโดยถ้วนหน้ากัน (Covariate Shocks) เช่น การเกิดขึ้นของภัยธรรมชาติ ราคาผลผลิตตกต่ำ และการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ทำให้กลไกการพึ่งพาเครือข่ายและความสัมพันธ์รอบตัวขาดประสิทธิภาพลง ซึ่งในกรณีดังกล่าวกลไกการป้องกันตนเองผ่านการลดการบริโภค (Consumption Reduction) และการขอกู้เพิ่ม (Borrowing) จะมีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนี้ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังว่าเงินออมที่ตนเองสะสมไว้จะเป็นตัวช่วยสำคัญในการบรรเทาความเดือดร้อนทางรายได้ที่สูงกว่าช่องทางอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบ

สำหรับการรับรู้ที่เกษตรกรมีต่อการออมเงิน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54.01 มองว่าการออมเป็นความตั้งใจที่จะเก็บเงินไว้ส่วนหนึ่งก่อนการใช้จ่ายหรือ “ออมก่อนใช้” ในขณะที่ร้อยละ 45.99 มองเงินออมเป็นเงินส่วนที่เหลือจากการใช้จ่ายหรือ “เหลือแล้วออม” เมื่อพิจารณาการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย พบว่าสัดส่วนของเกษตรกรที่มองเงินออมเป็นรายจ่ายภาคบังคับหรือออมก่อนใช้จะลดลงตามช่วงวัยที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ นับเป็นทิศทางที่ดีที่เกษตรกรรุ่นใหม่มีการรับรู้ว่าเมื่อมีรายได้ ควรจะเก็บออมก่อนที่จะนำไปใช้จ่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีวินัยในการออมที่ดี

สำหรับทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เกษตรกรมีต่อปัจจัยที่ส่งผลทำให้การออมเงินเพิ่มขึ้น เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้หรือ “การรับเงิน” เป็นตัวตั้งต้นในการออมก่อนเสมอ ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการรายรับรายจ่ายที่มีประสิทธิภาพในครัวเรือน และเห็นว่า “การใช้เงิน” ผ่านภาระค่าใช้จ่ายและภาระหนี้สินเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเงินที่เพิ่มขึ้นน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ หากจำแนกความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย พบว่ากลุ่มเกษตรกรในช่วงอายุ 18 – 40 ปี มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินและผลตอบแทนหรือสิทธิประโยชน์จากการออมสูงกว่ากลุ่มเกษตรกรในช่วงอายุ 41 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นทิศทางที่ดีหากต้องการส่งเสริมการออมในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่สามารถใช้เทคโนโลยีที่ช่วยในการวางแผนทางการเงินหรือสิทธิประโยชน์การออมเงินในรูปแบบใหม่เป็นเครื่องมือที่จะสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ที่อายุน้องได้เป็นอย่างดี

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการออมเงินของเกษตรกร พบว่าความน่าจะเป็นที่ประมาณค่าได้ (Predicted Probability) หรือโอกาสที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะเลือกวางเป้าหมายในการออมเงินสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ อันดับที่ 1 เพื่อสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ครัวเรือน อันดับที่ 2 เพื่อใช้ชีวิตในยามชราอย่างสบายใจไร้กังวล อันดับที่ 3 เพื่อลงทุนทางการเกษตร อันดับที่ 4 เพื่อทำความฝันให้เป็นจริง และอันดับที่ 5 เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้บุตรหลาน นอกจากนี้ ยังพบว่าเกษตรกรมีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อการออมเงินในระยะสั้นหรือเพื่อวัตถุประสงค์ที่เห็นผลได้ชัดเจนมากกว่าการตั้งเป้าหมายระยะยาวหรือเพื่อวัตถุประสงค์ที่เป็นนามธรรม ภาระหนี้สินของเกษตรกรไทยนับเป็นปัจจัยที่บั่นทอนแรงจูงใจในการออมเงินเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตในระยะยาว เกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับการออมมีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อการออมในระยะยาวมากกว่า และยิ่งเกษตรกรเห็นความสำคัญของการมี เป้าหมายในชีวิตมากขึ้น ยิ่งมีแนวโน้มที่จะตั้งเป้าหมายเพื่อทำความฝันให้เป็นจริงเพิ่มขึ้น

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจที่เกษตรกรไทยมีต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงิน พบว่าความน่าจะเป็นที่ประมาณค่าได้หรือโอกาสที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะเลือกรูปแบบการออมเงินที่พึงประสงค์สามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ อันดับที่ 1 ออมแล้วมีเงินใช้ในยามชราในลักษณะที่คล้ายกับเงินบำนาญรายเดือน อันดับที่ 2 ออมแล้วได้ประกันชีวิตหรือประกันอุบัติเหตุ อันดับที่ 3 ออมแล้วได้ลุ้นโชค อันดับที่ 4 ออมแล้วลดดอกเบี้ยเงินกู้ และอันดับที่ 5 ออมแล้วได้ประกันภัยพืชผล นอกจากนี้ ยังพบว่าครัวเรือนเกษตรที่พึ่งพิงรายได้จากการเกษตรในสัดส่วนที่มากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางรายได้ที่สูงกว่า มีแนวโน้มที่จะสนใจรูปแบบการออมเงินที่ช่วยสร้างความมั่นคงและยั่งยืน

ในชีวิตระยะยาวมากกว่าครัวเรือนเกษตรที่มีสัดส่วนรายได้ทางการเกษตรน้อยกว่า เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจในรูปแบบการออมระยะสั้นและที่เห็นผลตอบแทนที่ชัดเจน เช่น ออมได้ลุ้นโชค ออมลดดอกเบี้ย มากกว่าการออมเพื่อเป้าหมายในระยะยาว และเกษตรกรที่ให้ความสำคัญกับการออมเงินมีแนวโน้มที่จะสนใจรูปแบบการออมเงินที่ให้ผลตอบแทนในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

การสำรวจข้อมูลปฐมภูมิในเชิงลึก ผ่านแบบสอบถามพฤติกรรมการออม ทัศนคติ ความต้องการ และรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย ทำให้เข้าใจถึงรูปแบบการใช้ชีวิต พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ และแรงจูงใจของเกษตรกรกรกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี และนำมาใช้ในการออกแบบแนวทางการส่งเสริมการออมควบคู่ไปกับการสร้างวินัยทางการเงินในกลุ่มเกษตรกร ผู้ซึ่งมีความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าคนทั่วไป แนวโน้มของการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการมีเงินออมและการพึ่งพาตนเองที่เพิ่มสูงขึ้น จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นับเป็นโอกาสอันดีในการส่งเสริมให้เกิดการออมเงิน โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีอายุระหว่าง 18 – 40 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิ โดยที่เกษตรกรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการวางแผนการใช้จ่ายเงิน วางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า มีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง และมองว่าในการออมเงินควรจะต้องออมก่อนใช้อีกทั้ง ยังให้ความสำคัญในการวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยทำให้ออมเงินได้มากขึ้น และมีแรงจูงใจต่อผลตอบแทนหรือสิทธิประโยชน์จากการออมที่เพิ่มสูงขึ้น

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในปัจจุบัน เกษตรกรไทยนับเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่แน่นอน ทั้งยังมีภาระรายจ่ายที่จำเป็นจากค่าครองชีพและต้นทุนการผลิต รวมถึงภาระหนี้สินที่จะต้องจ่ายคืน จึงเห็นว่าหากต้องการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการออมเงิน ควรเริ่มต้นที่การบริหารจัดการรายได้ก่อนหักค่าใช้จ่าย โดยใช้กลไกที่สร้างแรงจูงใจในการออมเงิน ผ่านการตั้งเป้าหมายในชีวิตและการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการออมเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการออมอย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนเป้าหมายตามความต้องการ สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกิจกรรมทางการเกษตร โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เกิดการออมเงิน ควบคู่ไปกับการสร้างวินัยทางการเงินในกลุ่มเกษตรกร โดยมุ่งเน้นไปที่การออมเพื่อเป้าหมายในระยะยาวที่สร้างความมั่นคงในชีวิต เช่น การออมที่มีหลักประกันในยามชราหรือการออมที่ได้รับความคุ้มครองในชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่เกษตรกรยังคงขาดและเป็นสิ่งที่ต้องการมาโดยตลอด อันเนื่องมาจากการที่ต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงทางรายได้เนื่องมาจากความเสี่ยงทางด้านผลผลิตและราคา ทำให้ขาดโอกาสในการสะสมเงินออม และอาจต้องตกอยู่ในวังวนของการเป็นหนี้ ผลการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยฉบับนี้สะท้อนให้เห็นว่าการมีเป้าหมายในชีวิต และการให้ความสำคัญกับการออม เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจในการออมเงินในกลุ่มเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ เกษตรกรมีแนวโน้มที่จะสนใจรูปแบบการออมเงินที่เห็นผลลัพธ์จากการออมที่ชัดเจน ทั้งในแง่ของระยะเวลาและสิทธิประโยชน์จากการออม

2) การส่งเสริมการออมเงินสำหรับเกษตรกรไทยผ่าน “**แนวคิดการสร้างแรงจูงใจในการออมเพื่อบรรลุเป้าหมาย**” ซึ่งสามารถดำเนินการได้ ทั้งในรูปแบบของการพัฒนาแพลตฟอร์มทางการเงิน (Digital Financial Platform) ที่อำนวยความสะดวกในการออมเงินหรือการออกแบบกลไกที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการออมเงินอย่างต่อเนื่อง เสริมควบคู่ไปกับรูปแบบการออมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผ่านการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เป็นต้น) ธ.ก.ส. กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สถาบันการเงินของรัฐและเอกชน เป็นต้น แนวคิดการสร้างแรงจูงใจในการออมเพื่อบรรลุเป้าหมายจะเริ่มต้นที่ “**เกษตรกร**” โดยให้เกษตรกรตั้งเป้าหมายในการออมเงินของตนเอง แบ่งเป็นระยะสั้น กลาง ยาว พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายที่เป็นตัวเงินและเงื่อนไขด้านระยะเวลา เช่น เป้าหมายการออมในระยะสั้น 1 ปี เพื่อเป็นค่าเทอมและค่าใช้จ่ายให้ลูก จำนวน 10,000 บาท และในระยะกลาง 5 ปี เพื่อสร้างโรงเรือนใหม่ จำนวน 50,000 บาท จากนั้นจะเป็นการทำความเข้าใจถึงกระแสรายรับและรายจ่ายของเกษตรกร เนื่องจากลักษณะของกิจกรรมทางการเกษตร เช่น พืชไร่ พืชสวน ปศุสัตว์ หรือประมง จะส่งผลต่อการได้มาของเงินได้หรือกระแสรายรับที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรกรผู้ปลูกข้าวจะได้รับเงินตามรอบการปลูกและขายและได้รับเงินเป็นเงินก้อน ในขณะที่เกษตรกรที่ปลูกพืชผักจะได้รับเงินจากการขายผลผลิตในความถี่ที่มากกว่า เช่น ราย 3 วัน รายสัปดาห์ รายเดือน เป็นต้น โดยที่จะนำแผนรายได้ดังกล่าว มาใช้ในการวางแผนเงินออมที่สอดคล้องกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายการออมเงินที่ตั้งไว้

3) การสร้างแรงจูงใจในการออมผ่านการตั้งเป้าหมายในชีวิตเป็นตัวกำหนด “ตำแหน่ง” ของเงินออมในอนาคตที่ชัดเจน ทำให้ผู้ออมมองเห็นประโยชน์ของการออม รู้ว่าจะออมไปเพื่อจุดประสงค์อะไร และเห็นถึงหน้าที่ของเงินออมที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ในอดีตที่ผ่านมา เกษตรกรมักจะออมเงินตามผลิตภัณฑ์เงินฝากหรือรูปแบบการออมที่สถาบันการเงินเป็นผู้เสนอ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากเงินออมในระยะสั้นเป็นหลัก งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนมุมมองที่เกษตรกรมีต่อการออมเงินว่าการออมไม่ใช่เป็นแค่เพียงสิ่งที่พึงกระทำเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ท่ามกลางข้อจำกัดทางรายได้และภาระค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในวิถีชีวิตของเกษตรกรไทย การออมเงินสามารถเกิดขึ้นได้ ไม่ว่าผู้ออมจะมีเงินมากหรือน้อย ขอเพียงแค่มีการบริหารจัดการรายได้ที่ดี โดยใช้เป้าหมายในชีวิตเป็นตัวสร้างแรงจูงใจในการออมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ การส่งเสริมการออมที่คำนึงถึงสมดุลระหว่างวิถีชีวิต ทัศนคติ และความต้องการของเกษตรกรผ่านการสร้างแรงจูงใจโดยใช้เป้าหมายในชีวิตเป็นตัวผลักดัน นอกจากจะเป็นการสร้างวินัยและความเข้มแข็งทางการเงิน สร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเองแล้ว ยังจะเป็นตัวช่วยสร้างวินัยในการชำระหนี้คืน ลดภาระหนี้ และลดการก่อหนี้ในอนาคต ซึ่งจะเป็นการช่วยลดการเกิดหนี้เสียของธนาคาร เกษตรกรมีความมั่นคงและหลักประกันในชีวิตเพิ่มขึ้น ผ่านการสะสมเงินออมและสะสมทุนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงโอกาสในการเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิต เพิ่มรายได้ สร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้และความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตามแนวทางการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันในสังคม ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเด็นที่ 3

บรรณานุกรม

คมสันต์ จันตา. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของเกษตรกรในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชุณษิตา นาคภพ. (2559). *แนวทางการแก้ปัญหาความถดถอยของการออมภาคครัวเรือนเกษตรในเขตจังหวัดนครสวรรค์*. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 11(33), 47-58.

ซานียะฮ์ ช่างวัฒนกุล. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนจังหวัดสตูล*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ณิชนันทน์ รัตน์ไทรแก้ว, เรวดี จรุงรัตนาพงศ์ และอรพรรณ ศรีเสาวลักษณ์. (2560). *การแบ่งบัญชีในใจ การควบคุมตัวเอง การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง และการออมของบุคคล*. วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560(2), 45-63.

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2563). *แผนวิสาหกิจ ธ.ก.ส. ระยะ 5 ปี ปีบัญชี 2560–2564 ทบทวนครั้งที่ 3 ประจำปีบัญชี 2563 (เพิ่มเติมปี 2565)*. กรุงเทพมหานคร: ธ.ก.ส..

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). นิยามการออม. สืบค้นข้อมูลวันที่ 20 กันยายน 2565 เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ https://www.bot.or.th/th/satang-story/money-plan/saving.html

ธนาคารออมสิน. (2561). *ภาวะการออมของไทย*. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารออมสิน, ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก.

ธานี ชัยวัฒน์. (2561). *ชวนคุยพฤติกรรมการเงินแบบไทยๆ มุมมองเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมที่ทั้งสนุกและได้สาระ โดย ผศ.ดร.ธานี ชัยวัฒน์*. สืบค้นข้อมูลวันที่ 20 กันยายน 2565 เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ https://thaipublica.org/2018/10/thai-financial -behavior-thanee-chaiwat/.

นันทกา นันทวิสัย. (2552). *การศึกษาเปรียบเทียบภาวการณ์ออมของครัวเรือนในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นพแสน พรหมอินทร์. (2554). *พฤติกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พงศ์ศักดิ์ เพ็ชรเกิด. (2551). *พฤติกรรมการออมของครัวเรือนเกษตร กรณีศึกษา อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2565). *นิยามการออม*. สืบค้นข้อมูลวันที่ 20 กันยายน 2565 เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ https://dictionary.orst.go.th/.

ศิริมา วิทยา. (2558). *พฤติกรรมการออมและรูปแบบการออมของลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *รายได้ประชาชาติของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สมาคมบริษัทจัดการลงทุน. (2562). *รายงานการออมและการลงทุนภาคครัวเรือน พ.ศ. 2562*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมบริษัทจัดการลงทุน.

สรา ชื่นโชคสันต์ ภาวนิศร์ ชัววัลลี และวิริยะ ดำรงศิริ. (2562). *8 ข้อเท็จจริง กับปัญหาทางการเงินของครัวเรือนไทย*. สืบค้นข้อมูลวันที่ 20 กันยายน 2565 เข้าถึงได้จากเว็บไซต์ https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_30Oct2019.aspx.

สาวิตรี พบกระโทก. (2554). *ศักยภาพในการออมของครัวเรือนเกษตรไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุภาพร คล้ายเกตุ และสมพงษ์ มหิงสพันธุ์. (2550). *ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนเกษตรในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

สิทธารถ สมยาภัคดี. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนเกษตรกร ในเขตอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

โสมรัศมิ์ จันทรัตน์ และคณะ. (2560). *มุมมองใหม่หนี้ครัวเรือนไทยผ่าน Big Data ของเครดิตบูโร*. aBRIDGEd No.10/2017. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป่วย อึ๊งภากรณ์.

โสมรัศมิ์ จันทรัตน์ และคณะ. (2565). *กับดักหนี้ กับการพัฒนาเศรษฐกิจการเงินครัวเรือนฐานราก*. aBRIDGEd No.15/2022. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป่วย อึ๊งภากรณ์.

อรุณ ภาณุพงษ์. (2502). *หลักเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ประชาสงเคราะห์.

Duesenberry, J. S. (1949). *Income, Saving and the Theory of Consumer Behaviour*. Cambridge: Harvard University Press.

Fridman, M. (1957). *A Theory of the Consumption Function*. Princeton: Princeton University Press.

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. London: Macmillan.

Modigliani, F. (1966). *The Life Cycle Hypothesis of Saving, the Demand for Wealth and the Supply of Capital*. Social Research. 33 (2): 160–217.

Neuman, W. L. (1991). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn and Bacon.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 แบบสอบถาม

– สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ –

วันที่ ..... ผู้เก็บข้อมูล .....

แบบสอบถามพฤติกรรม ทัศนคติ ความต้องการและรูปแบบการออมที่พึงประสงค์ของเกษตรกรไทย

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของ **การศึกษาแนวทางการสร้างวินัยทางการเงินผ่านการออม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในภาคเกษตร** ของสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีผู้รับผิดชอบ คือ ดร.ศิริกาญจน์ เลิศอำไพนนท์ เบอร์โทรศัพท์ 098-284-4334

กลุ่มเป้าหมาย : เกษตรกรชาวไทยที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นของตนเอง ทั้งเต็มเวลาหรือนอกเวลา โดยไม่นับรวมผู้ที่รับจ้างทำการเกษตรให้บุคคลอื่นแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ การทำเกษตรกรรม หมายถึง การปลูกพืชไร่ พืชสวน ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ปศุสัตว์ เพาะเลี้ยงแมลง ประมงเพาะเลี้ยง ประมงชายฝั่ง นาเกลือ ปลูกหม่อน/เลี้ยงไหม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าเป็นหลัก

*** หมายเหตุ : แบบสอบถามชุดนี้จะไม่มีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลที่สำรวจได้จะถูกนำไปเผยแพร่เฉพาะค่าสถิติที่คำนวณได้เท่านั้น

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลพื้นฐาน (ข้อ 1 – 10)

1. **เพศ**

○ ชาย	○ หญิง

2. **อายุ ..... ปี**

○ 18 - 24 ปี	○ 41 - 47 ปี
○ 25 - 32 ปี	○ 48 - 56 ปี
○ 33 - 40 ปี	○ 57 ปีขึ้นไป

3. **สถานภาพ**

○ โสด ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก
○ แต่งงาน/มีครอบครัว ไม่มีลูก
○ แต่งงาน/มีครอบครัว มีลูก
○ หย่าร้าง/เลิกรา/หม้าย ไม่มีลูก
○ หย่าร้าง/เลิกรา/หม้าย มีลูก

4. **<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>ที่อยู่อาศัย กิน นอน และใช้จ่ายร่วมกัน ..... คน [ช ..... ญ .....]**

หมายเหตุ : นับระยะเวลาที่ใช้ร่วมกัน<u>อย่างน้อย 6 เดือน</u> ใน 1 รอบปี

○ 1 – 2 คน
○ 3 – 4 คน
○ 5 – 6 คน
○ ตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป

5. **จังหวัดที่อาศัยอยู่ ณ ปัจจุบัน**

6. **ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน**

○ ไม่ได้เข้าเรียน	○ ปวส./อนุปริญญา
○ ประถมศึกษา (ป.4 หรือ ป.6)	○ ปริญญาตรี
○ มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	○ สูงกว่าปริญญาตรี
○ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือ ปวช.	

7. **อาชีพหลัก ที่สร้างรายได้มากที่สุด ตอบเพียง 1 ข้อ**

○ เกษตรกร
○ ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ
○ พนักงาน/ลูกจ้างของเอกชน
○ รับจ้างรายวัน/รับจ้างทั่วไป
○ ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว
○ อื่น ๆ ระบุ .....

8. **พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดของครัวเรือน**

หมายเหตุ : พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมด ทั้งที่เป็นของตนเอง ที่เช่าทำ และที่ได้ทำฟรี

○ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ไร่	○ มากกว่า 30 – 40 ไร่
○ มากกว่า 1 – 10 ไร่	○ มากกว่า 40 – 50 ไร่
○ มากกว่า 10 – 20 ไร่	○ มากกว่า 50 – 100 ไร่
○ มากกว่า 20 – 30 ไร่	○ มากกว่า 100 ไร่ ขึ้นไป

9. **กิจกรรมทางการเกษตร ที่สร้างรายได้ทางการเกษตรมากที่สุด ตอบเพียง 1 ข้อ**

○ ข้าว
○ พืชไร่ อ้อย มัน ข้าวโพด ธัญพืชต่าง ๆ เป็นต้น
○ พืชสวน ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น
○ ผลไม้ ทุเรียน มังคุด ลำไย เป็นต้น
○ พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ
○ เลี้ยงสัตว์ โค สุกร ไก่ ไหม แมลงต่าง ๆ เป็นต้น
○ ประมงเพาะเลี้ยง ประมงชายฝั่ง นาเกลือ

10. **ในปี 2565 ที่ผ่านมา ท่านมีรายได้จากการเกษตรเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ (%) จากรายได้รวมทั้งหมด**

หมายเหตุ : หากรายได้รวมทั้งหมดคิดเป็น 100% ท่านมีรายได้จากการเกษตรเป็นกี่เปอร์เซ็นต์

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 %

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

ส่วนที่ 2 : พฤติกรรมการออม (ข้อ 11 – 16)

11. ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ท่านมีพฤติกรรมในลักษณะใดต่อไปนี้

มีหนี้สิน	○ ใช่	○ ไม่ใช่
ซื้อล็อตเตอรี่ เล่นหวย	○ ใช่	○ ไม่ใช่
วางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า	○ ใช่	○ ไม่ใช่
วางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า	○ ใช่	○ ไม่ใช่
มีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง	○ ใช่	○ ไม่ใช่

12. ท่านมีพฤติกรรมการออมแบบใดที่เด่นชัดที่สุด ตอบได้เพียง 1 ข้อ

○ ออมเป็นประจำ สม่ำเสมอ เป็นนิสัย	○ ออมเมื่อมีทางเลือก/รูปแบบการออมที่น่าสนใจ
○ ออมเมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่าย	○ ออมเมื่อต้องการจะสะสมไว้ใช้จ่ายในอนาคต
○ ออมเมื่อมีรายได้พิเศษ/มีรายได้เพิ่มขึ้น	○ ไม่ออม เพราะไม่เคยมีเงินเหลือ

13. ท่านออมเงินในรูปแบบใดบ้างในปัจจุบัน ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

☐ เงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากเผื่อเรียกทั่วไป	☐ เงินฝากฌาปนกิจสงเคราะห์
☐ เงินฝากที่มีรางวัล/เงินฝากลุ้นโชค	☐ กอช./กบข./กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ
☐ เงินฝากที่มีความคุ้มครอง/มีประกันชีวิต	☐ หุ้น/ตราสารหนี้/พันธบัตร
☐ เงินฝากประจำ	☐ อสังหาริมทรัพย์ ที่ดิน บ้าน อาคาร เป็นต้น
☐ สลากออมทรัพย์	☐ ทอง/ทรัพย์สินที่มีค่า
☐ ออมกับสหกรณ์/กองทุนหมู่บ้าน	☐ เงินสดเก็บไว้กับตัว
☐ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์/ออมทรัพย์หมู่บ้าน	☐ ไม่มีเงินออมเลย

14. ในปี 2565 ที่ผ่านมา ท่านออมเงินเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ (%) จากรายได้รวมทั้งหมด

หมายเหตุ : หากรายได้รวมทั้งหมดคิดเป็น 100% ท่านออมเงินเป็นกี่เปอร์เซ็นต์

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 %

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

15. เมื่อเผชิญกับสถานการณ์เหล่านี้ ท่านใช้วิธีแก้ไขปัญหาที่เด่นชัดที่สุดในข้อใด ตอบได้เพียง 1 วิธี

	ลดการใช้จ่าย	ใช้เงินออม	ขายทรัพย์สิน	ยืมคนใกล้ตัว	ขอกู้เพิ่ม
ภัยธรรมชาติ	○	○	○	○	○
ราคาผลผลิตตกต่ำ	○	○	○	○	○
เจ็บไข้ได้ป่วย	○	○	○	○	○
ลูกหลานเปิดเทอม	○	○	○	○	○
โควิด-19	○	○	○	○	○

16. เมื่อประสบปัญหาทางการเงิน ท่าน<u>คาดหวังการบรรเทาความเดือดร้อน</u>จากช่องทางเหล่านี้ ในระดับใด

	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
การเยียวยาจากภาครัฐ	○	○	○	○	○
เงินกู้ในระบบ	○	○	○	○	○
เงินกู้นอกระบบ/นายทุน	○	○	○	○	○
กลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์	○	○	○	○	○
เพื่อนฝูง/เครือญาติ	○	○	○	○	○
เงินออมที่สะสมไว้	○	○	○	○	○
การขายทรัพย์สินที่มี	○	○	○	○	○

ส่วนที่ 3 : ทัศนคติ (ข้อ 17 – 22)

17. ในความคิดเห็นของท่าน ท่าน<u>คิดว่า</u> “เงินออม” คือ

○ เงินส่วนที่เหลือจากการใช้จ่าย (เหลือแล้วออม)
○ เงินที่ตั้งใจเก็บ โดยหักจากรายได้ เหลือเท่าไร จึงค่อยใช้จ่าย (ออมก่อนใช้)

18. ท่านให้ความสำคัญกับ<u>การออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน</u>ในระดับใด จาก 0 – 10 ระดับ

น้อยที่สุด 0 ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8 ○ 9 ○ 10 ○ มากที่สุด

19. วิกฤตโควิด-19 ทำให้ท่านตระหนักถึง<u>ความสำคัญของการมีเงินออม</u>ในระดับใด จาก 0 – 10 ระดับ

น้อยที่สุด 0 ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8 ○ 9 ○ 10 ○ มากที่สุด

20. หากเกิดเหตุที่ไม่คาดฝันทำให้ขาดรายได้ ท่านคิดว่าควรมี<u>เงินสำรองไว้ใช้จ่ายเป็นกี่เท่าของค่าใช้จ่ายรายเดือน</u> ถึงจะเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของคนในครอบครัว

○ 1 - 2 เท่า
○ 3 - 4 เท่า
○ 5 - 6 เท่า
○ 7 - 9 เท่า
○ 10 - 12 เท่า

21. ท่าน<u>เห็นด้วย</u>กับข้อความนี้ในระดับใด

“การมีเป้าหมายในชีวิตจะทำให้ท่านมีแรงจูงใจในการออมเงินเพิ่มมากขึ้น”

○ น้อยที่สุด	○ น้อย	○ ปานกลาง	○ มาก	○ มากที่สุด

22. ท่านคิดว่าปัจจัยเหล่านี้มีส่วนทำให้ท่านออมเงินเพิ่มขึ้นได้ในระดับใด

	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
รายได้เพิ่มขึ้น	○	○	○	○	○
รายจ่ายลดลง	○	○	○	○	○
การวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ดี	○	○	○	○	○
ภาระหนี้สินที่ลดลง	○	○	○	○	○
ผลตอบแทน/สิทธิประโยชน์ที่สูงขึ้น	○	○	○	○	○

ส่วนที่ 4 : ความต้องการและแรงจูงใจ (ข้อ 23 – 25)

23. ขอให้ท่านให้คะแนนความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ในการออมของท่าน จากน้อยไปมาก

หมายเหตุ : เรียงลำดับคะแนนตามความสำคัญ จาก 1 คะแนน (สำคัญน้อยที่สุด) ไปยัง 5 คะแนน (สำคัญมากที่สุด) โดยไม่ซ้ำกัน จากคะแนนน้อยไปหาคะแนนมาก (1, 2, 3, 4, 5)

	คะแนน = 1, 2, 3, 4, 5
ลงทุนทางการเกษตร	
เป็นทุนการศึกษา	
ทำฝันให้เป็นจริง	
ใช้ชีวิตยามชรา	
สร้างความกินดีอยู่ดี	

24. หากมีรูปแบบการออมต่อไปนี้ ท่านจะให้คะแนนความสนใจอย่างไร จากน้อยไปมาก

หมายเหตุ : เรียงลำดับคะแนนตามความสนใจ จาก 1 คะแนน (สนใจน้อยที่สุด) ไปยัง 5 คะแนน (สนใจมากที่สุด) โดยไม่ซ้ำกัน จากคะแนนน้อยไปหาคะแนนมาก (1, 2, 3, 4, 5)

	คะแนน = 1, 2, 3, 4, 5
ออมมีประกันชีวิต/อุบัติเหตุ	
ออมมีประกันภัยพืชผล	
ออมได้ลุ้นโชค	
ออมมีเงินใช้ยามชรา	
ออมลดดอกเบี้ยเงินกู้	

25. หากภาครัฐต้องการส่งเสริมการออมในกลุ่มเกษตรกร ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวกที่ 2 ข้อคำถามและวัตถุประสงค์ในการตั้งคำถาม

ข้อคำถาม	วัตถุประสงค์
1. เพศ	เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะบุคคลของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง (Personal Characteristics) แสดงถึงความแตกต่างตามลักษณะที่สำคัญในเชิงประชากรศาสตร์ (Heterogeneity) ทางด้านเพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา
2. อายุ	
3. สถานภาพ	
6. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน	
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่อาศัย กิน นอน และใช้จ่ายร่วมกัน	เพื่อให้ทราบถึงภาวะพึ่งพิงและภาระค่าใช้จ่ายจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Dependency)
5. จังหวัดที่อาศัยอยู่ ณ ปัจจุบัน	เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นความแตกต่างในเชิงพื้นที่ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง (Geographical Locations)
7. อาชีพหลักที่สร้างรายได้มากที่สุด	เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการประกอบอาชีพและที่มาของรายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง
8. พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดของครัวเรือน	เพื่อให้ทราบถึงขนาดของการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งสะท้อนถึงระดับความมั่งคั่ง (Wealth) ของครัวเรือน
9. กิจกรรมทางการเกษตร ที่สร้างรายได้ทางการเกษตรมากที่สุด	เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือน เนื่องจากรูปแบบการทำการเกษตรที่แตกต่างกัน เช่น พืชไร่ พืชสวน พืชผัก ปศุสัตว์ จะส่งผลต่อการได้มาของรายได้หรือกระแสรายได้ (Cashflow) ของครัวเรือนที่ต่างกัน
10. ในปี 2565 ที่ผ่านมา ท่านมีรายได้จากการเกษตรเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ (%) จากรายได้รวมทั้งหมด	เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบและสัดส่วนรายได้จากการเกษตรของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสะท้อนถึงระดับการพึ่งพารายได้จากภาคการเกษตร และความมั่นคง/แน่นอนของรายได้
11. ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ท่านมีพฤติกรรมในลักษณะใดต่อไปนี้ (1) มีหนี้สิน (2) ซื้อล็อตเตอรี่ เล่นหวย (3) วางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า (4) วางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า (5) มีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง	เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมทางการเงินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในด้านภาระหนี้สิน การเสี่ยงโชค การวางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า การวางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า และการมีเป้าหมายในชีวิตหรือการมีความฝันที่อยากทำให้สำเร็จ
12. ท่านมีพฤติกรรมการออมแบบใดที่เด่นชัดที่สุด	เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมการออมเงินที่เด่นชัดที่สุดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออม เช่น ออมเมื่อมีเงินเหลือ ออมเมื่อมีรายได้พิเศษ ออมเมื่อมีผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ หรือออมเพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในอนาคต
13. ท่านออมเงินในรูปแบบใดบ้างในปัจจุบัน	เพื่อให้ทราบถึงตัวเลือก/ช่องทางการออมที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าถึง (Accessibility)

ข้อคำถาม	วัตถุประสงค์
13. ท่านออมเงินในรูปแบบใดบ้างในปัจจุบัน (ต่อ)	รูปแบบการออมที่แตกต่างของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง รวมไปถึงปัจจัยเชิงผลตอบแทนที่ส่งผลต่อการตัดสินใจออมและเครือข่ายหรือกลุ่มการออมที่เกษตรกรมีส่วนร่วม
14. ในปี 2565 ที่ผ่านมา ท่านออมเงินเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ (%) จากรายได้รวมทั้งหมด	เพื่อให้ได้มาซึ่งสัดส่วนเงินออมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง
15. เมื่อเผชิญกับสถานการณ์เหล่านี้ ท่านใช้วิธีแก้ไขปัญหาที่เด่นชัดที่สุดในข้อใด (1) ภัยธรรมชาติ (2) ราคาผลผลิตตกต่ำ (3) เจ็บไข้ได้ป่วย (4) ลูกหลานเปิดเทอม (5) โควิด-19	เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการรับมือต่อสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง (Shock Mitigating Mechanisms) ไม่ว่าจะเป็นลดการบริโภค ใช้เงินออม ขายทรัพย์สิน หยิบยืมจากคนใกล้ตัว หรือขอกู้เพิ่ม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของ “เงินออม” เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในการจัดการกับปัญหาที่แตกต่างกัน
16. เมื่อประสบปัญหาทางการเงิน ท่านคาดหวังการบรรเทาความเดือดร้อนจากช่องทางเหล่านี้ในระดับใด (1) การเยียวยาจากภาครัฐ (2) เงินกู้ในระบบ (3) เงินกู้นอกระบบ/นายทุน (4) กลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์ (5) เพื่อนฝูง/เครือญาติ (6) เงินออมที่สะสมไว้ (7) การขายทรัพย์สินที่มี	เพื่อให้ทราบถึงระดับความคาดหวังที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีต่อรูปแบบการบรรเทาความเดือดร้อนที่แตกต่างกัน เมื่อต้องประสบกับปัญหาทางการเงินที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของ “เงินออม” และ “การพึ่งพาตนเอง” เมื่อเปรียบเทียบกับการบรรเทาความเดือดร้อนในช่องทางอื่น ๆ
17. ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าเงินออม คือ	เพื่อให้ทราบถึงการรับรู้ (Perception) ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการออมเงิน ว่ามอง “เงินออม” เป็นเงินส่วนที่เหลือจากการใช้จ่าย (เหลือแล้วออม) หรือ เงินที่ตั้งใจเก็บ โดยหักจากรายได้เหลือเท่าไร จึงค่อยใช้จ่าย (ออมก่อนใช้)
18. ท่านให้ความสำคัญกับการออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉินในระดับใด	เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติ (Attitude) ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการให้ความสำคัญของการออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน
19. วิกฤตโควิด-19 ท่านให้ความสำคัญกับการออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉินในระดับใด	เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติ (Attitude) ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการให้ความสำคัญของการออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนในวงกว้างโดยถ้วนหน้ากัน (Covariate Shocks) ซึ่งจะทำให้กลไกการให้ความช่วยเหลือทางสังคมที่มีอยู่ขาดประสิทธิภาพลงชั่วคราว

ข้อคำถาม	วัตถุประสงค์
20. หากเกิดเหตุที่ไม่คาดฝันทำให้ขาดรายได้ ท่านคิดว่าควรมีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายเป็นกี่เท่าของค่าใช้จ่ายรายเดือน ถึงจะเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของคนในครอบครัว	เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อ “ระดับเงินออม” ที่ควรมีสำรองไว้ โดยคิดเป็นจำนวนเท่าของค่าใช้จ่ายรายเดือน ถึงจะเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายของครัวเรือนเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดที่ทำให้สูญเสียรายได้ (Saving Resilience)
21. ท่านเห็นด้วยกับข้อความนี้ในระดับใด “การมีเป้าหมายในชีวิตจะทำให้ท่านมีแรงจูงใจในการออมเงินเพิ่มมากขึ้น”	เพื่อเป็นการทดสอบสมมติฐานระหว่างการมีเป้าหมายในชีวิตและการสร้างแรงจูงใจในการออม โดยมีข้อสังเกตว่าการมีเป้าหมายในชีวิตจะเป็นตัวกำหนดตำแหน่งของเงินออมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
22. ท่านคิดว่าปัจจัยเหล่านี้มีส่วนทำให้ท่านออมเงินเพิ่มขึ้นได้ในระดับใด (1) รายได้เพิ่มขึ้น (2) รายจ่ายลดลง (3) การวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ดี (4) ภาระหนี้สินที่ลดลง (5) ผลตอบแทน/สิทธิประโยชน์ที่สูงขึ้น	เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเงินที่เพิ่มขึ้นในแต่ละระดับ ซึ่งทำให้ทราบว่าเกษตรกรมีมุมมองต่อการออมเงินที่เป็นผลลัพธ์มาจากปัจจัยทางด้านรายได้ รายจ่าย การวางแผน ภาระหนี้สิน หรือผลตอบแทน/สิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกันในระดับใด
23. ขอให้ท่านให้คะแนนความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ในการออมของท่าน จากน้อยไปมาก (1) ลงทุนทางการเกษตร (2) เป็นทุนการศึกษา (3) ทำฝันให้เป็นจริง (4) ใช้ชีวิตยามชรา (5) สร้างความกินดีอยู่ดี	เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงินที่แตกต่างกัน โดยเรียงลำดับตามการให้ความสำคัญจากมากไปน้อย
24. หากมีรูปแบบการออมต่อไปนี้ ท่านจะให้คะแนนความสนใจอย่างไร จากน้อยไปมาก (1) ออมมีประกันชีวิต/อุบัติเหตุ (2) ออมมีประกันภัยพืชผล (3) ออมได้ลุ้นโชค (4) ออมมีเงินใช้ยามชรา (5) ออมลดดอกเบี้ยเงินกู้	เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการออมที่มีสิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยเรียงลำดับตามการให้ความสำคัญจากมากไปน้อย ซึ่งสะท้อนถึงแรงจูงใจในการออมเงินของเกษตรกรและสามารถนำไปใช้ในการออกแบบแนวทางการส่งเสริมการออมที่สร้างแรงจูงใจอย่างมีประสิทธิภาพ
25. หากภาครัฐต้องการส่งเสริมการออมในกลุ่มเกษตรกร ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการส่งเสริมการออมเงินโดยภาครัฐ

ภาคผนวกที่ 3 การกำหนดค่าของตัวแปรในแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ตัวแปร	คำตอบ
1. เพศ	sex	0) หญิง 1) ชาย
2. อายุ	age	1) 18 - 24 ปี 2) 25 - 32 ปี 3) 33 - 40 ปี 4) 41 - 47 ปี 5) 48 - 56 ปี 6) 57 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพ	sta	1) โสด ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก 2) แต่งงาน/มีครอบครัว ไม่มีลูก 3) แต่งงาน/มีครอบครัว มีลูก 4) หย่าร้าง/เลิกรา/หม้าย ไม่มีลูก 5) หย่าร้าง/เลิกรา/หม้าย มีลูก
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่อาศัย กิน นอน และใช้จ่ายร่วมกัน	hh	1) 1 – 2 คน 2) 3 – 4 คน 3) 5 – 6 คน 4) ตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป
5. จังหวัดที่อาศัยอยู่ ณ ปัจจุบัน	pro_name	77 จังหวัด
ภาคที่อาศัยอยู่ ณ ปัจจุบัน	reg_name	1) ภาคเหนือ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) ภาคกลาง 4) ภาคใต้
6. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน	edu	1) ประถมศึกษา (ป.4 หรือ ป.6) หรือต่ำกว่า 2) มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือ ปวช. 4) ปวส./อนุปริญญา 5) ปริญญาตรี 6) สูงกว่าปริญญาตรี
7. อาชีพหลักที่สร้างรายได้มากที่สุด	ocu	1) เกษตรกร 2) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ 3) พนักงาน/ลูกจ้างของเอกชน 4) รับจ้างรายวัน/รับจ้างทั่วไป 5) ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว

ข้อคำถาม	ตัวแปร	คำตอบ
8. พื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมดของครัวเรือน	land	1) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ไร่ 2) มากกว่า 1 – 10 ไร่ 3) มากกว่า 10 – 20 ไร่ 4) มากกว่า 20 – 30 ไร่ 5) มากกว่า 30 – 40 ไร่ 6) มากกว่า 40 – 50 ไร่ 7) มากกว่า 50 – 100 ไร่ 8) มากกว่า 100 ไร่ ขึ้นไป
9. กิจกรรมทางการเกษตร ที่สร้างรายได้ทางการเกษตรมากที่สุด	act	1) ข้าว 2) พืชไร่ อ้อย มัน ข้าวโพด ธัญพืชต่าง ๆ เป็นต้น 3) พืชสวน ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น 4) ผลไม้ ทุเรียน มังคุด ลำไย เป็นต้น 5) พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ 6) เลี้ยงสัตว์ โค สุกร ไก่ ไหม แมลงต่าง ๆ เป็นต้น 7) ประมงเพาะเลี้ยง ประมงชายฝั่ง นาเกลือ
10. ในปี 2565 ที่ผ่านมา ท่านมีรายได้จากการเกษตรเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ (%) จากรายได้รวมทั้งหมด	inc	0, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100%
11. ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ท่านมีพฤติกรรมในลักษณะใดต่อไปนี้		
(1) มีหนี้สิน	q11_1	0) ไม่ใช่ 1) ใช่
(2) ซื้อล็อตเตอรี่ เล่นหวย	q11_2	
(3) วางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า	q11_3	
(4) วางแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า	q11_4	
(5) มีความฝันที่อยากทำให้เป็นจริง	q11_5	
12. ท่านมีพฤติกรรมการออมแบบใดที่เด่นชัดที่สุด	q12	1) ออมเป็นประจำ สม่ำเสมอ เป็นนิสัย 2) ออมเมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่าย 3) ออมเมื่อมีรายได้พิเศษ/มีรายได้เพิ่มขึ้น 4) ออมเมื่อมีทางเลือก/รูปแบบการออมที่น่าสนใจ 5) ออมเมื่อต้องการจะสะสมไว้ใช้จ่ายในอนาคต 6) ไม่ออม เพราะไม่เคยมีเงินเหลือ
13. ท่านออมเงินในรูปแบบใดบ้างในปัจจุบัน	q13	1) เงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากเผื่อเรียกทั่วไป 2) เงินฝากที่มีรางวัล/เงินฝากลุ้นโชค 3) เงินฝากที่มีความคุ้มครอง/มีประกันชีวิต

ข้อคำถาม	ตัวแปร	คำตอบ
13. ท่านออมเงินในรูปแบบใดบ้างในปัจจุบัน (ต่อ)	q13	4) เงินฝากประจำ 5) สลากออมทรัพย์ 6) ออมกับสหกรณ์/กองทุนหมู่บ้าน 7) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์/ออมทรัพย์หมู่บ้าน 8) เงินฝากฌาปนกิจสงเคราะห์ 9) กอช./กบข./กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ 10) หุ้น/ตราสารหนี้/พันธบัตร 11) อสังหาริมทรัพย์ ที่ดิน บ้าน อาคาร เป็นต้น 12) ทอง/ทรัพย์สินที่มีค่า 13) เงินสดเก็บไว้กับตัว 14) ไม่มีเงินออมเลย
14. ในปี 2565 ที่ผ่านมา ท่านออมเงินเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ (%) จากรายได้รวมทั้งหมด	q14	0, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100%
15. เมื่อเผชิญกับสถานการณ์เหล่านี้ ท่านใช้วิธีแก้ไขปัญหาที่เด่นชัดที่สุดในข้อใด		
(1) ภัยธรรมชาติ	q15_1	1) ลดการใช้จ่าย
(2) ราคาผลผลิตตกต่ำ	q15_2	2) ใช้เงินออม
(3) เจ็บไข้ได้ป่วย	q15_3	3) ขายทรัพย์สิน
(4) ลูกหลานเปิดเทอม	q15_4	4) ยืมคนใกล้ตัว
(5) โควิด-19	q15_5	5) ขอกู้เพิ่ม
16. เมื่อประสบปัญหาทางการเงิน ท่านคาดหวังการบรรเทาความเดือดร้อนจากช่องทางเหล่านี้ในระดับใด		
(1) การเยียวยาจากภาครัฐ	q16_1	1) น้อยที่สุด
(2) เงินกู้ในระบบ	q16_2	2) น้อย
(3) เงินกู้นอกระบบ/นายทุน	q16_3	3) ปานกลาง
(4) กลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์	q16_4	4) มาก
(5) เพื่อนฝูง/เครือญาติ	q16_5	5) มากที่สุด
(6) เงินออมที่สะสมไว้	q16_6	
(7) การขายทรัพย์สินที่มี	q16_7	
17. ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่า “เงินออม” คือ	q17	0) เหลือแล้วออม 1) ออมก่อนใช้
18. ท่านให้ความสำคัญกับการออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉินในระดับใด	q18	0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

ข้อคำถาม	ตัวแปร	คำตอบ	
19. วิกฤตโควิด-19 ท่านให้ความสำคัญกับการออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉินในระดับใด	q19	0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	
20. หากเกิดเหตุที่ไม่คาดฝันทำให้ขาดรายได้ ท่านคิดว่าควรมีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายเป็นกี่เท่าของค่าใช้จ่ายรายเดือน ถึงจะเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของคนในครอบครัว	q20	1) 1 - 2 เท่า 2) 3 - 4 เท่า 3) 5 - 6 เท่า 4) 7 - 9 เท่า 5) 10 - 12 เท่า	
21. ท่านเห็นด้วยกับข้อความนี้ในระดับใด “การมีเป้าหมายในชีวิตจะทำให้ท่านมีแรงจูงใจในการออมเงินเพิ่มมากขึ้น”	q21	1) น้อยที่สุด 2) น้อย 3) ปานกลาง 4) มาก 5) มากที่สุด	
22. ท่านคิดว่าปัจจัยเหล่านี้มีส่วนทำให้ท่านออมเงินเพิ่มขึ้นได้ในระดับใด			
(1) รายได้เพิ่มขึ้น	q22_1	1) น้อยที่สุด	
(2) รายจ่ายลดลง	q22_2	2) น้อย	
(3) การวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ดี	q22_3	3) ปานกลาง	
(4) ภาระหนี้สินที่ลดลง	q22_4	4) มาก	
(5) ผลตอบแทน/สิทธิประโยชน์ที่สูงขึ้น	q22_5	5) มากที่สุด	
23. คะแนนความสำคัญต่อวัตถุประสงค์การออมเงิน			
(1) ลงทุนทางการเกษตร	q23_1	1) คะแนน = 1	การให้คะแนนข้อ (1) - (5)
(2) เป็นทุนการศึกษา	q23_2	2) คะแนน = 2	จะเป็น<u>การเรียงลำดับ</u>
(3) ทำฝันให้เป็นจริง	q23_3	3) คะแนน = 3	คะแนนจากน้อยไปมาก
(4) ใช้ชีวิตยามชรา	q23_4	4) คะแนน = 4	** <u>โดยไม่ซ้ำกัน</u>
(5) สร้างความกินดีอยู่ดี	q23_5	5) คะแนน = 5	
24. คะแนนความสนใจต่อรูปแบบการออมเงิน			
(1) ออมมีประกันชีวิต/อุบัติเหตุ	q24_1	1) คะแนน = 1	การให้คะแนนข้อ (1) - (5)
(2) ออมมีประกันภัยพืชผล	q24_2	2) คะแนน = 2	จะเป็น<u>การเรียงลำดับ</u>
(3) ออมได้ลุ้นโชค	q24_3	3) คะแนน = 3	คะแนนจากน้อยไปมาก
(4) ออมมีเงินใช้ยามชรา	q24_4	4) คะแนน = 4	** <u>โดยไม่ซ้ำกัน</u>
(5) ออมลดดอกเบี้ยเงินกู้	q24_5	5) คะแนน = 5	
25. หากภาครัฐต้องการส่งเสริมการออมในกลุ่มเกษตรกร ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร	q25	(ข้อความ)	

ภาคผนวกที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานของผลต่างค่าเฉลี่ย

4.1 การทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยระหว่างการวางแผนการใช้จ่ายเงินและการวางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า

```
. ttest q11_3 == q11_4, unpaired unequal

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
Variable |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
   q11_3 |   2,620    .8614504    .0067507    .3455419    .8482131    .8746877
   q11_4 |   2,620    .8431298    .0071064    .3637478     .829195    .8570645
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   5,240    .8522901     .004902    .3548461    .8426801    .8619001
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .0183206    .0098017               -.0008948     .037536
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(q11_3) - mean(q11_4)                              t =   1.8691
Ho: diff = 0                     Satterthwaite's degrees of freedom =  5224.25

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9692         Pr(|T| > |t|) = 0.0617          Pr(T > t) = 0.0308
```

4.2 การทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยของสัดส่วนเงินออมต่อรายได้

```
. ttest q14, by(sex)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,297    32.43639    .6631006    23.88083    31.13552    33.73726
       2 |   1,323    32.58503    .6498259    23.63616    31.31023    33.85984
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    32.51145    .4640567    23.75317     31.6015    33.42141
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1486423    .9283317               -1.968981    1.671696
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -0.1601
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.4364         Pr(|T| > |t|) = 0.8728          Pr(T > t) = 0.5636

. ttest q14, by(age)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     868    34.25115    .8172361    24.07728    32.64716    35.85514
       2 |   1,752    31.64954    .5626382    23.55029    30.54603    32.75306
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    32.51145    .4640567    23.75317     31.6015    33.42141
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            2.601609     .984805                .6705336    4.532684
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   2.6418
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9959         Pr(|T| > |t|) = 0.0083          Pr(T > t) = 0.0041

. ttest q14, by(sta)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     436    33.94495    1.119777    23.38163    31.74411     36.1458
       2 |   2,184    32.22527    .5097354    23.82161    31.22566    33.22489
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    32.51145    .4640567    23.75317     31.6015    33.42141
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            1.719679    1.245741               -.7230569    4.162416
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   1.3804
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9162         Pr(|T| > |t|) = 0.1676          Pr(T > t) = 0.0838
```

```
. ttest q14, by(ocu)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,810    32.22099    .5625721    23.93412    31.11764    33.32435
       2 |     810    33.16049    .8202718    23.34534    31.55038    34.77061
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    32.51145    .4640567    23.75317     31.6015    33.42141
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.9394994    1.004155               -2.908518    1.029519
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -0.9356
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.1748         Pr(|T| > |t|) = 0.3496          Pr(T > t) = 0.8252

. ttest q14, by(hh)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,919    33.04325    .5453949    23.89178    31.97362    34.11288
       2 |     701    31.05563    .8809498    23.32438    29.32601    32.78526
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    32.51145    .4640567    23.75317     31.6015    33.42141
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            1.987617    1.047757               -.0668984    4.042132
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   1.8970
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9710         Pr(|T| > |t|) = 0.0579          Pr(T > t) = 0.0290

. ttest q14, by(land)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,740    31.79885    .5640456    23.52821    30.69257    32.90513
       2 |     880    33.92045    .8138755    24.14345    32.32309    35.51782
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    32.51145    .4640567    23.75317     31.6015    33.42141
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -2.121604    .9818663               -4.046917   -.1962913
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -2.1608
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0154         Pr(|T| > |t|) = 0.0308          Pr(T > t) = 0.9846

. ttest q14, by(act)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,407    33.40441    .6179406    23.17895    32.19222    34.61659
       2 |   1,213    31.47568    .6997483    24.37094    30.10283    32.84853
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    32.51145    .4640567    23.75317     31.6015    33.42141
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            1.928726    .9300823                .1049554    3.752497
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   2.0737
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9809         Pr(|T| > |t|) = 0.0382          Pr(T > t) = 0.0191
```

```
. ttest q14, by(inc)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,452    30.84022    .5581603    21.26877    29.74533    31.93511
       2 |   1,168    34.58904    .7719255    26.38134    33.07452    36.10356
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    32.51145    .4640567    23.75317     31.6015    33.42141
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -3.748821     .930914               -5.574223   -1.923419
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -4.0270
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0000         Pr(|T| > |t|) = 0.0001          Pr(T > t) = 1.0000
```

4.3 การทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวังต่อการใช้เงินออม

```
. ttest q16_6, by(sex)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,297    3.121049    .0353625    1.273542    3.051674    3.190423
       2 |   1,323    3.196523    .0332953    1.211051    3.131206     3.26184
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.0754745    .0485462               -.1706672    .0197183
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -1.5547
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0601         Pr(|T| > |t|) = 0.1201          Pr(T > t) = 0.9399
```

```
. ttest q16_6, by(age)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     868    3.235023     .041178     1.21318    3.154203    3.315843
       2 |   1,752    3.121575    .0300007    1.255736    3.062734    3.180416
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .1134477    .0515439                .0123769    .2145185
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   2.2010
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9861         Pr(|T| > |t|) = 0.0278          Pr(T > t) = 0.0139
```

```
. ttest q16_6, by(sta)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     436     3.31422    .0570807     1.19188    3.202032    3.426408
       2 |   2,184    3.128205    .0267599     1.25058    3.075728    3.180683
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .1860151    .0650968                .0583687    .3136614
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   2.8575
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9978         Pr(|T| > |t|) = 0.0043          Pr(T > t) = 0.0022
```

```
. ttest q16_6, by(ocu)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,810     3.09779    .0292413    1.244044     3.04044     3.15514
       2 |     810    3.296296    .0431993    1.229474      3.2115    3.381092
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1985062    .0524006               -.3012571   -.0957554
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -3.7882
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0001         Pr(|T| > |t|) = 0.0002          Pr(T > t) = 0.9999

. ttest q16_6, by(hh)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,919    3.154247    .0284081    1.244454    3.098533    3.209961
       2 |     701    3.172611    .0467861    1.238729    3.080753    3.264469
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.0183636    .0548529               -.125923    .0891958
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -0.3348
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.3689         Pr(|T| > |t|) = 0.7378          Pr(T > t) = 0.6311

. ttest q16_6, by(land)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,740    3.146552    .0298695    1.245955    3.087968    3.205136
       2 |     880    3.184091    .0416862    1.236613    3.102275    3.265907
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.0375392    .0514097               -.1383469    .0632686
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -0.7302
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.2327         Pr(|T| > |t|) = 0.4653          Pr(T > t) = 0.7673

. ttest q16_6, by(act)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,407    3.088131    .0323093    1.211923    3.024751     3.15151
       2 |   1,213     3.24155    .0365522    1.273047    3.169837    3.313263
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1534191    .0486075               -.2487321   -.0581061
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -3.1563
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0008         Pr(|T| > |t|) = 0.0016          Pr(T > t) = 0.9992
```

```
. ttest q16_6, by(inc)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,452    3.104683    .0324907    1.238062    3.040949    3.168417
       2 |   1,168    3.226884    .0364492    1.245687     3.15537    3.298397
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1222004    .0487956               -.2178823   -.0265185
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -2.5043
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0062         Pr(|T| > |t|) = 0.0123          Pr(T > t) = 0.9938

. ttest q16_6, by(q14)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,635    3.108869    .0315459    1.275564    3.046994    3.170743
       2 |     985     3.24264    .0376649    1.182103    3.168727    3.316552
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620     3.15916    .0242785    1.242715    3.111553    3.206767
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1337711    .0500653               -.2319427   -.0355995
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -2.6719
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0038         Pr(|T| > |t|) = 0.0076          Pr(T > t) = 0.9962
```

4.4 การทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยระหว่างความสำคัญของการออมเงินในยามปกติและในสถานการณ์โควิด-19

```
. ttest q18 == q19, unpaired unequal

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
Variable |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
     q18 |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
     q19 |   2,620    7.755344     .047482    2.430412    7.662237     7.84845
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   5,240    7.355153    .0346627    2.509157    7.287199    7.423106
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.8003817    .0684443               -.9345611   -.6662022
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(q18) - mean(q19)                                  t = -11.6939
Ho: diff = 0                     Satterthwaite's degrees of freedom =  5230.66

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0000         Pr(|T| > |t|) = 0.0000          Pr(T > t) = 1.0000
```

4.5 การทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความสำคัญของการออมเงิน

```
. ttest q18, by(sex)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,297    6.883577    .0715506    2.576817     6.74321    7.023945
       2 |   1,323    7.024943    .0678686    2.468589    6.891801    7.158085
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1413658    .0985767               -.3346619    .0519303
------------------------------------------------------------------------------
diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -1.4341
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
Pr(T < t) = 0.0758         Pr(|T| > |t|) = 0.1517          Pr(T > t) = 0.9242
```

```
. ttest q18, by(age)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     868    6.652074    .0824101    2.427953    6.490327     6.81382
       2 |   1,752    7.105023     .061079    2.556576    6.985227    7.224818
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.4529491    .1043786                -.657622   -.2482762
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -4.3395
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0000         Pr(|T| > |t|) = 0.0000          Pr(T > t) = 1.0000

. ttest q18, by(sta)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     436    6.981651    .1211098    2.528847    6.743618    7.219684
       2 |   2,184    6.949634    .0539804    2.522683    6.843775    7.055492
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .0320177    .1323793               -.2275611    .2915964
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   0.2419
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.5955         Pr(|T| > |t|) = 0.8089          Pr(T > t) = 0.4045

. ttest q18, by(ocu)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,810    6.983425    .0594684     2.53003    6.866791    7.100059
       2 |     810    6.891358    .0881375    2.508438    6.718353    7.064363
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .0920674    .1066722               -.1171029    .3012377
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   0.8631
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.8059         Pr(|T| > |t|) = 0.3882          Pr(T > t) = 0.1941

. ttest q18, by(hh)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,919     6.94789    .0566231    2.480454     6.83684    7.058939
       2 |     701    6.974322    .0996585    2.638598    6.778657    7.169988
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.0264329    .1113765               -.2448277     .191962
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -0.2373
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.4062         Pr(|T| > |t|) = 0.8124          Pr(T > t) = 0.5938
```

```
. ttest q18, by(land)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,740    6.895977       .0611    2.548683     6.77614    7.015814
       2 |     880    7.071591    .0832466    2.469493    6.908206    7.234976
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1756139    .1043383               -.3802078      .02898
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -1.6831
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0462         Pr(|T| > |t|) = 0.0925          Pr(T > t) = 0.9538

. ttest q18, by(act)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,407    6.680171    .0679058    2.547148    6.546963    6.813378
       2 |   1,213    7.273702    .0705776    2.458086    7.135234    7.412169
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            -.593531    .0981992               -.786087    -.400975
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -6.0442
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0000         Pr(|T| > |t|) = 0.0000          Pr(T > t) = 1.0000

. ttest q18, by(inc)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,452    6.616391     .067013    2.553538    6.484938    6.747844
       2 |   1,168    7.375856    .0708388    2.420988    7.236871    7.514842
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            -.759465    .0980782               -.9517837   -.5671463
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -7.7435
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0000         Pr(|T| > |t|) = 0.0000          Pr(T > t) = 1.0000

. ttest q18, by(q14)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,635    6.743731    .0673201    2.722096    6.611688    6.875774
       2 |     985    7.305584      .06717    2.108109    7.173771    7.437397
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    6.954962    .0492959    2.523255    6.858299    7.051625
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.5618529    .1011989               -.7602909   -.3634149
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -5.5520
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0000         Pr(|T| > |t|) = 0.0000          Pr(T > t) = 1.0000
```

4.6 การทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อการมีเป้าหมาย

```
. ttest q21, by(sex)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,297    3.949113    .0266368    .9592956    3.896857    4.001369
       2 |   1,323    4.047619     .025124    .9138371    3.998332    4.096906
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.0985057    .0365984               -.1702705   -.0267409
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -2.6915
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0036         Pr(|T| > |t|) = 0.0072          Pr(T > t) = 0.9964

. ttest q21, by(age)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     868    4.025346    .0315994    .9309756    3.963325    4.087366
       2 |   1,752    3.985731    .0224826    .9410504    3.941635    4.029826
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .039615    .0389224               -.0367068    .1159368
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   1.0178
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.8456         Pr(|T| > |t|) = 0.3089          Pr(T > t) = 0.1544

. ttest q21, by(sta)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     436    4.100917    .0436618    .9116861    4.015103    4.186732
       2 |   2,184     3.97848    .0201511    .9417259    3.938963    4.017997
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .1224376    .0491393                .0260819    .2187933
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   2.4916
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9936         Pr(|T| > |t|) = 0.0128          Pr(T > t) = 0.0064

. ttest q21, by(ocu)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,810    3.964088    .0224256     .954077    3.920106    4.008071
       2 |     810    4.076543    .0314768    .8958456    4.014757    4.138329
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1124548    .0395879               -.1900815   -.0348281
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -2.8406
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0023         Pr(|T| > |t|) = 0.0045          Pr(T > t) = 0.9977
```

```
. ttest q21, by(hh)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,919    3.997916    .0213008      .93311     3.95614    4.039691
       2 |     701    4.001427    .0359164    .9509383     3.93091    4.071943
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            -.003511    .0413919               -.0846751    .0776532
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -0.0848
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.4662         Pr(|T| > |t|) = 0.9324          Pr(T > t) = 0.5338

. ttest q21, by(land)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,740    3.958046     .022836     .952566    3.913257    4.002835
       2 |     880    4.079545    .0304335     .902803    4.019815    4.139276
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1214995    .0387241               -.1974325   -.0455665
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -3.1376
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0009         Pr(|T| > |t|) = 0.0017          Pr(T > t) = 0.9991

. ttest q21, by(act)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,407    3.917555    .0258943    .9712937     3.86676    3.968351
       2 |   1,213    4.093157    .0255067     .888352    4.043115      4.1432
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.1756024    .0365875               -.2473457    -.103859
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -4.7995
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0000         Pr(|T| > |t|) = 0.0000          Pr(T > t) = 1.0000

. ttest q21, by(inc)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,452    3.962121    .0249443    .9505038    3.913191    4.011052
       2 |   1,168    4.044521    .0269186    .9199703    3.991706    4.097335
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.0823993    .0368293               -.1546167   -.0101819
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -2.2373
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0127         Pr(|T| > |t|) = 0.0253          Pr(T > t) = 0.9873
```

```
. ttest q21, by(q14)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |   1,635    4.015291    .0230435    .9317656    3.970093    4.060488
       2 |     985    3.971574    .0301866    .9473991    3.912336    4.030811
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.998855    .0183201    .9377323    3.962932    4.034778
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .0437169    .0378203               -.0304437    .1178776
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   1.1559
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     2618

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.8761         Pr(|T| > |t|) = 0.2478          Pr(T > t) = 0.1239
```

4.7 การทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยระหว่างการวางแผนการใช้จ่ายเงินและการวางแผนการใช้ชีวิตล่วงหน้า

```
. ttest q22_3, by(age)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     868    3.786195     .062179    1.515433    3.664077    3.908313
       2 |   1,752    3.632479    .0337396    1.264223    3.566293    3.698664
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.678178    .0300962    1.345269    3.619155    3.737201
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .1537167    .0657727                .0247264    .2827069
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   2.3371
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     1996

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9902         Pr(|T| > |t|) = 0.0195          Pr(T > t) = 0.0098

. ttest q22_4, by(age)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     868    3.129496    .0722919    1.704618    2.987497    3.271496
       2 |   1,752    3.338028     .037622    1.381807    3.264224    3.411832
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.277165    .0340434    1.485868    3.210399    3.343932
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |           -.2085318    .0747502               -.3551326   -.0619309
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =  -2.7897
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     1903

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.0027         Pr(|T| > |t|) = 0.0053          Pr(T > t) = 0.9973

. ttest q22_5, by(age)

Two-sample t test with unequal variances
------------------------------------------------------------------------------
   Group |     Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
---------+--------------------------------------------------------------------
       1 |     868    3.701107    .0666246    1.096779    3.569937    3.832277
       2 |   1,752    3.457447    .0343272    1.103821    3.390088    3.524806
---------+--------------------------------------------------------------------
combined |   2,620    3.508046    .0306263    1.106369    3.447964    3.568128
---------+--------------------------------------------------------------------
    diff |            .2436602    .0752291                .0960768    .3912436
------------------------------------------------------------------------------
    diff = mean(1) - mean(2)                                      t =   3.2389
Ho: diff = 0                                     degrees of freedom =     1303

    Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
 Pr(T < t) = 0.9994         Pr(|T| > |t|) = 0.0012          Pr(T > t) = 0.0006
```

ภาคผนวกที่ 5 ค่าสถิติของตัวแปร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)
sex	0.4950	0.5001	0	1
age	4.2031	1.4072	1	6
sta	2.7118	0.9528	1	5
hh	2.1275	0.7490	1	4
edu	3.1088	1.5561	1	6
ocu	1.7828	1.3605	1	5
land	3.2557	1.6470	1	8
act	2.5981	1.7264	1	7
inc	60.3512	26.3170	10	100
q11_1	0.7897	0.4076	0	1
q11_2	0.6214	0.4851	0	1
q11_3	0.8615	0.3455	0	1
q11_4	0.8431	0.3637	0	1
q11_5	0.8954	0.3061	0	1
q12	2.8683	1.6589	1	6
q14	32.5115	23.7532	0	100
q15_1	1.9756	1.3536	1	5
q15_2	1.9615	1.4024	1	5
q15_3	2.1771	0.8472	1	5
q15_4	2.1985	1.0786	1	5
q15_5	1.9756	1.3337	1	5
q16_1	2.8645	1.3380	1	5
q16_2	2.6996	1.2692	1	5
q16_3	1.5202	0.9115	1	5
q16_4	2.3729	1.1829	1	5
q16_5	2.3534	1.2037	1	5
q16_6	3.1592	1.2427	1	5
q16_7	1.8912	1.1783	1	5
q17	0.5401	0.4985	0	1
q18	6.9550	2.5233	0	10

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)
q19	7.7553	2.4304	0	10
q20	2.2240	1.1805	1	5
q21	3.9989	0.9377	1	5
q22_1	3.7998	1.3246	1	5
q22_2	3.1702	1.4240	1	5
q22_3	3.6782	1.3453	1	5
q22_4	3.2772	1.4859	1	5
q22_5	3.5080	1.1064	1	5
q23_1	3.0569	1.3459	1	5
q23_2	2.7401	1.4356	1	5
q23_3	2.7817	1.3593	1	5
q23_4	3.0931	1.4422	1	5
q23_5	3.3282	1.4031	1	5
q24_1	3.1924	1.3130	1	5
q24_2	2.8492	1.3373	1	5
q24_3	2.7275	1.4214	1	5
q24_4	3.3710	1.4361	1	5
q24_5	2.5540	1.3658	1	5
age_g *, (1)	2.8637	0.7890	1	4
sta_g *, (2)	0.8336	0.3725	0	1
ocu_g *, (3)	0.6908	0.4622	0	1
act_g *, (4)	0.5370	0.4987	0	1
hh_g *, (5)	0.7324	0.4428	0	1

หมายเหตุ : * หมายถึง ตัวแปรที่ถูกกำหนดขึ้นใหม่เพื่อใช้ในการแบ่งกลุ่ม: (1) age_g คือ ตัวแปรที่แสดงการแบ่งกลุ่มตามช่วงวัย ได้แก่ 18-24 ปี (Gen Z) (=1) 25-40 ปี (Gen Y) (=2) 41-56 ปี (Gen X) (=3) และ 57 ปี ขึ้นไป (Gen Baby Boomer) (=4) , (2) sta_g คือ ตัวแปรที่แสดงการแบ่งกลุ่มตามสถานภาพทางครอบครัว ได้แก่ กลุ่มคนโสดที่ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก (=0) และกลุ่มคนที่แต่งงาน/มีครอบครัว หรือหย่าร้าง/เป็นหม้าย ทั้งที่มีลูกและไม่มีลูก (=1), (3) ocu_g คือ ตัวแปรที่แสดงการแบ่งกลุ่มตามการประกอบอาชีพ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริม (=0) และกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรเต็มเวลา (=1), (4) act_g ตัวแปรที่แสดงการแบ่งกลุ่มตามกิจกรรมทางการเกษตรของครัวเรือน ได้แก่กลุ่มผู้ปลูกพืชสวน ผลไม้ พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ เลี้ยงสัตว์ ทำประมง และทำนาเกลือ (=0) และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและพืชไร่เป็นหลัก (=1), และ (5) hh_g คือตัวแปรที่แสดงการแบ่งกลุ่มตามขนาดครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนขนาดเล็กถึงกลางที่มีจำนวนสมาชิก 1 -4 คน (=0) และกลุ่มครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิก ตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไป (=1)

ภาคผนวกที่ 6 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับและผลกระทบส่วนเพิ่ม

6.1 การประมาณค่าแบบจำลองและการหาผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อวัตถุประสงค์ในการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ ณ ระดับความสำคัญสูงสุด

```
. oprobit q23_1 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =      69.23
                                                Prob > chi2       =     0.0000
Log likelihood = -4160.0158                     Pseudo R2         =     0.0833

------------------------------------------------------------------------------
       q23_1 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |  -.0142615   .0419948    -0.34   0.734    -.0965698    .0680468
       age_g |
          2  |  -.1827197   .1287093    -1.42   0.156    -.4349854    .0695459
          3  |  -.2893385    .128445    -2.25   0.024    -.5410861   -.0375909
          4  |  -.1265351   .1341688    -0.94   0.346    -.3895011    .1364308
       sta_g |   .0892763   .0806907     1.11   0.269    -.0688747    .2474273
         edu |  -.0305017   .0157042    -1.94   0.052    -.0612814     .000278
       ocu_g |  -.0213865   .0564811    -0.38   0.705    -.1320875    .0893145
       act_g |   .0898932   .0435837     2.06   0.039     .0044708    .1753156
        hh_g |   .0271826   .0469254     0.58   0.562    -.0647894    .1191547
        land |   .0006814    .013745     0.05   0.960    -.0262583    .0276211
         inc |   .0038244   .0009561     4.00   0.000     .0019505    .0056983
       q11_1 |   .0388523   .0519156     0.75   0.454    -.0629003     .140605
       q11_5 |    -.00267   .0695186    -0.04   0.969     -.138924    .1335839
         q14 |   .0006114   .0008976     0.68   0.496    -.0011479    .0023707
       q16_6 |  -.0102091   .0175385    -0.58   0.561     -.044584    .0241658
         q17 |   .0213296   .0419548     0.51   0.611    -.0609003    .1035595
         q19 |  -.0199949    .009549    -2.09   0.036    -.0387106   -.0012793
         q21 |  -.0290293   .0244406    -1.19   0.235    -.0769321    .0188734
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -1.257604   .2071749                     -1.663659   -.8515486
       /cut2 |   -.609753   .2065553                     -1.014594    -.204912
       /cut3 |   .0182265   .2062845                     -.3860837    .4225366
       /cut4 |   .6329814   .2064643                      .2283188    1.037644
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q23_1==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |  -.0038311    .011281    -0.34   0.734    -.0259415    .0182793
       age_g |
          2  |  -.0542321   .0404239    -1.34   0.180    -.1334614    .0249972
          3  |  -.0822671   .0402574    -2.04   0.041    -.1611701   -.0033641
          4  |  -.0383709   .0420762    -0.91   0.362    -.1208388    .0440971
       sta_g |   .0239825    .021684     1.11   0.269    -.0185173    .0664824
         edu |  -.0081938   .0042206    -1.94   0.052     -.016466    .0000785
       ocu_g |  -.0057451    .015173    -0.38   0.705    -.0354837    .0239934
       act_g |   .0241483   .0117158     2.06   0.039     .0011858    .0471108
        hh_g |   .0073022   .0126061     0.58   0.562    -.0174054    .0320097
        land |   .0001831   .0036924     0.05   0.960    -.0070538    .0074199
         inc |   .0010274   .0002574     3.99   0.000     .0005229    .0015318
       q11_1 |    .010437   .0139472     0.75   0.454    -.0168991    .0377731
       q11_5 |  -.0007173    .018675    -0.04   0.969    -.0373196    .0358851
         q14 |   .0001642   .0002411     0.68   0.496    -.0003084    .0006369
       q16_6 |  -.0027425   .0047118    -0.58   0.561    -.0119775    .0064925
         q17 |   .0057298   .0112716     0.51   0.611    -.0163621    .0278217
         q19 |  -.0053713   .0025671    -2.09   0.036    -.0104027   -.0003399
         q21 |  -.0077982   .0065659    -1.19   0.235    -.0206672    .0050707
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```

```
. oprobit q23_2 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =     113.23
                                                Prob > chi2       =     0.0000
Log likelihood =  -4092.603                     Pseudo R2         =     0.0136

------------------------------------------------------------------------------
       q23_2 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |    .040561   .0425734     0.95   0.341    -.0428814    .1240034
       age_g |
          2  |    .220207   .1310835     1.68   0.093     -.036712     .477126
          3  |   .1781093   .1309034     1.36   0.174    -.0784566    .4346752
          4  |  -.1167371     .13691    -0.85   0.394    -.3850758    .1516016
       sta_g |  -.0618258   .0824987    -0.75   0.454    -.2235203    .0998687
         edu |  -.0163573   .0160054    -1.02   0.307    -.0477273    .0150128
       ocu_g |  -.0384881    .057328    -0.67   0.502     -.150849    .0738728
       act_g |  -.0946815   .0443361    -2.14   0.033    -.1815786   -.0077844
        hh_g |   .1393814   .0475183     2.93   0.003     .0462473    .2325154
        land |  -.0020538   .0140615    -0.15   0.884    -.0296138    .0255062
         inc |  -.0025708   .0009698    -2.65   0.008    -.0044716     -.00067
       q11_1 |   .2076839   .0532322     3.90   0.000     .1033507    .3120171
       q11_5 |  -.1016571   .0706145    -1.44   0.150     -.240059    .0367448
         q14 |   .0048361   .0009087     5.32   0.000     .0030552    .0066171
       q16_6 |  -.0076402   .0178586    -0.43   0.669    -.0426425    .0273621
         q17 |   .0897553   .0426239     2.11   0.035      .006214    .1732965
         q19 |   .0005193   .0096828     0.05   0.957    -.0184586    .0194971
         q21 |   -.001149   .0247328    -0.05   0.963    -.0496244    .0473265
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |   -.353797   .2095241                     -.7644567    .0568628
       /cut2 |   .1713732     .20952                     -.2392784    .5820248
       /cut3 |   .6167466    .209751                      .2056421    1.027851
       /cut4 |   1.295081   .2104787                      .8825503    1.707612
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q23_2==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0091406   .0095956     0.95   0.341    -.0096665    .0279477
       age_g |
          2  |   .0491266   .0264456     1.86   0.063    -.0027058    .1009589
          3  |   .0388324   .0261507     1.48   0.138    -.0124219    .0900868
          4  |    -.02141   .0264921    -0.81   0.419    -.0733336    .0305135
       sta_g |  -.0139328   .0185947    -0.75   0.454    -.0503777    .0225122
         edu |  -.0036862   .0036078    -1.02   0.307    -.0107573     .003385
       ocu_g |  -.0086735     .01292    -0.67   0.502    -.0339962    .0166493
       act_g |   -.021337    .010001    -2.13   0.033    -.0409385   -.0017355
        hh_g |   .0314103    .010737     2.93   0.003     .0103661    .0524545
        land |  -.0004628   .0031689    -0.15   0.884    -.0066737     .005748
         inc |  -.0005793   .0002189    -2.65   0.008    -.0010085   -.0001502
       q11_1 |   .0468026   .0120453     3.89   0.000     .0231943    .0704109
       q11_5 |   -.022909   .0159245    -1.44   0.150    -.0541203    .0083024
         q14 |   .0010898   .0002064     5.28   0.000     .0006854    .0014943
       q16_6 |  -.0017218   .0040246    -0.43   0.669    -.0096098    .0061663
         q17 |   .0202268   .0096158     2.10   0.035     .0013802    .0390734
         q19 |    .000117    .002182     0.05   0.957    -.0041597    .0043938
         q21 |  -.0002589   .0055737    -0.05   0.963    -.0111832    .0106653
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```

```
. oprobit q23_3 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =      59.41
                                                Prob > chi2       =     0.0000
Log likelihood = -4145.4678                     Pseudo R2         =     0.0716

------------------------------------------------------------------------------
       q23_3 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0544137   .0421305     1.29   0.197    -.0281605    .1369879
       age_g |
          2  |  -.3647483   .1304572    -2.80   0.005    -.6204396   -.1090569
          3  |  -.4718515   .1302227    -3.62   0.000    -.7270833   -.2166197
          4  |  -.5207804   .1358645    -3.83   0.000      -.78707   -.2544909
       sta_g |  -.1406223    .081404    -1.73   0.084    -.3001713    .0189266
         edu |  -.0203122   .0157456    -1.29   0.197     -.051173    .0105486
       ocu_g |  -.0162485   .0566004    -0.29   0.774    -.1271832    .0946861
       act_g |  -.0137667   .0437077    -0.31   0.753    -.0994322    .0718989
        hh_g |  -.0328025   .0472086    -0.69   0.487    -.1253296    .0597247
        land |   .0065378    .013793     0.47   0.636     -.020496    .0335715
         inc |  -.0011173   .0009565    -1.17   0.243    -.0029921    .0007574
       q11_1 |  -.1079829   .0519223    -2.08   0.038    -.2097487   -.0062172
       q11_5 |   .1582057   .0699821     2.26   0.024     .0210433    .2953681
         q14 |   .0019199   .0009015     2.13   0.033     .0001529    .0036869
       q16_6 |  -.0553132    .017587    -3.15   0.002     -.089783   -.0208434
         q17 |  -.0509725   .0420646    -1.21   0.226    -.1334177    .0314727
         q19 |  -.0102877   .0095301    -1.08   0.280    -.0289663    .0083909
         q21 |   .0524035   .0244187     2.15   0.032     .0045438    .1002632
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -1.338326   .2078738                     -1.745751   -.9309005
       /cut2 |   -.656085   .2072693                     -1.062325   -.2498445
       /cut3 |  -.0803574   .2071346                     -.4863338    .3256189
       /cut4 |   .4900637   .2072846                      .0837934    .8963339
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q23_3==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : meau

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0124883   .0096735     1.29   0.197    -.0064713     .031448
       age_g |
          2  |  -.1056986   .0423212    -2.50   0.013    -.1886466   -.0227506
          3  |  -.1307608   .0422523    -3.09   0.002    -.2135738   -.0479478
          4  |  -.1412915    .043047    -3.28   0.001    -.2256621   -.0569209
       sta_g |  -.0322738   .0186962    -1.73   0.084    -.0689178    .0043701
         edu |  -.0046618   .0036156    -1.29   0.197    -.0117483    .0024247
       ocu_g |  -.0037292   .0129907    -0.29   0.774    -.0291905    .0217321
       act_g |  -.0031596   .0100316    -0.31   0.753    -.0228212    .0165021
        hh_g |  -.0075284   .0108371    -0.69   0.487    -.0287687    .0137118
        land |   .0015005   .0031658     0.47   0.636    -.0047043    .0077053
         inc |  -.0002564   .0002196    -1.17   0.243    -.0006868    .0001739
       q11_1 |  -.0247829   .0119289    -2.08   0.038    -.0481631   -.0014026
       q11_5 |   .0363093   .0160831     2.26   0.024      .004787    .0678317
         q14 |   .0004406   .0002071     2.13   0.033     .0000346    .0008466
       q16_6 |  -.0126948   .0040464    -3.14   0.002    -.0206256   -.0047639
         q17 |  -.0116986   .0096588    -1.21   0.226    -.0306295    .0072324
         q19 |  -.0023611   .0021877    -1.08   0.280     -.006649    .0019268
         q21 |    .012027   .0056103     2.14   0.032      .001031    .0230229
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```

```
. oprobit q23_4 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =     129.29
                                                Prob > chi2       =     0.0000
Log likelihood = -4141.5292                     Pseudo R2         =     0.0154

------------------------------------------------------------------------------
       q23_4 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |    -.06754   .0424291    -1.59   0.111    -.1506995    .0156196
       age_g |
          2  |   .1971119    .129662     1.52   0.128     -.057021    .4512448
          3  |   .3769217   .1293883     2.91   0.004     .1233254    .6305181
          4  |   .5411652   .1352697     4.00   0.000     .2760415    .8062889
       sta_g |    .226688    .082175     2.76   0.006     .0656279    .3877482
         edu |    .032994   .0158719     2.08   0.038     .0018857    .0641023
       ocu_g |   .0817239   .0571354     1.43   0.153    -.0302595    .1937073
       act_g |  -.0381678   .0439947    -0.87   0.386    -.1243959    .0480602
        hh_g |  -.0694514   .0474599    -1.46   0.143    -.1624711    .0235682
        land |  -.0089655   .0138233    -0.65   0.517    -.0360586    .0181276
         inc |  -.0005967   .0009634    -0.62   0.536    -.0024849    .0012915
       q11_1 |  -.1549204   .0524151    -2.96   0.003    -.2576521   -.0521886
       q11_5 |  -.0924438   .0699875    -1.32   0.187    -.2296168    .0447292
         q14 |  -.0054128   .0009052    -5.98   0.000     -.007187   -.0036386
       q16_6 |   .0282494   .0177279     1.59   0.111    -.0064967    .0629954
         q17 |  -.0986141   .0424208    -2.32   0.020    -.1817573    -.015471
         q19 |   .0206119    .009579     2.15   0.031     .0018374    .0393864
         q21 |  -.0147033   .0245153    -0.60   0.549    -.0627524    .0333457
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -.8607315   .2082018                     -1.268799   -.4526636
       /cut2 |  -.2555141   .2077588                     -.6627139    .1516856
       /cut3 |   .2100794   .2076725                     -.1969512    .6171099
       /cut4 |   .7950274   .2080115                      .3873324    1.202722
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q23_4==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   -.020316   .0127648    -1.59   0.111    -.0453345    .0047025
       age_g |
          2  |   .0476294   .0288146     1.65   0.098    -.0088461     .104105
          3  |   .0991552    .029034     3.42   0.001     .0422496    .1560608
          4  |   .1524786   .0321334     4.75   0.000     .0894983    .2154589
       sta_g |   .0681876   .0247371     2.76   0.006     .0197039    .1166714
         edu |   .0099246   .0047762     2.08   0.038     .0005633    .0192858
       ocu_g |   .0245825   .0171882     1.43   0.153    -.0091058    .0582708
       act_g |  -.0114809   .0132341    -0.87   0.386    -.0374192    .0144575
        hh_g |   -.020891   .0142788    -1.46   0.143    -.0488769     .007095
        land |  -.0026968    .004158    -0.65   0.517    -.0108464    .0054528
         inc |  -.0001795   .0002898    -0.62   0.536    -.0007475    .0003885
       q11_1 |    -.0466   .0157806    -2.95   0.003    -.0775293   -.0156706
       q11_5 |   -.027807   .0210541    -1.32   0.187    -.0690724    .0134583
         q14 |  -.0016282   .0002732    -5.96   0.000    -.0021636   -.0010927
       q16_6 |   .0084974   .0053338     1.59   0.111    -.0019566    .0189514
         q17 |  -.0296631   .0127653    -2.32   0.020    -.0546826   -.0046435
         q19 |      .0062   .0028831     2.15   0.032     .0005492    .0118509
         q21 |  -.0044228   .0073743    -0.60   0.549    -.0188761    .0100306
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```

```
. oprobit q23_5 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =      25.63
                                                Prob > chi2       =     0.1084
Log likelihood = -4131.8371                     Pseudo R2         =     0.0319

------------------------------------------------------------------------------
       q23_5 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |  -.0099398   .0424214    -0.23   0.815    -.0930842    .0732046
       age_g |
          2  |   .1161069   .1278104     0.91   0.364     -.134397    .3666107
          3  |   .1814357   .1274885     1.42   0.155    -.0684372    .4313085
          4  |   .1907844   .1333489     1.43   0.153    -.0705746    .4521434
       sta_g |  -.1274081   .0817061    -1.56   0.119     -.287549    .0327329
         edu |   .0313427   .0158634     1.98   0.048      .000251    .0624344
       ocu_g |  -.0120305   .0571493    -0.21   0.833    -.1240411    .0999801
       act_g |   .0609003   .0440982     1.38   0.167    -.0255305    .1473311
        hh_g |  -.0623005   .0475465    -1.31   0.190    -.1554899     .030889
        land |    .003312    .013817     0.24   0.811    -.0237688    .0303928
         inc |   .0008067    .000959     0.84   0.400    -.0010729    .0026863
       q11_1 |    .014318   .0524542     0.27   0.785    -.0884904    .1171264
       q11_5 |   .0505463   .0702196     0.72   0.472    -.0870816    .1881743
         q14 |  -.0017882   .0009099    -1.97   0.049    -.0035715   -4.91e-06
       q16_6 |   .0446811   .0176994     2.52   0.012     .0099908    .0793713
         q17 |   .0333042   .0423601     0.79   0.432    -.0497199    .1163284
         q19 |    .007588   .0096002     0.79   0.429     -.011228    .0264041
         q21 |  -.0094797   .0246263    -0.38   0.700    -.0577465     .038787
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -.5562882   .2074561                     -.9628946   -.1496818
       /cut2 |    .024222   .2068601                     -.3812163    .4296603
       /cut3 |   .5187339   .2070167                      .1129887    .9244792
       /cut4 |    1.10894   .2077165                      .7018228    1.516056
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q23_5==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |  -.0033357   .0142363    -0.23   0.815    -.0312383    .0245669
       age_g |
          2  |   .0365322   .0388681     0.94   0.347    -.0396479    .1127122
          3  |   .0583265   .0388142     1.50   0.133    -.0177479    .1344009
          4  |   .0615139   .0410124     1.50   0.134    -.0188689    .1418966
       sta_g |  -.0427569   .0274257    -1.56   0.119    -.0965103    .0109966
         edu |   .0105183   .0053243     1.98   0.048     .0000828    .0209538
       ocu_g |  -.0040373   .0191788    -0.21   0.833     -.041627    .0335524
       act_g |   .0204375   .0148004     1.38   0.167    -.0085708    .0494459
        hh_g |  -.0209074   .0159565    -1.31   0.190    -.0521815    .0103667
        land |   .0011115   .0046368     0.24   0.811    -.0079764    .0101994
         inc |   .0002707   .0003219     0.84   0.400    -.0003601    .0009016
       q11_1 |    .004805   .0176032     0.27   0.785    -.0296967    .0393067
       q11_5 |   .0169628   .0235664     0.72   0.472    -.0292264    .0631521
         q14 |  -.0006001   .0003054    -1.97   0.049    -.0011986   -1.60e-06
       q16_6 |   .0149945   .0059419     2.52   0.012     .0033485    .0266405
         q17 |   .0111766   .0142157     0.79   0.432    -.0166858    .0390389
         q19 |   .0025465   .0032217     0.79   0.429     -.003768     .008861
         q21 |  -.0031813   .0082645    -0.38   0.700    -.0193795    .0130169
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```

6.2 การประมาณค่าแบบจำลองและการหาผลกระทบส่วนเพิ่มของปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบหรือผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากการออมเงิน ในรูปแบบต่าง ๆ ณ ระดับความสนใจสูงสุด

```
. oprobit q24_1 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =      21.96
                                                Prob > chi2       =     0.2337
Log likelihood =  -4147.024                     Pseudo R2         =     0.0268

------------------------------------------------------------------------------
       q24_1 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |  -.0792945   .0418927    -1.89   0.058    -.1614027    .0028137
       age_g |
          2  |  -.0273731   .1291389    -0.21   0.832    -.2804806    .2257344
          3  |   .0159864    .128837     0.12   0.901    -.2365294    .2685023
          4  |   .0756658   .1344498     0.56   0.574     -.187851    .3391826
       sta_g |   .0988311   .0810162     1.22   0.223    -.0599577      .25762
         edu |   .0268251   .0156834     1.71   0.087    -.0039138    .0575641
       ocu_g |  -.0286495   .0564083    -0.51   0.612    -.1392076    .0819087
       act_g |   .0571985   .0435391     1.31   0.189    -.0281366    .1425335
        hh_g |  -.0621691    .046971    -1.32   0.186    -.1542306    .0298925
        land |  -.0203452    .013687    -1.49   0.137    -.0471712    .0064808
         inc |     .00059   .0009514     0.62   0.535    -.0012746    .0024547
       q11_1 |  -.0521669   .0518107    -1.01   0.314    -.1537139    .0493802
       q11_5 |   .0946366   .0693404     1.36   0.172    -.0412681    .2305413
         q14 |  -.0004872   .0008958    -0.54   0.587    -.0022431    .0012686
       q16_6 |    -.01235   .0175095    -0.71   0.481    -.0466681    .0219681
         q17 |   .0246959   .0418784     0.59   0.555    -.0573843    .1067761
         q19 |  -.0047528   .0094975    -0.50   0.617    -.0233676     .013862
         q21 |   .0332446   .0243283     1.37   0.172     -.014438    .0809272
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -.9489576   .2066301                     -1.353945     -.54397
       /cut2 |  -.3231561   .2061791                     -.7272596    .0809474
       /cut3 |   .2741898   .2062718                     -.1300954    .6784751
       /cut4 |   1.021257   .2067133                      .616106    1.426407
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q24_1==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |  -.0217095   .0114775    -1.89   0.059     -.044205    .0007861
       age_g |
          2  |  -.0073021   .0348034    -0.21   0.834    -.0755155    .0609114
          3  |   .0043473   .0348207     0.12   0.901    -.0639001    .0725947
          4  |   .0211102   .0366268     0.58   0.564    -.0506771    .0928974
       sta_g |   .0270583   .0221855     1.22   0.223    -.0164245    .0705411
         edu |   .0073443   .0042951     1.71   0.087     -.001074    .0157625
       ocu_g |  -.0078437   .0154445    -0.51   0.612    -.0381145     .022427
       act_g |     .01566   .0119237     1.31   0.189    -.0077101      .03903
        hh_g |  -.0170208   .0128629    -1.32   0.186    -.0422316    .0081899
        land |  -.0055702   .0037482    -1.49   0.137    -.0129165    .0017762
         inc |   .0001615   .0002605     0.62   0.535     -.000349    .0006721
       q11_1 |  -.0142824   .0141858    -1.01   0.314    -.0420861    .0135212
       q11_5 |   .0259099   .0189899     1.36   0.172    -.0113096    .0631294
         q14 |  -.0001334   .0002453    -0.54   0.587    -.0006141    .0003473
       q16_6 |  -.0033812   .0047942    -0.71   0.481    -.0127777    .0060152
         q17 |   .0067613   .0114659     0.59   0.555    -.0157115    .0292342
         q19 |  -.0013012   .0026003    -0.50   0.617    -.0063977    .0037953
         q21 |   .0091018    .006662     1.37   0.172    -.0039555    .0221591
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```

```
. oprobit q24_2 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =      46.01
                                                Prob > chi2       =     0.0003
Log likelihood = -4154.7322                     Pseudo R2         =     0.0558

------------------------------------------------------------------------------
       q24_2 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0693301   .0419819     1.65   0.099    -.0129528    .1516131
       age_g |
          2  |   -.302703   .1283807    -2.36   0.018    -.5543246   -.0510814
          3  |  -.2732313   .1279768    -2.14   0.033    -.5240613   -.0224013
          4  |  -.2582991   .1336275    -1.93   0.053    -.5202043    .0036061
       sta_g |  -.0041876   .0812276    -0.05   0.959    -.1633909    .1550156
         edu |  -.0367719   .0157306    -2.34   0.019    -.0676033   -.0059405
       ocu_g |   .0521372   .0566528     0.92   0.357    -.0589003    .1631747
       act_g |   .0438964   .0435727     1.01   0.314    -.0415046    .1292974
        hh_g |    .103698   .0469826     2.21   0.027     .0116138    .1957823
        land |     .00854   .0136994     0.62   0.533    -.0183104    .0353903
         inc |   .0000117   .0009522     0.01   0.990    -.0018546     .001878
       q11_1 |  -.1059133   .0517137    -2.05   0.041    -.2072703   -.0045563
       q11_5 |   .1190611   .0696675     1.71   0.087    -.0174847    .2556069
         q14 |  -.0008288   .0008994    -0.92   0.357    -.0025916     .000934
       q16_6 |  -.0368347   .0175424    -2.10   0.036    -.0712173   -.0024522
         q17 |  -.0330289   .0419793    -0.79   0.431    -.1153068    .0492491
         q19 |  -.0143897   .0095113    -1.51   0.130    -.0330315     .004252
         q21 |   .0172343   .0244179     0.71   0.480    -.0306238    .0650925
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -1.258361   .2069037                     -1.663885   -.8528375
       /cut2 |  -.6529682    .206411                     -1.057526   -.2484101
       /cut3 |  -.0385004   .2062401                     -.4427237    .3657229
       /cut4 |   .6527682    .206466                      .2481022    1.057434
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q24_2==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0150689   .0091329     1.65   0.099    -.0028313    .0329691
       age_g |
          2  |  -.0745194   .0355936    -2.09   0.036    -.1442815   -.0047573
          3  |  -.0682333   .0356757    -1.91   0.056    -.1381565    .0016899
          4  |  -.0649691    .036744    -1.77   0.077    -.1369859    .0070477
       sta_g |  -.0009102   .0176549    -0.05   0.959    -.0355131    .0336927
         edu |  -.0079924   .0034236    -2.33   0.020    -.0147024   -.0012823
       ocu_g |    .011332   .0123188     0.92   0.358    -.0128125    .0354764
       act_g |   .0095409    .009474     1.01   0.314    -.0090277    .0281095
        hh_g |   .0225387   .0102276     2.20   0.028     .0024929    .0425845
        land |   .0018562   .0029779     0.62   0.533    -.0039805    .0076928
         inc |  2.55e-06    .000207     0.01   0.990    -.0004031    .0004082
       q11_1 |  -.0230202   .0112596    -2.04   0.041    -.0450887   -.0009517
       q11_5 |   .0258779   .0151557     1.71   0.088    -.0038267    .0555825
         q14 |  -.0001801   .0001956    -0.92   0.357    -.0005634    .0002031
       q16_6 |   -.008006   .0038178    -2.10   0.036    -.0154887   -.0005233
         q17 |  -.0071788    .009126    -0.79   0.431    -.0250654    .0107078
         q19 |  -.0031276   .0020686    -1.51   0.131    -.0071819    .0009267
         q21 |   .0037459    .005308     0.71   0.480    -.0066576    .0141493
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```

```
. oprobit q24_3 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =      84.51
                                                Prob > chi2       =     0.0000
Log likelihood = -4121.7137                     Pseudo R2         =     0.0184

------------------------------------------------------------------------------
       q24_3 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0164598   .0424891     0.39   0.698    -.0668172    .0997368
       age_g |
          2  |   .1937352   .1297455     1.49   0.135    -.0605615    .4480318
          3  |   .0553486   .1294246     0.43   0.669     -.198319    .3090162
          4  |   -.079806   .1352764    -0.59   0.555     -.344943     .185331
       sta_g |  -.1621118    .082179    -1.97   0.049    -.3231796   -.0010441
         edu |  -.0036477   .0158774    -0.23   0.818    -.0347668    .0274714
       ocu_g |  -.0632531   .0570181    -1.11   0.267    -.1750065    .0485004
       act_g |  -.0183027   .0440778    -0.42   0.678    -.1046937    .0680883
        hh_g |  -.0995128   .0475007    -2.09   0.036    -.1926124   -.0064132
        land |   .0139971   .0139146     1.01   0.314     -.013275    .0412691
         inc |  -.0012003   .0009636    -1.25   0.213     -.003089    .0006884
       q11_1 |   .0662652   .0525196     1.26   0.207    -.0366713    .1692017
       q11_5 |  -.1539659   .0706624    -2.18   0.029    -.2924616   -.0154702
         q14 |   .0042054   .0009096     4.62   0.000     .0024226    .0059883
       q16_6 |   .0441548   .0177663     2.49   0.013     .0093335    .0789762
         q17 |   .0963035   .0424228     2.27   0.023     .0131562    .1794507
         q19 |  -.0048792   .0096212    -0.51   0.612    -.0237364     .013978
         q21 |  -.0359429   .0246212    -1.46   0.144    -.0841996    .0123139
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -.5450593   .2085945                     -.953897   -.1362217
       /cut2 |    .082473   .2084497                    -.3260809     .491027
       /cut3 |   .5694221   .2085826                     .1606078    .9782365
       /cut4 |   1.103403   .2091336                     .6935088    1.513297
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q24_3==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0039727   .0102555     0.39   0.698    -.0161277    .0240732
       age_g |
          2  |   .0482293   .0298168     1.62   0.106    -.0102106    .1066692
          3  |   .0128538    .029303     0.44   0.661     -.044579    .0702866
          4  |   -.017237   .0301804    -0.57   0.568    -.0763895    .0419156
       sta_g |  -.0391273   .0198509    -1.97   0.049    -.0780343   -.0002202
         edu |  -.0008804   .0038322    -0.23   0.818    -.0083915    .0066307
       ocu_g |  -.0152667   .0137667    -1.11   0.267    -.0422489    .0117154
       act_g |  -.0044175   .0106395    -0.42   0.678    -.0252706    .0164356
        hh_g |  -.0240184   .0114773    -2.09   0.036    -.0465135   -.0015232
        land |   .0033783   .0033592     1.01   0.315    -.0032055    .0099622
         inc |  -.0002897   .0002326    -1.25   0.213    -.0007456    .0001662
       q11_1 |   .0159937   .0126805     1.26   0.207    -.0088595     .040847
       q11_5 |  -.0371612   .0170741    -2.18   0.030    -.0706257   -.0036966
         q14 |    .001015   .0002206     4.60   0.000     .0005827    .0014474
       q16_6 |   .0106572   .0042937     2.48   0.013     .0022418    .0190726
         q17 |   .0232438   .0102518     2.27   0.023     .0031506     .043337
         q19 |  -.0011777   .0023223    -0.51   0.612    -.0057294    .0033741
         q21 |  -.0086752    .005945    -1.46   0.144    -.0203271    .0029768
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```

```
. oprobit q24_4 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =     195.55
                                                Prob > chi2       =     0.0000
Log likelihood = -4012.2279                     Pseudo R2         =     0.0238

------------------------------------------------------------------------------
       q24_4 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0185671   .0429211     0.43   0.665    -.0655568     .102691
       age_g |
          2  |   .1031278   .1283038     0.80   0.422    -.1483431    .3545987
          3  |   .2971286   .1282001     2.32   0.020     .0458611    .5483961
          4  |   .5124475   .1344363     3.81   0.000     .2489573    .7759377
       sta_g |   .1380185   .0832079     1.66   0.097     -.025066    .3011031
         edu |   .0534886   .0160806     3.33   0.001     .0219712     .085006
       ocu_g |   .0109738   .0576698     0.19   0.849    -.1020569    .1240046
       act_g |  -.1023703    .044568    -2.30   0.022     -.189722   -.0150186
        hh_g |  -.0763259   .0478341    -1.60   0.111     -.170079    .0174272
        land |  -.0109717   .0140341    -0.78   0.434     -.038478    .0165346
         inc |    .002538   .0009752     2.60   0.009     .0006266    .0044493
       q11_1 |   -.205549    .053569    -3.84   0.000    -.3105424   -.1005557
       q11_5 |   .0879657   .0706221     1.25   0.213    -.0504512    .2263826
         q14 |  -.0076176   .0009139    -8.33   0.000    -.0094089   -.0058263
       q16_6 |   .0093147   .0179182     0.52   0.603    -.0258044    .0444338
         q17 |  -.1649375   .0428993    -3.84   0.000    -.2490186   -.0808563
         q19 |   .0186414    .009701     1.92   0.055    -.0003723     .037655
         q21 |  -.0012527   .0248046    -0.05   0.960    -.0498689    .0473635
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -1.009726   .2083049                     -1.417996   -.6014559
       /cut2 |  -.4237376   .2074502                     -.8303326   -.0171426
       /cut3 |   .0639008   .2071973                     -.3421984         .47
       /cut4 |   .6002828    .207518                      .193555    1.007011
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q24_4==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |   .0065259   .0150863     0.43   0.665    -.0230428    .0360946
       age_g |
          2  |   .0315158   .0379773     0.83   0.407    -.0429183    .1059499
          3  |   .0968126   .0382378     2.53   0.011      .021868    .1717573
          4  |   .1766989   .0414091     4.27   0.000     .0955386    .2578592
       sta_g |   .0485101   .0292499     1.66   0.097    -.0088186    .1058389
         edu |   .0187999   .0056546     3.32   0.001     .0077171    .0298827
       ocu_g |    .003857   .0202695     0.19   0.849    -.0358704    .0435845
       act_g |  -.0359806   .0156656    -2.30   0.022    -.0666847   -.0052766
        hh_g |  -.0268267   .0168158    -1.60   0.111    -.0597851    .0061317
        land |  -.0038563   .0049328    -0.78   0.434    -.0135244    .0058119
         inc |    .000892   .0003429     2.60   0.009     .0002201     .001564
       q11_1 |  -.0722454   .0188431    -3.83   0.000    -.1091772   -.0353137
       q11_5 |   .0309178   .0248254     1.25   0.213     -.017739    .0795746
         q14 |  -.0026774    .000322    -8.31   0.000    -.0033085   -.0020463
       q16_6 |   .0032739   .0062981     0.52   0.603    -.0090701    .0156179
         q17 |  -.0579715   .0150854    -3.84   0.000    -.0875383   -.0284046
         q19 |    .006552     .00341     1.92   0.055    -.0001315    .0132355
         q21 |  -.0004403   .0087182    -0.05   0.960    -.0175277    .0166471
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```
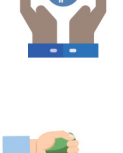
```
. oprobit q24_5 sex_g i.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1 q11_5 q14 q16_6
q17 q19 q21

Ordered probit regression                       Number of obs     =      2,620
                                                LR chi2(18)       =      45.50
                                                Prob > chi2       =     0.0004
Log likelihood = -2008.1776                     Pseudo R2         =     0.0112

------------------------------------------------------------------------------
       q24_5 |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |  -.0559693   .0602252    -0.93   0.353    -.1740085    .0620699
       age_g |
          2  |   -.191324   .2727498    -0.70   0.483    -.7259038    .3432558
          3  |  -.3020939   .2685277    -1.13   0.261    -.8283984    .2242107
          4  |  -.3134345   .2721093    -1.15   0.249    -.8467588    .2198898
       sta_g |   .0980502   .1018679     0.96   0.336    -.1016073    .2977077
         edu |  -.0218578   .0225652    -0.97   0.333    -.0660848    .0223693
       ocu_g |   .0660118   .0887727     0.74   0.457    -.1079795     .240003
       act_g |   .1260805    .062409     2.02   0.043      .003761       .2484
        hh_g |   .1020043   .0679424     1.50   0.133    -.0311603    .2351689
        land |  -.0231609   .0201537    -1.15   0.250    -.0626614    .0163396
         inc |  -.0028807   .0013606    -2.12   0.034    -.0055473    -.000214
       q11_1 |   .2339965   .0686698     3.41   0.001     .0994061    .3685868
       q11_5 |  -.1656883    .094025    -1.76   0.078     -.349974    .0185974
         q14 |   .0038761   .0017279     2.24   0.025     .0004895    .0072628
       q16_6 |  -.0458274   .0239721    -1.91   0.056    -.0928118     .001157
         q17 |    .042429   .0610924     0.69   0.487    -.0773098    .1621678
         q19 |   .0001556   .0131455     0.01   0.991    -.0256092    .0259203
         q21 |  -.0335159    .037682    -0.89   0.374    -.1073713    .0403395
-------------+----------------------------------------------------------------
       /cut1 |  -1.158073   .3583022                    -1.860332   -.4558135
       /cut2 |  -.4472663    .357303                    -1.147567    .2530348
       /cut3 |   .0200778   .3573827                    -.6803795    .7205351
       /cut4 |   .5991975   .3583113                    -.1030797    1.301475
------------------------------------------------------------------------------


. margins, dydx(*) atmeans predict(outcome(5)) post

Conditional marginal effects                    Number of obs     =      2,620
Model VCE    : OIM

Expression   : Pr(q24_5==5), predict(outcome(5))
dy/dx w.r.t. : sex_g 2.age_g 3.age_g 4.age_g sta_g edu ocu_g act_g hh_g land inc q11_1
q11_5 q14 q16_6 q17 q19 q21
at           : mean

------------------------------------------------------------------------------
             |            Delta-method
             |      dy/dx   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-------------+----------------------------------------------------------------
       sex_g |  -.0110145   .0118583    -0.93   0.353    -.0342564    .0122273
       age_g |
          2  |  -.0460972   .0713331    -0.65   0.518    -.1859075    .0937131
          3  |  -.0687729   .0704917    -0.98   0.329    -.2069342    .0693883
          4  |   -.070932   .0710117    -1.00   0.318    -.2101124    .0682484
       sta_g |   .0192959   .0200648     0.96   0.336    -.0200305    .0586223
         edu |  -.0043015   .0044437    -0.97   0.333    -.0130111    .0044081
       ocu_g |   .0129908   .0174784     0.74   0.457    -.0212663     .047248
       act_g |   .0248121   .0123176     2.01   0.044     .0006701    .0489541
        hh_g |    .020074   .0133997     1.50   0.134     -.006189     .046337
        land |   -.004558   .0039721    -1.15   0.251    -.0123432    .0032272
         inc |  -.0005669   .0002686    -2.11   0.035    -.0010934   -.0000404
       q11_1 |   .0460496   .0136406     3.38   0.001     .0193145    .0727847
       q11_5 |  -.0326068   .0185509    -1.76   0.079    -.0689659    .0037523
         q14 |   .0007628   .0003414     2.23   0.025     .0000938    .0014318
       q16_6 |  -.0090186   .0047342    -1.91   0.057    -.0182975    .0002602
         q17 |   .0083499   .0120276     0.69   0.488    -.0152238    .0319235
         q19 |   .0000306    .002587     0.01   0.991    -.0050398     .005101
         q21 |  -.0065958   .0074197    -0.89   0.374    -.0211382    .0079466
------------------------------------------------------------------------------
Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.
```